Vinice - MČ Rača

Urbanisticko-krajinárska štúdia DECEMBER 2012

Objednávateľ: MČ Bratislava - Rača

Spracovateľ: AUP Media, s.r.o., Bratislava

Autori: Juraj Furdík & Peter Gál

Autorizovaní architekti SKA



A

TEXTOVÁ ČASŤ

Identifikačné údaje:

Názov úlohy:	Vinice – MČ Rača
Stupeň:	Urbanisticko-krajinárska štúdia
Objednávateľ:	Mestská časť Bratislava – Rača Kubačova 21, 831 06 Bratislava 35
Zhotoviteľ:	AUP Media s.r.o. Pod záhradami 9, 841 02 Bratislava 42
Spolupráca:	PC ARCH Fakulta architektúry STU v Bratislave SINAR s.r.o., Bratislava ARCHEF, s.r.o.
Autori:	Furdík Juraj, Ing. arch., PhD. & Gál Peter, Prof. Ing. arch., PhD. Autorizovaní architekti SKA
Obdobie spracovania:	august – december 2012

Spracovatelia:

Prof. Ing. arch.Peter Gál, PhD.:	autor, koordinácia textovej časti
Ing. arch. Juraj Furdík, PhD.:	autor, koordinácia grafickej časti
Mgr. Rostislav Ondruš:	manažér a spolupráca na textovej časti, analýzy
Ing. arch. Daniel Furdík:	manažér a spolupráca na grafickej časti, analýzy
Bc. Dávid Murín:	aplikácia GIS, analýzy
doc. PhDr. Dagmar Petríková, PhD.:	sociologický prieskum
Mgr. Katarína Šuleková	regionálna geografia
Bc. Radovan Demeter	spolupráca na grafickej časti
Bc. Vratislav Dugovič	spolupráca na grafickej časti

Dátum spracovania: december 2012

Obsah textovej časti:

1. Úvod s. 03
   - 1.1 Dôvody pre obstaranie urbanisticko-krajinárskej štúdie s. 03
   - 1.2 Cieľ práce s. 03
   - 1.3 Metodický postup s. 03
2. Vymedzenie a členenie riešeného územia s. 04
   - 2.1 Stručný popis riešeného územia s. 05
   - 2.2 Určenie hraníc riešeného územia s. 05
   - 2.3 Členenie riešeného územia na sektory s. 06
3. Zobrazenie riešeného územia s. 08
   - 3.1 Ortofotomapa s. 09
   - 3.2 Infraortofotomapa s. 09
   - 3.3 Digitálny model terénu a digitálny model budov s. 09
4. Vzťah riešeného územia k platnej ÚPD s. 10
   - 4.1 Regulácia funkčného využitia s. 10
   - 4.2 Ochrana prírody a krajiny s. 11
   - 4.3 Krajinnoekologický plán s. 13
5. Vinohradnícke hony s. 15
   - 5.1 Nomenklatúra vinohradníckych honov (ÚKSÚP – 2010) s. 15
   - 5.2 Nomenklatúra vinohradníckych honov (Račiansky vinohradnícky spolok – 2012) s. 16
   - 5.3 Porovnanie historických a súčasných názvov vinohradníckych honov s. 16
6. Rozmiestnenie odrôd viniča v riešenom území s. 18
   - 6.1 Historický vývoj s. 18
   - 6.2 Aktuálna dislokácia odrôd s. 20
   - 6.3 Terroir s. 22
   - 6.4 Podmienky pre pestovanie jednotlivých odrôd viniča v MČ Rača s. 24
   - 6.5 Názory odborníkov s. 29
7. Krajinná pokrývka s. 32
8. Stav prírodného prostredia s. 33
   - 8.1 Geomorfológia s. 33
   - 8.2 Geológia s. 34
   - 8.3 Hydrogeológia s. 34
   - 8.4 Pedológia s. 35
   - 8.5 Klíma s. 38
9. Analýza zložiek prírodného geosystému s. 39
10. Analýza zložiek socioekonomického geosystému s. 41
    - 10.1 Verejné dopravné a technické vybavenie s. 41
    - 10.2 Potenciály dopravnej obsluhy s. 42
11. Sociologický prieskum s. 43
    - 11.1 Metodický postup s. 43
    - 11.2 Výber respondentov s. 43
    - 11.3 Vyhodnotenie dotazníkov s. 43
    - 11.4 Komplexné zhodnotenie s. 63
12. Prognóza s. 63
    - 12.1 Rozvojové stratégie s. 63
    - 12.2 Návrh funkčného využitia a priestorového usporiadania s. 65
13. Súhrn s. 70

Zoznam východiskových podkladov a literatúry s. 72

1. Úvod

1.1 Dôvody pre obstaranie urbanisticko-krajinárskej štúdie

Mestskú časť Bratislava – Rača možno považovať z hľadiska štruktúry funkčných plôch a morfológie katastrálneho územia za konglomerát veľmi diferencovaných územno-priestorových jednotiek. Popri urbanizovaných segmentoch s historickým i novodobým pôvodom tvorí rozsiahlu časť územia vo svahoch priestor račianskych viníc.
Územie račianskych viníc bolo v ostatnom období ovplyvnené mnohými spoločenskoekonomickými zmenami, ktoré zasiahli zásadným spôsobom do tradičných foriem jeho využívania:

- reštitúcie a zmena majetkoprávnych vzťahov v území,
- zámery nových vlastníkov na využívanie územia nielen pre pestovanie viniča,
- legislatívne zmeny v ochrane viníc,
- technologické zmeny vo vinohradníctve,
- záujem developerov o umiestnenie funkcie bývania do disponibilných pozemkov.

Uvedené zmeny sa premietajú do mnohých problematických procesov a konaní. Príčinou uvedeného stavu je absencia aktuálneho územnoplánovacieho dokumentu, ktorý by anticipoval jestvujúce a očakávané predstavy o využívaní územia račianskych viníc tak, aby bol využitý ich krajinársky a socioekonomický potenciál v súlade s platnou legislatívou a celospoločenským, skupinovým i individuálnym záujmom. V platnej ÚPD (ÚPN HM SR Bratislavy, 2007 v znení neskorších zmien a doplnkov) je problematika využitia územia viníc naznačená a regulovaná, no absentuje v nej zhodnotenie diferencovaného stavu jednotlivých častí vinohradníckeho územia a reálna prognóza ich ďalšieho prevádzkovania.

1.2 Cieľ práce

Cieľom predloženej urbanisticko-krajinárskej štúdie (UKŠ) je hľadanie východísk pre harmonizáciu pomerov v území račianskych viníc na základe dôsledného zhodnotenia všetkých atribútov vymedzeného územia a posúdenia možných rozvojových tendencií.
UKŠ predkladá názor na funkčné využitie a priestorové usporiadanie dotknutého územia vo viacerých alternatívach.
Po komplexnom posúdení môže byť spracovaná urbanisticko-krajinárska štúdia využiteľná v procese aktualizácie relevantnej ÚPD ako aj pri stanovení potrebného legislatívneho prostredia pre vinohradníctvo.

1.3 Metodický postup

Pre spracovanie urbanisticko-krajinárskej štúdie je aplikovaný originálny metodický postup, založený na aplikácii disponibilných metód posúdenia súčasného stavu dotknutého územia a vyhotovenia relevantných analýz. Na analytickú časť práce nadväzuje syntéza vo forme stanovenia alternatívnych rozvojových stratégií a prognóz priestorového usporiadania a funkčného využitia územia viníc.
Súčasťou práce je osobitný sociologický výskum, zameraný na zistenie zámerov vlastníkov pozemkov vo vymedzenom území na perspektívne využívanie svojho majetku.

Pracovné fázy spracovania UKŠ:

a. Vymedzenie riešeného územia a určenie hraníc sektorov

b. Digitálny model vymedzeného územia, aplikácia GIS

c. Výskum a analýza prírodných podmienok

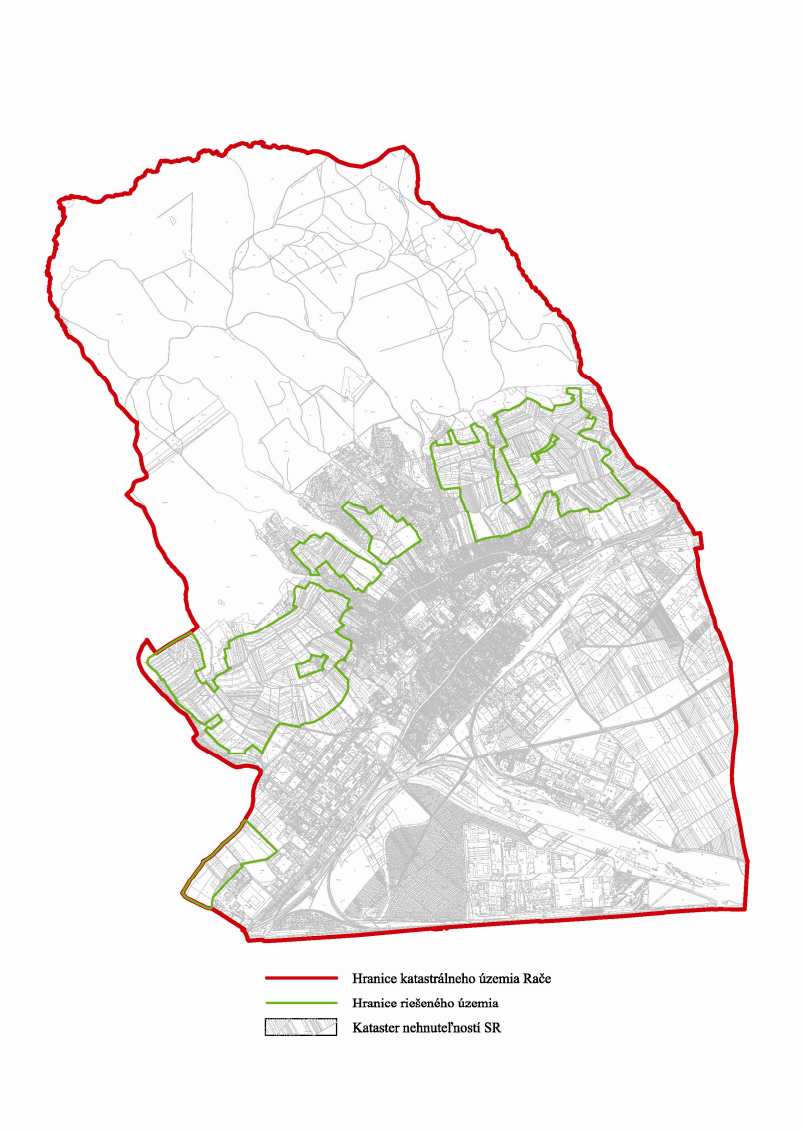
d. Výskum a analýza socioekonomických podmienok

e. Rozvojové stratégie

Osobitné miesto v metodike spracovania UKŠ má sociologický výskum, ktorý využíva získané analytické poznatky o stave vymedzeného územia (aktuálne majetkoprávne vzťahy) pre získanie kvalifikovaných hodnotení rôznorodých názorov na ďalšie využívanie územia viníc.

2. Vymedzenie a členenie riešeného územia

Katastrálne územie mestskej časti Rača sa skladá z hľadiska územnej štruktúry a geomorfologického členenia z viacerých diferencovaných celkov. Záujmové územie viníc sa rozprestiera v katastrálnom území ako priečny pás (s osou v smere JZ – SV) na svahoch medzi urbanizovanými sektormi a malokarpatským lesom.



2.1 Stručný popis riešeného územia

Záujmové územie pre spracovanie UKŠ Vinice – MČ Rača sa nachádza v katastrálnom území mestskej časti v prevažne svahových polohách medzi pásmom urbanizovaného územia a pásmom lesa. Ohraničujúca línia od juhozápadu je totožná s koridorom Peknej cesty, kde prebieha rozhranie medzi MČ Bratislava – Nové Mesto a Bratislava – Rača, na severovýchodnom okraji vymedzuje záujmové územie hraničná línia katastrálneho územia MČ Bratislava – Vajnory.
Vymedzené záujmové územie je historicky určené dominantnou poľnohospodárskou činnosťou, ktorou je pestovanie kultúry: vinič vinorodý, teda vinohradníctvo ako odvetvie poľnohospodárskej výroby. V celom záujmovom území sa vyskytujú najmä dva typy účelových plôch:

- Prevládajúce vinohradnícke plochy
- Doplňujúce líniové útvary.

Prevládajúce vinohradnícke plochy (vinohradnícke hony, vinice, vinohrady) majú rôzny tvar a veľkosť a líšia sa tiež pestovanými odrodami viniča.
Vzhľadom na geomorfologické pomery v záujmovom území je možné jestvujúce vinohrady členiť na dve kategórie:

- vinohrady na svahoch s rôznym sklonom,
- vinohrady na vytvorených terénnych terasách s minimálnym sklonom.

Doplňujúce líniové útvary sa členia na:

- miestne spevnené a nespevnené komunikácie, slúžiace na dopravnú obsluhu vinohradov počas sezónnych pracovných cyklov,
- pásy sukcesnej vegetácie, oddeľujúce jednotlivé vinohradnícke hony,
- biokoridory miestnych potokov s pásmi sprievodnej drevinovej vegetácie,
- záchytné priekopy na odvedenie prívalovej zrážkovej vody.

V záujmovom území sa v rozptyle vyskytujú aj technologické objekty a spevnené plochy pre vinohradnícke aktivity, spravidla v zlom technickom stave.

2.2 Určenie hraníc riešeného územia

Vymedzené záujmové územie viníc je pre účely spracovania UKŠ spresnené určením hraníc riešeného územia. Východiskom pre určenie hraníc riešeného územia je príloha ZoD – grafická schéma, v ktorej odborní pracovníci MÚ Rača vyznačili v mapovom podklade požadovaný územný rozsah pre spracovanie UKŠ. Spracovateľ následne porovnal uvedenú grafickú schému s platným ÚPN HM SR Bratislavy (2007), kde je vyznačený rozsah vinohradov a skutočnú dislokáciu vinohradov overil terénnym prieskumom a interpretáciou ortofotomapy.
V ďalšom kroku bolo vykonané stotožnenie hranice vinohradov s aktualizovaným katastrom, t.j. zosúladenie ohraničujúcej línie s hranicami pozemkov v katastrálnej mape. Hranica riešeného územia je teda principiálne v súlade s aktuálne platným katastrom.
V ojedinelých polohách, kde ÚPN anticipuje prienik urbanizácie do územia vinohradov, má ohraničujúca línia riešeného územia autonómny priebeh a nie je v súlade s platnými hranicami pozemkov.

2.3 Členenie riešeného územia na sektory

V súlade so zadaním úlohy a skutočným stavom dislokácie viníc je riešené územie členené na sektory, označené pre účely spracovania štúdie písmenami A, B, C, D, E. Jednotlivé sektory majú rôznu plošnú výmeru a líšia sa tiež svojimi geografickými a socioekonomickými charakteristikami.

Sektor A:
Územný segment v juhozápadnom výbežku k.ú. MČ Rača, na rozhraní s k.ú. MČ Nové Mesto medzi areálmi pozdĺž Račianskej cesty a obytným súborom Slanec. Nachádzajú sa tu najnižšie položené vinice s diferencovanou skladbou väčších a menších pozemkov, čiastočne obrábané, čiastočne zanedbané. Územie má priaznivé možnosti dopravnej obsluhy, je však zovreté a atakované postupujúcou urbanizáciou.

Sektor B:
Najrozsiahlejší územný segment račianskych vinohradov s pestrou skladbou rôznych foriem vinohradníckych pozemkov (v pôvodnom reliéfe i na terasách) a členitým stúpajúcim reliéfom. V juhozápadnej časti hraničí s pásmom rekreačného osídlenia pozdĺž Peknej cesty, zo severozápadnej strany hraničí s masívom lesa, ktorý klinovite vniká do segmentu ako sprievodný brehový porast Vajspeterského potoka ako aj s pozemkami záhrad a rekreačného bývania. Nižšie položené pozemky majú priaznivú dopravnú dostupnosť, medzi vinohradmi je rozvinutá sieť vinohradníckych komunikácií. Vo vnútri segmentu je vymedzené územie vodojemu a nadväzujúcich pozemkov rekreačného i trvalého bývania.


Dolný Šinvég


Zrkadliská a Špígle


Plachty

Sektor C:
Jeden z menších sektorov v dotyku s historickým intravilánom a výbežkami novšej urbanizácie. Územie segmentu charakterizuje extrémny sklon terénu, vinohrady sú z väčšej časti na terasách s problematickou dopravnou dostupnosťou.



Saurisle



Kolébky

Sektor D:
Ďalší menší sektor s podobnou charakteristikou ako sektor C. Medzi sektormi C a D je vklinený výbežok lesného porastu.


Fixle



Nová Hora

Sektor E:
Územne rozsiahly sektor v severovýchodnej časti k.ú. MČ Rača na rozhraní s k.ú. MČ Vajnory. Sektor je zo severozápadnej strany v dotyku s masívom lesa, ktorý klinovite vniká do územia po spádnici v koridore Pieskového potoka (Šenkárky). Sektor je z dopravného hľadiska dobre prístupný, na južnej strane susedí s urbanizovanými časťami staršej i novej Rače. Vo vnútri sektora je vymedzené autonómne územie krajinnej zelene.


Krivé


Malý Komandl a Dolný Ligisland

	Sektor A	**Sektor B**	**Sektor C**	**Sektor D**	**Sektor E**	**Celé riešené územie**
Rozloha v m²	191 454	1 095 524	146 724	136 018	947 802	2 517 522
Počet parciel	96	715	112	134	812	1 869
Počet vlastníkov	47	699	115	121	1101	2 083

Bilancie riešeného územia - druh pozemku podľa katastra nehnuteľností SR:

Druh pozemku	**Sektor A**		**Sektor B**		**Sektor C**		**Sektor D**		**Sektor E**		**Celkovo**	
	Počet	Rozloha v m²	Počet	Rozloha v m²	Počet	Rozloha v m²	Počet	Rozloha v m²	Počet	Rozloha v m²	Počet	Rozloha v m²
vinice	13	43 088	363	674 205	61	105 859	55	111 760	449	755 503	941	1 690 415
záhrada	0	0	12	14 183	3	2 394	1	951	29	17 583	45	35 110
ovocný sad	0	0	4	2 188	1	6 412	0	0	3	5 698	8	14 299
trvalý trávnatý porast	11	118 411	209	265 467	26	20 268	11	6 220	149	83 063	406	493 430
lesná pôda	0	0	0	0	1	230	0	0	2	452	3	682
vodné plochy	4	1 886	12	14 158	4	2 447	0	0	17	8 813	37	27 304
zastavané plocha a nádvoria	51	22 886	11	3 474	1	235	6	1 649	20	2 685	89	30 928
ostatné plochy	17	5 184	104	121 849	15	8 879	61	15 438	143	74 007	340	225 357

3. Zobrazenie riešeného územia

Pre účely spracovania štúdie boli pripravené dve verzie reálneho zobrazenia riešeného územia:
- ortofotomapa
- infraortofotomapa.

Použité podklady zhotovila spoločnosť EUROSENSE S.R.O. (Slovakia).

3.1 Ortofotomapa

Ortofotomapa je kartografické dielo, ktoré ako hlavný podklad využíva ortogonalizované letecké snímky (alebo satelitné), ktoré boli upravené digitálne a predstavujú kolmý priemet bez perspektívnych skreslení. Na ortogonálne prekreslenú snímku je naložená vektorová nadstavba v podobe kartografických informácií, čím zobrazenie získava charakter mapy. Ortofotomapa zobrazuje optimálnu informáciu o reálnom stave územia v čase jeho spracovania a zachytáva polohu a vzájomné fyzicko-geografické a antropogénne zložky krajiny.
Pre spracovanie UKŠ Vinice – MČ Rača je použitá digitálna ortofotomapa od spoločnosti EUROSENSE S.R.O. vo finálnom rozlíšení 25cm/pixel, ktorá je spracovaná zo snímkovania lietadlom EUROSENSE leteckou digitálnou kamerou Vexcel UCXP dňa 26. augusta 2011 v rozlíšení 20–22 cm/pixel v polohovej presnosti (stredná chyba zobrazenia prvkov na teréne je <1,5 pixla) na základe orientačných parametrov stredov projekcie snímok a naklonenia kamery počas expozície (Applanix dGPS/INS) a na základe signalizovaných, trvalo stabilizovaných vlícovacích bodov na teréne zameraných GPS v 2. triede presnosti. Letecké snímky sú rektifikované na digitálny model terénu a následne mozaikované s rádiometrickým (farebným) vyrovnaním do súvislého pokrytia s následným „rozstrihaním“ do kladu mapových listov a konverzie do požadovaných rastrových digitálnych formátov s georeferenčnými hlavičkami. Následne je z ortofotomapy vo všetkých dostupných pásmach z leteckej kamery exportovaná ortofotomapa v pásme RGB, t.j. vo viditeľnom spektre (RedGreenBlue).
Použiteľnosť pre mierky: ortofotomapa v rozlíšení 25cm/pixel je vhodná na použitie pre analógové výstupy v mierke a/alebo v digitálnych výstupoch v mierkach ekvivalentných od 1:1000.

3.2 Infraortofotomapa

Infraortofotomapa je exportovaná z ortofotomapy v pásme CIR, t.j. v infračervenom pásme (ColorInfraRed) s priamou možnosťou priemetu na katastrálnu mapu a iné georeferencované podklady.
Pre spracovanie krajinných a priestorových analýz poskytuje infraortofotomapa vzhľadom na inú spektrálnu odrazivosť lepšie možnosti určovania priestorových daností územia (toky, cesty, objekty,...). Na rozdiel od RGB pásma, kde je vegetácia zobrazená len v odtieňoch zelenej farby, umožňuje infraortofotomapa výraznejšie farebné odlíšenie „zdravotného“ stavu vegetácie podľa obsahu (úbytku) chlorofylu. Techniky infračervenej fotografie sa tiež používajú pre určovanie rôznych teplôt objektov líniových stavieb s možnosťou využitia pri geologickom mapovaní a mapovaní výskytu znečisťujúcich látok.
Pre spracovanie UKŠ Vinice – MČ Rača je použitá infraortofotomapa od firmy EUROSENSE S.R.O. exportovaná z ortofotomapy vyššie uvedených parametrov.
Použiteľnosť pre mierky je totožná s použiteľnosťou ortofotomapy.

3.3 Digitálny model terénu a digitálny model budov

Digitálny model terénu a digitálny model budov bol spracovaný fotogrametrickými metódami interaktívnym mapovaním vektorových prvkov na dig. prac. staniciach Socet Set a následnou finalizáciou plôch a objektov v prostredí ArcGIS v spoločnosti EUROSENSE S.R.O. Bratislava z uvedeného snímkovania (a na časti územia 6,2 km² aktualizovaný z bezvegetačného snímkovania lietadlom EUROSENSE leteckou digitálnou kamerou Vexcel UCXP dňa 28.marca 2012 v rozlíšeni 9-10 cm/pixel).

Digitálny model terénu a digitálny model budov sú vhodné na použitie pre analógové výstupy v mierke a/alebo v digitálnych výstupoch v mierkach ekvivalentných od 1:500.

4. Vzťah riešeného územia k platnej ÚPD

Vymedzené územie viníc v MČ Rača je principiálne akceptované aj v platnom ÚPN HM SR Bratislava (2007) v znení neskorších zmien a doplnkov (01/2008, 02/2010). Pre účely spracovania UKŠ sú z uvedenej ÚPD interpretované vybrané časti:
- regulácia funkčného využitia
- ochrana prírody a krajiny.

Uvedené časti ÚPD majú určujúci význam pre perspektívne využívanie územia viníc. Problémom je však rozpor medzi naplánovaným veľkoplošným využívaním vymedzeného územia pre vinohradnícke aktivity a skutočným stavom funkčného využívania predmetného územia, kde je evidovaná rozsahom značná výmera neobrábaných pozemkov. Evidencia neobrábaných viníc je spracovaná podľa výsledkov terénneho prieskumu a na základe interpretácie ortofotomapy.
Osobitne sú uvedené väzby na dokumentáciu: Územný plán regiónu Bratislavský samosprávny kraj. Krajinnoekologický plán, 2010 (KEP).

4.1 Regulácia funkčného využitia

Vo vymedzenom území sektorov A, B, C, D, E sa temer v plnom rozsahu reguluje funkčné využitie územia pre funkciu **vinice** (č. kódu funkcie 1202).
Pre uvedené funkčné využitie platia nasledovné definície:
Podmienky funkčného využitia plôch: Územia špecifickej kategórie poľnohospodárskej zelene s pozemkami súvisle vysadenými kultúrou viniča, vrátane registrovaných viníc v zmysle zákona o vinohradníctve a vinárstve.
Spôsoby využitia funkčných plôch:

a. prevládajúce: - vinice,
b. prípustné: - krajinná a ekostabilizačná zeleň,
c. prípustné v obmedzenom rozsahu: - drobné zariadenia vybavenosti, súvisiace s funkciou,
- vodné plochy, nádrže,
- tranzitné vedenia technickej vybavenosti nadradeného významu,
- zariadenia a vedenia technickej a dopravnej vybavenosti pre obsluhu územia funkčnej plochy,
d. neprípustné: - stavby a zariadenia, nesúvisiace s funkciou,.

Iné ako regulované funkčné využitie č.1202 (vinice) sa v riešenom území vyskytuje len v rozsahom malých enklávach jednotlivých sektorov:
Sektor A: - prienik koridoru (ochranného pásma) navrhovanej cestnej komunikácie s funkciou: územie mestskej zelene (navrhované).
Sektor B: - územie technickej infraštruktúry (vodojem Krasňany) a segment málopodlažnej zástavby obytného územia (č. kódu 102).
- stabilizované územie prírodného prostredia (koridor Vajspeterského potoka).
Sektor C: - iba vinice
Sektor D: - iba vinice
Sektor E: - stabilizované územie prírodného prostredia

Uvedený stav regulácie funkčného využitia územia nie je v súčasnom období v plnej miere realizovaný, nakoľko značná časť pozemkov viníc je dlhodobo neobrábaná.

Grafické zobrazenie relevantných zmien a doplnkov (ZaD 02/2010), teda výrez z regulačného výkresu ÚPD je zaradené v grafickej časti vo výkrese č. 5.1.2. Priamo v území vymedzených sektorov A,B,C,D,E je zaznamenaná jediná zmena s označením RV/RA/2, ostatné zmeny sa týkajú územia v dotyku alebo susedstve s riešeným územím viníc.

Prehľad relevantných zmien a doplnkov (ZaD 02/2010) v riešenom území a v jeho bezprostrednom susedstve:

Zmena č.	Mestská časť/lokalita	Zmeny a doplnky
RV/RA/1	Rača, Komisárky	Zmena regulácie funkčnej plochy málopodlažná zástavba obytného územia / kód 102, rozvojové územie regulačný kód B na regulačný kód E
RV/RA/2	Rača, pod vodojemom	Zmena funkčnej a priestorovej regulácie z funkcie vinica/ kód 1202, stabilizované územie na funkciu málopodlažná zástavba obytného územia / kód 102, rozvojové územie regulačný kód B
RV/RA/3	Rača, OP NKP Rača	Zrušenie Pamiatkovej zóny Rača
RV/RA/4	Rača, Rinzle	Zmena funkčnej a priestorovej regulácie na funkciu viacpodlažná zástavba obytného územia / kód 101, rozvojové územie regulačný kód F, málopodlažná zástavba obytného územia / kód 102, rozvojové územie regulačné kódy C a E, zmiešané územia bývania a občianskej vybavenosti / kód 501, rozvojové územie regulačné kódy E a F
RV/RA/6	Rača, Ohňavy	Zmena funkčnej a priestorovej regulácie z funkcie zmiešané územie obchodu a služieb výrobných a nevýrobných / kód 502 rozvojové územie kód G na funkciu zmiešané územia bývania a občianskej vybavenosti / kód 501, rozvojové územie regulačný kód G

Všetky uvedené zmeny regulačného výkresu ÚPN HM SR Bratislavy predstavujú postupné približovanie urbanizovaného územia mestskej časti Rača k vinohradníckym honom.

4.2 Ochrana prírody a krajiny

Vyššie uvedený ÚPN HM SR Bratislavy obsahuje v textovej časti kapitolu: Návrh ochrany prírody a tvorby krajiny vrátane prvkov územného systému ekologickej stability a ekostabilizačných opatrení, v grafickej časti je skrátený názov: Ochrana prírody, tvorba krajiny a územný systém ekologickej stability.
Uvedená kapitola je v súlade s obsahom kapitoly: Regulácia funkčného využitia, teda vymedzené územie sektorov A,B,C,D,E je v plnom rozsahu deklarované ako vinice.
Z hľadiska záujmov ochrany prírody sa v riešenom území nenachádzajú segmenty s vyšším stupňom ochrany (2-5). V sektoroch B,C,D,E sa uplatňuje ochranné pásmo lesa so šírkou 50 m od okrajovej línie lesa.
V sektore B sa vyskytuje ako prvok územného systému ekologickej stability koridor

Vajspeterského potoka, ktorý vychádza z malokarpatského lesného masívu a končí v urbanizovanom území mestskej časti.

Grafické zobrazenie relevantných zmien a doplnkov (ZaD 02/2010), teda výrez z výkresu ochrany prírody ÚPD je zaradený v grafickej časti UKŠ vo výkrese č. 5.2.2. Priamo v riešenom území sektorov B,C,D,E je zaznamenaná jediná zmena OP/Z1:

OP/Z1 - Zmena z nechránených viníc, príp. iných kultúr poľnohospodárskej pôdy na registrované vinice v zmysle paragrafu 11 zákona č. 182/2005 Z.z. o vinohradníctve a vinárstve.

Uvedená zmena sa týka prevažnej časti vinohradníckych pozemkov v príslušných sektoroch.

V sektore A je zaznamenaná v menšej časti pozemkov zmena OP/Z2:

OP/Z2 - Zmena z pôvodne chránených viníc (v zmysle Prílohy – Vinohradnícke hony, ktoré sa môžu používať len ako vinice, k zákonu č. 332/1996 Z.z. o vinohradníctve a vinárstve) prevažne na nechránené vinice, ale aj na funkcie definované v ÚPN HM SR Bratislavy (2007), vo výkrese č. 2.1 Komplexné riešenie.

V súvislosti s citovanými právnymi úpravami, týkajúcimi sa vinohradníctva a vinárstva uvádzame, že t.č. je v platnosti **zákon č. 313/2009 Z.z. o vinohradníctve a vinárstve**, ktorý okrem iného ruší vyššie uvedený zákon č. 182/2005 Z.z. Z paragrafového znenia zákona č.313/2009 Z.z. citujeme relevantné **definície**, použité pri spracovaní UKŠ:

a. Aktivity:
Vinohradníctvo – súhrn činností, zameraných na pestovanie viniča, pestovanie podpníkového viniča, výrobu podpníkových odrezkov, vrúbľov, viničových sadeníc, výsadbu a ošetrovanie vinohradníckych plôch ako aj zber hrozna.
Vinárstvo – súhrn činností zameraných na spracovanie hrozna na víno, jeho ošetrovanie, nakladanie s ním a na jeho uvádzanie na trh.
Výroba vína – proces, zahŕňajúci technologické postupy, výrobné operácie a ošetrovanie.

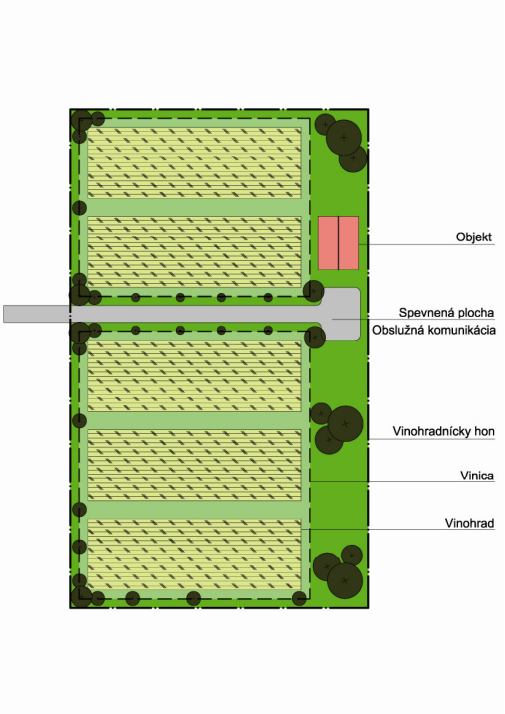
b. Územie:
Vinohradnícka obec – obec vo vinohradníckom rajóne, na ktorej katastrálnom území sa nachádzajú vinohradnícke plochy.
Vinohradnícka plocha – pozemok s vhodnými pôdno-klimatickými stanovištnými podmienkami, ktorú registruje Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky (ÚKSÚP).

Vinohradnícke plochy sa členia z hľadiska technologických operácií na kategórie:
Obhospodarovaná vinohradnícka plocha – plocha vysadená viničom ako čistá alebo pridružená kultúra rodivá alebo ešte nerodivá, určená na výrobu hrozna a pravidelne podrobovaná pestovateľským operáciám.
Opustená vinohradnícka plocha – plocha vysadená viničom, ktorá nie je pravidelne podrobovaná pestovateľským operáciám.
Vyklčovaná vinohradnícka plocha – plocha s ktorej boli odstránené všetky kry viniča.

Štruktúra vinohradníckych plôch:
Vinohradnícky hon – ucelená časť vinohradníckej plochy s vysokou mierou homogénnosti prírodných podmienok ovplyvňujúcich charakter a kvalitu vína: spravidla je súčasťou jednej vinohradníckej obce.

Vinica – druh pozemku s trvalým porastom viniča vrátane neproduktívnych plôch.
Vinohrad – obhospodarovaná vinohradnícka plocha vysadená viničom.

Štruktúra vinohradníckych plôch:



4.3 Krajinnoekologický plán

Problematika vinohradníckych plôch v MČ Rača je zastúpená aj v ďalšom dokumente v kategórii: Krajinnoekologický plán.
Krajinnoekologický plán (ďalej KEP) regiónu Bratislavský samosprávny kraj (BSK) bol spracovaný v zmysle metodického postupu MŽP SR pre spracovanie KEP v rámci prieskumov a rozborov územného plánu regiónu BSK (2010). Jeho cieľom bolo vypracovať prognózu optimálneho priestorového usporiadania a funkčného využívania územia BSK, ktoré má zabezpečiť:

- vyhovujúcu ekologickú stabilitu priestorovej štruktúry krajiny a biodiverzity,
- ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov,
- ochranu kultúrno-historických zdrojov,
- tvorbu a ochranu územného systému ekologickej stability,
- tvorbu a ochranu životného prostredia.

Vzhľadom na skutočnosť, že katastrálne územie mestskej časti Bratislava – Rača a teda aj vymedzené územie račianskych viníc je súčasťou regiónu BSK, sú viaceré časti KEP relevantné aj pre spracovanie UKŠ Vinice - MČ Rača.
Relevantné výstupy KEP sú aplikované a interpretované najmä v kapitolách UKŠ:

- krajinná pokrývka
- stav prírodného prostredia
- prognóza

Za relevantné výstupy textovej časti KEP pre spracovanie UKŠ považujeme nasledovné citácie, usporiadané v poradí, v akom sú umiestnené v textovej časti KEP (s pridaným komentárom spracovateľa UKŠ):

KEP - Základné pojmy:
„**Optimálne priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia** – komplexný proces vzájomného zosúlaďovania priestorových požiadaviek hospodárskych a iných činností človeka s krajinnoekologickými podmienkami, ktoré vyplývajú zo štruktúry krajiny.
Ekologicky optimálne priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia súčasne zabezpečuje vyhovujúcu ekologickú stabilitu priestorovej štruktúry krajiny, ochranu a racionálne využívanie prírody, biodiverzity a prírodných zdrojov, tvorbu a ochranu územného systému ekologickej stability (ÚSES) a bezprostredného životného prostredia človeka. Štruktúra krajiny a jej prvky sa prejavujú ako limity, obmedzenia alebo podporujúce faktory požadovaných činností v danom území.“

KEP - Súčasná krajinná štruktúra:
„**Vinohrady** – predstavujú veľkoplošné areály viníc s typickou štruktúrou pásov oporných konštrukcií (betónových stĺpov a dróteniek), menej koncentrované areály maloplošných viníc s chatkami s pásmi obrábanej pôdy medzi viničom. Doplňané prístupovými cestami, terasovitými svahmi s kamennými valmi, s trávnou, krovinnou alebo stromovou vegetáciou, rozptýlenou drevinou vegetáciou a poľnohospodárskou a lesnou krajinou.
...
Na svahoch Malých Karpát sú vysádzané maloblokové vinice a vinice na terasách, porozdeľované líniami nelesnej drevinovej vegetácie, vytvárajú špecifickú a jedinečnú krajinnú štruktúru, typickú pre malokarpatskú vinohradnícku oblasť. Charakteristickým znakom malokarpatského vinohradníckeho kraja sú vinohradnícke kamenice – dlhé pretiahnuté kamenné rady v okrajových lesných oblastiach. Sú pozostatkom dlhodobej činnosti vinohradníkov, ktorí na valy, slúžiace ako hranica (medza) medzi jednotlivými vinohradmi , vyvážali kamene. Kamenice čiastočne zabraňovali erózii svahov, na ktorých boli vinohrady vysádzané. Rozsah kameníc, ktorý niekoľkonásobne presahuje rozlohu dnešných vinohradov, je svedkom dávnej slávy vinohradníctva v Malokarpatskom regióne. Táto štruktúra sa vyznačuje vysokou ekostabilizačnou, ale aj pôdoochrannou funkciou, zabraňuje odnosu pôdy a je vhodným životným prostredím pre mnoho živočíchov a rastlín.
V dôsledku ústupkov v legislatíve (podľa nového zákona nie sú vinohrady chránené) dochádza k zmenšovaniu plôch vinohradov.“

Komentár spracovateľa UKŠ: Rozsiahly text obsahuje viacero problematických častí, ktoré sú v rozpore so skutočným stavom vinohradníckych plôch v k.ú. MČ Rača. Napr. územný rozsah kameníc v porovnaní s výmerou vinohradov v riešenom území UKŠ je zanedbateľný. Použitá terminológia pozoruhodne nekorešponduje so znením platnej legislatívy (zákon č. 313/2009 Z.z.), najmä aplikácia pojmov vinohrad, vinica, pričom absentujú pojmy: vinohradnícka plocha, vinohradnícky hon. V kapitole UKŠ: Krajinná pokrývka sa spracovateľ na rozdiel od textovej časti KEP usiluje o súlad medzi terminológiou legislatívy a terminológiou, aplikovanou v urbanisticko-krajinárskej dokumentácii.
Za nepresné považujeme tiež zdôvodnenie zmenšovania plôch vinohradov, ktorých výmera sa razantne zmenšila aj v období platnosti predchádzajúcich zákonov.

KEP - Vinohradnícke oblasti:
„Podmienky pestovania viniča na registrovaných plochách, nachádzajúcich sa vo vinohradníckych oblastiach, ako aj podmienky výroby vinárskych produktov a ich uvádzanie na trh v záujme zabezpečenia zdravotnej neškodnosti a kvality ustanovuje **zákon č. 313/2009** Z.z. o vinohradníctve a vinárstve.

Vinohradník je povinný registrovať sa vo **vinohradníckom registri**, ktorý vedie Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky, ak užíva jednu alebo viac vinohradníckych plôch, ak ich výmera prevyšuje 1000 m²...“

Komentár spracovateľa UKŠ: Spracovateľ KEP až v tejto časti upozorňuje na príslušné ustanovenie zákona č. 313/2009 Z.z., týkajúce sa zavedenia vinohradníckeho registra a aplikuje po prvý raz pojem: vinohradnícka plocha.

KEP - Malokarpatská vinohradnícka oblasť:
„Je rozlohou a významom najväčšia na Slovensku,... tvorí ju 12 vinohradníckych rajónov s katastrami 120 vinohradníckych obcí. Vinohrady sa rozprestierajú v ucelených vinohradníckych pásoch na svahoch Malých Karpát od Bratislavy smerom k Pezinku a ďalej k Horným Orešanom.“

Opatrenia na ochranu prírodných a kultúrno-historických zdrojov:
„...
- ponechať pestovateľské plochy viniča a rešpektovať zákonom stanovené podmienky na ochranu viniča hroznorodého na plochách registrovaných viníc v Malokarpatskej vinohradníckej oblasti, ktorá má mimoriadne vhodné podmienky pre jeho pestovanie a dlhodobú pestovateľskú tradíciu s napojením na miestny spracovateľský priemysel,
- pre prípadný ďalší rozvoj a výsadbu vinohradov využívať rozsiahle opustené a ladom ležiace plochy vinohradov a terasy,
- ...“

Komentár spracovateľa UKŠ: Všeobecná formulácia opatrení, založená na idealistickom poňatí, odtrhnutom od ekonomickej, majetkoprávnej a legislatívnej reality. UKŠ je zameraná na realistické zhodnotenie podmienok zachovania vinohradníctva v katastri vinohradníckej obce Rača a na prezentáciu alternatív perspektívnej optimalizácie štruktúry vinohradníckych a doplnkových plôch vo vymedzenom území.

5. Vinohradnícke hony

Vinohradnícke plochy obce Rača majú napriek istým spoločným charakteristickým znakom (geomorfológia, geologické podložie, pôdne typy, orientácia svahov, klimatické podmienky) pomerne diferencovanú štruktúru, pozostávajúcu z ucelených častí vinohradníckych plôch s vysokou mierou homogénnosti prírodných podmienok, ovplyvňujúcich výber pestovaných odrôd viniča. Uvedené ucelené časti vinohradníckych plôch predstavujú sústavu vinohradníckych honov vo vinohradníckej obci Rača.
V ostatnom období sa štruktúrou vinohradníckych honov v k.ú. obce Rača zaoberalo viacero autorov a inštitúcií. Pre potreby spracovania UKŠ sme aplikovali nomenklatúru vinohradníckych honov z dvoch relevantných zdrojov:
- archív ÚKSÚP v Bratislave (2010)
- aktualizácia Račiansky vinohradnícky spolok (2012)

Názvy vinohradníckych honov sú usporiadané podľa členenia sektorov riešeného územia.

5.1 Nomenklatúra vinohradníckych honov (ÚKSÚP – 2010)

Sektor A – Dolné Ohňavy
Sektor B – Dolný, Stredný, Horný Šinvégh, Krátke – Čačkov, Zrkadliská, Špígle, Weispeter

Urbánek, Weispeter Semilan, Weispeter, Longtál Vrch, Longtál, Plachty, Pašinger, Žajdlík, Slobodné, Vtáčky, Veľký Pušťák, Malý Pušťák, Ligisland.
Sektor C – Kolébky, Saurisle
Sektor D – Fixle, Hortmon, Lichtky, Nová Hora.
Sektor E – Fajdlberg, Fongy, Cibule, Šimnár, Tále, Záhumenica, Záhumenica – Za skleníkom, Červené, Kodnáre, Zlatá Noha, Kinisberg, Malý a Veľký Komandl, Komandl terasy, Cidle I., II., III., Ligisland Dolný, Gleje, Švarcman, Mautnáre, Široké, Krivé, Veľký Krivý Solcár, Štafangel, Šušnajdre, Antal.

5.2 Nomenklatúra vinohradníckych honov (Račiansky vinohradnícky spolok – 2012)

Sektor A – Dolné Ohňavy
Sektor B – Dolný, Stredný, Horný Šinvégh, (Schóneveg), Krátke, Čačkov, Zrkadliská, Špígle, Weispeter Urbanek, Weispeter Semilan, Weispeter, Longtál Vrch, Longtál, Plachty, Pašinger, Žajdlík, Slobodné, Vtáčky, Veľký Pušťák, Malý Pušťák, Ligisland.
Sektor C – Kolébky, Saurisle
Sektor D – Fixle, Hortmon, Lichtky, Nová Hora.
Sektor E – Fajdlberg, Fongy, Cibule, Šimnár, Tále, Záhumenica, Záhumenica - Za skleníkom, Červené, Ruža, Kodnár, Zlatá Noha, Kinisberg, Malý a Veľký Komandl, Komandl-terasy, Cidle I., II., III., Ligisland Dolný (Lisiglont), Gleje, Švarcman, Mautnáre, Široké, Franclík, Krivé, Veľký Krivý Solcár, Štafangel, Šušnajdre, Antal.

5.3 Porovnanie historických a súčasných názvov vinohradníckych honov

V starších urbárskych písomnostiach z r. 1768 (zdroj: archív Modra, PhDr. J. Turcsány) sa dá nájsť zoznam názvov vinohradníckych honov v Rači. Uvedený historický dokument sme porovnali s vyššie uvedeným zoznamom vinohradníckych honov podľa ÚKSÚP z r.2010 a zoradili do dvojíc. Otáznik v zátvorke znamená predpokladanú ekvivalenciu názvu.
Názvy sú usporiadané podľa sektorov A, B, C, D, E na záver porovnania je uvedený zvyšok historických názvov, pre ktorý sme nenašli ekvivalent, je však možné, že ide o názvy vinohradníckych honov mimo rozsahu súčasných vinohradníckych plôch.

Sektor	Súčasný názov	Historický názov (archív 1768)
A	Dolné Ohňavy	
B	Dolný, Stredný, Horný Šinvégh (Schóneveg)	
	Krátke	
	Čačkov	
	Zrkadliská	Spiegel (?)
	Špígle	Spiegel
	Weispeter Urbanek	Veisbeterl
	Weispeter Semilan	
	Weispeter	
	Longtál Vrch	
	Longtál	Langtheil
	Plachty	

	Pašinger	Passinger
	Žajdlík	Szaitl (?)
	Slobodné	
	Vtáčky	
	Veľký, Malý Pušťák	Oeden
	Ligisland	Ligistland
C	Kolébky	
	Saurisle	Sauereszl
D	Fixle	Fuechsl
	Hortmon	Hartmann
	Lichtky	Liechteck
	Nová Hora	Naiberg
E	Fajdlberg	Feigelberg
	Fongy	Gfangl (?)
	Cibule	Czviffler (?)
	Šimnár	Schimler
	Tále	
	Záhumenica	
	Záhumenica - Za skleníkom	
	Červené	Rothkutner (?)
	Ruža	
	Kodnár	Kadner
	Zlatá noha	Goldhapl (?)
	Kinisberg	Koenigsberg
	Malý, Veľký Komandl	Kollmandell
	Komandl-terasy	
	Cidle I., II., III.	Czetl
	Ligisland dolný (Lisiglont)	Ligistland
	Gleje	
	Švarcman	Schwarzmann
	Mautnáre	Mautner
	Široké	
	Franclík	Franczl
	Krivé	
	Veľký Krivý Solcár	Salcer
	Štafangel	Steinfangl
	Šušnajdre	Czottschnajder
	Antal	Anthal

Vinohradnícke hony v dotyku so sektormi:

Sektor B	Rinzle	Runsl
Sektor E	Huštekle	Hutstokl
	Táborky	Tabor

Poznámka: V riadkoch, označených otáznikom, ide o predpokladanú ekvivalenciu na základe prekladu slovenského a dobového názvu.

Zoznam ostatných historických názvov vinohradníckych honov (archív 1768) bez identifikovanej lokálnej ekvivalencie v riešenom území (v abecednom poradí):
Arthgub, Achtl,
Bachweingarth
Czvinger
Fuehrhapl, Fiedler
Gaiszmagen, Gaudersack, Goscherl, Grapffl, Geistlek, Gruell
Haffner, Hakl, Haunstuel,
Judenbuechl, Junghertell
Kuttner, Kertzgreindl,Korb,
Mittiggrundth, Maderbach,
Pongraczl, Ponnholc, Premer, Pretter, Putzhangel,
Ruehrenshaps, Rosenberg,
Schneebuschl, Strenzl, Schrangl, Schverthang,
Tiergartl, Tragfnes,
Vueden
Wilchern

S istou mierou zjednodušenia môžeme konštatovať, že väčšina súčasných vinohradníckych honov má za sebou dlhý historický vývoj, počas ktorého sa museli niekoľkokrát vymeniť výsadby jednotlivých odrôd viniča, no vinohradnícke kultúry tu zostali nepretržite zachované. (v roku 1890 postihla celé územie viníc v Rači fyloxéra, v dôsledku čoho prišlo k celoplošnému presadeniu viniča).
Zvyšok historických názvov bez evidentnej ekvivalencie v súčasnom zozname a rozsahu vinohradníckych honov navodzuje predpoklad postupného obmedzovania ich rozsahu v k.ú. Rača v priebehu ostatných 250 rokov.

6. Rozmiestnenie odrôd viniča v riešenom území

Napriek relatívnej rovnorodosti vinohradníckych plôch v k.ú.Rača tu bola už od historických čias zaznamenaná pomerne pestrá škála pestovaných odrôd viniča.

6.1 Historický vývoj

Územie Rače bolo osídlené už v neskorej dobe kamennej. V najstarších písomných prameňoch sa spomína na území Rače dedina Okol, čo poukazuje na pôvodné slovanské osídlenie. Rozprestierala sa v oblasti dnešnej železničnej stanice Rača a existovala už pred nemeckou kolonizáciou v 13. storočí. Časť tejto dediny sa nazývala Rača (tiež slovanský pôvod). Rača bola rýchlo osídlená novým obyvateľstvom, najmä nemeckými kolonistami a na konci 13. storočia už prevýšila dedinu Okol svojím významom.
Z hľadiska hospodárskych a sociálnych dejín bol každodenný život obyvateľov Rače spojený s vinohradníctvom. Počnúc 13. storočím narastajú údaje o viniciach a o ich rozhodujúcej úlohe vo vývine spoločenských vzťahov. Na rozšírení viníc mali záujem všetky majetné vládnuce vrstvy spoločnosti, teda nielen cirkev, či kráľ. Od 13. storočia podporovala rozvoj vinohradníctva najmä šľachta na svojich vtedy už dedičných majetkoch, a to aj preto, že víno bolo výhodným obchodným článkom. Uhorské vína sa stávali pravidelným vývozným artiklom v 11.–13. storočí a bežne sa predávali aj na miestnom trhu.
V polovici 14. storočia bola už Rača pomerne veľkou osadou, ktorá mala richtára a kostol. V tomto období si Bratislava získala dominantné postavenie v malokarpatskej vinohradníckej oblasti, pričom veľa viníc z Račianskeho chotára bolo vo vlastníctve bratislavských

mešťanov. K úspešnému rozvoju Bratislavy prispela jej výhodná geografická poloha, predovšetkým dunajská obchodná cesta. Je prirodzené, že takéto hospodárske postavenie Bratislavy ovplyvnilo aj hospodársky život Rače. V prvej polovici 15. storočia rakúske víno očividne konkurovalo malokarpatskému, a preto palatín žiadal Bratislavu, Devín a Raču, aby nedovoľovali z konkurenčných dôvodov privážať víno z Rakúska do Bratislavskej stolice. Račianske víno patrilo spomedzi malokarpatských k tým najkvalitnejším, preto bolo vždy o niečo drahšie ako ostatné. Na Slovensku bolo v 16. až 18. storočí veľmi málo vinohradníkov, ktorých by bolo možné označiť ako veľkovýrobcov a inak tomu nebolo ani v Rači, kde väčšina obyvateľov vlastnila len menšie podiely s rozlohou štvrť až jednej vinice. V 16. storočí je Rača rozdelená do vlastníctva dvoch zemepánov a s malými zmenami tento stav trvá až do prvej tretiny 17. storočia, kedy sa stáva majetkom pálfiovského rodu a v jeho držbe zostáva až do prvej československej pozemkovej reformy. Na rozvoj Rače vplývala aj skutočnosť, že v druhej polovici 16. storočia dostala výsady a bola povýšená na mestečko, existovala tu aj farská škola. V tomto období vzrástol počet obyvateľov Rače prílevom chorvátskych kolonistov, ktorí opustili svoju vlasť pred tureckou expanziou a natrvalo sa usadili v okolí Bratislavy. V priebehu dvoch storočí boli prirodzene poslovenčení, o ich chorvátskom pôvode už pravdepodobne svedčili len ich mená. V 18. storočí už tvorilo väčšinu v Rači slovensky hovoriace obyvateľstvo.

Znakom vysokého majstrovstva račianskych vinohradníkov je skutočnosť, že i napriek rozlohou menším viniciam dokázali svoju produkciu doviesť na vysokú úroveň, ktorou predstihovali aj chýrne malokarpatské centrá. V 18. storočí M. Bel, dobrý znalec uhorského vinohradníctva , hodnotil račianske víno vyššie ako bratislavské, oceňoval jeho chuť, vôňu i zdravotné účinky. Račianske víno sa dostalo až na viedenský cisársky dvor, keď Mária Terézia ocenila prednosti Račianskej Frankovky a roku 1767 udelila na ňu Račanom dispozičné právo.

Zo začiatku 19. storočia sa zachovala mapa račianskeho chotára, ktorá nás oboznamuje s názvami jeho jednotlivých častí. Vinohrady mali väčšinou nemecké pomenovania, ktoré vznikli pravdepodobne ešte počas nemeckej kolonizácie a za reformácie, keď boli obyvatelia pestujúci vinič väčšinou nemeckej národnosti. Lesy nad vinohradmi, polia a lúky v dolnej časti Rače, hraničiace s vajnorským a bratislavským chotárom, sa začali intenzívnejšie využívať až neskôr, keď v Rači prevládlo slovenské obyvateľstvo, a preto sú ich názvy takmer všetky slovenské.

V polovici 19. storočia mala Rača asi 2400 obyvateľov, k jej rozvoju v 2. polovici 19. storočia prispelo aj vybudovanie železničnej trate s parným pohonom z Leopoldova do Rače, neskôr vybudovali aj prípojku na bratislavskú hlavnú stanicu. Neďaleko železničnej stanici v Rači vznikla kolónia domov železničných zamestnancov, ktorá sa rýchlo rozrastala a vznikla z nej tzv. Nová Rača. V tom čase vyrástla na hranici račianskeho a bratislavského chotára továreň chemického priemyslu Dynamitka, ktorá zamestnávala ľudí nielen z Rače, pričom za 1. svetovej vojny sa zvýšil počet robotníkov v továrni až na 3000.

Zmena sociálnej štruktúry a zvýšenie populácie v Rači na prelome storočí zapríčinili, že mladé rodiny pôvodom z chudobnejších sociálnych vrstiev mali obmedzenú možnosť usídliť sa v rodičovskom dvore. Pre nemožnosť rozširovania starej radovej dediny v západovýchodnom smere hľadali nové sídelné priestory. Boli to jednak pásy neúrodných území pri svahových cestách vedúcich do vinohradov, jednak vinice a záhrady. Tieto pozemky ich majitelia uvoľnili na osídľovanie.

Na konci 19.storočia postihla vinohrady v Rači fyloxéra a obnova viničných plôch trvala až do polovice 20-tych rokov 20. storočia. Do začiatku 20. storočia pestovali Račania mnohé odrody, no prvenstvo medzi nimi patrilo Frankovke. Z ďalších malokarpatských odrôd sa pestoval najmä Rizling rýnsky, ešte pred vypuknutím fyloxéry ho dopĺňali odrody ako Veltlín

zelený, Rizling vlašský, Silván a Portugalské modré. V obnovených viniciach sa po fyloxére, rovnako ako v celej župe, zavádzal Furmint, Ezerjó, Rulandské, Tramín, Oporto a Chasselas.
Po vzniku ČSR mala Rača 4 581 obyvateľov, z čoho bolo 3 738 Slovákov a 757 Nemcov. Z Račišdorfu bola premenovaná na Rastislavice, ale tento názov sa neudomácnil a do konca 2. svetovej vojny sa používalo jej predchádzajúce pomenovanie. K dvom predchádzajúcim ľudovým školám pribudli ďalšie, čo svedčí o rozmachu školstva na Slovensku počas 1. ČSR. Z kedysi vinohradníckej obce sa postupne stávalo predmestie Bratislavy, vinohradníci už tvorili v obci menšinu. Račianski vinohradníci boli všetci malovinohradníci, len niektorí sa mohli rátať medzi stredných vinohradníkov. V tomto období zaznamenala Rača najväčší územný vzrast, keď sa sem pre nedostatok bytov sťahovali robotníci z Bratislavy.
Na začiatku 2. svetovej vojny vzniklo v Rači pre občanov nemeckej národnosti Nemecké vinohradnícke družstvo. Družstvo si vybudovalo prevádzkareň na lisovanie a výrobu vína, ktorú po vojne prevzali Vinárske závody. Na konci vojny bolo zničených niekoľko polí a viníc, keď nariadili Nemci budovať opevnenia. Po vojne už v Rači neexistoval nemecký element, majetok nemeckého obyvateľstva bol skonfiškovaný. 1. apríla 1946 sa obec stala súčasťou Bratislavy, prijala úradný názov Rača, začala sa výstavba verejného vodovodu, kanalizácie a komunikácií. Krátko po februári 1948 vzniklo v Rači JRD, avšak zo začiatku disponovalo predovšetkým len ornou pôdou, zatiaľ čo vinohrady, kde sa vďaka vysokým cenám vína dala dosiahnuť najväčšia miera zisku, si obyvatelia Rače ponechávali. Od konca 50-tych rokov však družstvo disponovalo takmer všetkými vinohradmi v Račianskom chotári, ktoré odobralo ľuďom. Od 60-tych rokov zakladá JRD nové vinice, buduje pre ne terasy, pričom tento trend pretrváva až do polovice 80-tych rokov. Okrem pestovaniu viniča sa družstvo venuje aj ovocinárstvu, najmä pestovaniu jahôd, broskýň, hrušiek a jabĺk, neskôr dokonca aj pestovaniu huby hlivy ustricovej.
Prudký nárast obyvateľov zapríčinila výstavba nových sídlisk v chotári obce. Začiatkom 50-tych rokov vyrástlo na pokraji Rače smerom k mestu sídlisko Krasňany, v 60-tych rokoch zasa sídlisko Experimentálka. Od 60-tych rokov 20. storočia sa zasahovalo do urbanistickej skladby Rače, pričom sa nerešpektoval dovtedajší historický vývoj. V dolnej časti ulice Pri vinohradoch sa asanovala rozsiahla pôvodná zástavba. Pri výstavbe panelových domov, vybudovaných na humnách starej Rače, sa nemyslelo na citlivé nadviazanie na pôvodnú zástavbu obce a na rešpektovanie jej uličného systému. Prílev obyvateľstva na sídliská zároveň spôsobil, že sa definitívne preťažila autobusová doprava, a tak bola v 60-tych rokoch predĺžená električková trať až do Rače. Ďalej pokračovala výstavba nových sídlisk, ako Barónka, Komisárky a Záhumenice, až začiatkom 80-tych rokov prekročil počet obyvateľov Rače 20 000.
V súčasnosti je vinohradníctvo v Rači opäť v súkromných rukách, mnohé pozemky sú však prenajaté stredným vinohradníkom. Môžeme skonštatovať, že odobratie viníc obyvateľom na konci 50-tych rokov 20. storočia narušilo vzťah Račanov k vinohradníckej pôde natoľko, že väčšina vlastníkov viníc nemá už o ťažkú prácu vo vinohrade záujem, čím je vinohradnícka tradícia v Rači značne ohrozená.

6.2 Aktuálna dislokácia odrôd

Ostatnú registráciu rozmiestnenia odrôd viniča vo vinohradníckych honoch vykonal v zmysle platnej legislatívy ÚKSÚP v r.2010. Aktuálne rozmiestnenie odrôd je zobrazené v grafickej časti (výkres č. 7.1).

Prevažujúce zastúpenie odrôd v jednotlivých sektoroch :
Sektor A: Müller Thurgau
Sektor B: Müller Thurgau, Rizling rýnsky, Frankovka modrá

Sektor C. Müller Thurgau, Veltlín zelený
Sektor D: Frankovka modrá
Sektor E: Frankovka modrá, Müller Thurgau, Rizling rýnsky,

Plošné zastúpenie odrôd v riešenom území v ha (podľa ÚKSÚP,2010):

	Sektor A	Sektor B	Sektor C	Sektor D	Sektor E	Celkovo
Cabernet Moravia		1,0				1,0
Cabernet Sauvignon	0,8					0,8
Frankovka modrá		9,3		4,8	21,2	35,3
Chardonnay		4,0				4,0
Irsai Olivér					1,2	1,2
Müller Thurgau	15,1	16,5	6,2		17,9	55,7
Muškát moravský					1,1	1,1
Rizling rýnsky		16,4		2,1	6,8	25,3
Rizling vlašský		2,4			1,9	4,3
Rulandské šedé					0,1	0,1
Semillon		1,7				1,7
Tramín červený		3,2			1,0	4,2
Veltlínske červené skoré		0,3				0,3
Veltlínske zelené		4,8	1,9	0,1		6,8
zmes odrôd		7,7			6,2	13,9
neobrábané		2,9	0,3	1,3	3,5	8,0

Plošné zastúpenie odrôd v riešenom území v ha (podľa Račianskeho vinohradníckeho spolku, 2012):

	Sektor A	Sektor B	Sektor C	Sektor D	Sektor E	Celkovo
Alibernet					0,3	0,3
Cabernet Sauvignon	0,8					0,8
Dornfelder					0,2	0,2
Frankovka modrá	4,6	15,4		2,6	18,5	41,1
Chardonnay		3,0				3,0
Müller Thurgau	7,7	13,5	6,7		15,0	42,9
Muškát moravský					1,1	1,1
Rizling rýnsky		11,9	1,4	4,4	6,2	23,9
Rizling vlašský		2,4			1,9	4,3
Rulandské biele		3,7			0,4	4,1
Rulandské šedé					0,5	0,5
Semillon		0,5				0,5
Tramín červený		3,8			2,5	6,3
Veltlínske červené skoré		0,7			0,4	1,1
Veltlínske zelené	2,8	5,2			1,6	9,6
zmes odrôd					2,8	2,8
neobrábané		9,9	0,3	1,3	9,6	21,1

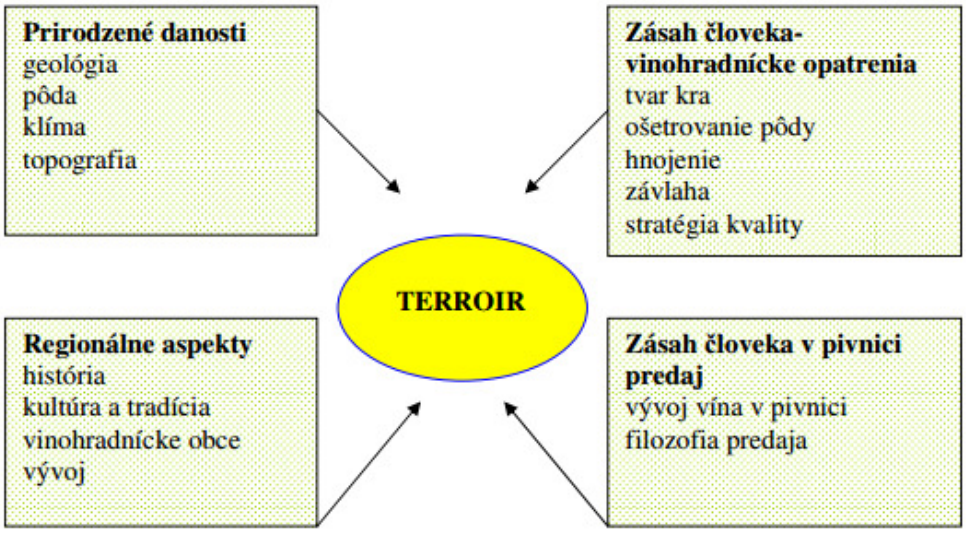
Súčasný stav rozmiestnenia odrôd v riešenom území môžeme hodnotiť ako dôsledok obdobia družstevného obhospodarovania vinohradníckych plôch, keď zrejme prevládala snaha pestovať širší sortiment odrôd bez dôkladného zhodnotenia predpokladov jednotlivých vinohradníckych honov pre pestovanie tej-ktorej odrody. Podrobnejší prieskum stanovištných podmienok a ich zhodnotenie môže vytvoriť predpoklady pre postupnú optimalizáciu štruktúry sortimentu pestovaných odrôd.

6.3 Terroir

V malokarpatskom regióne sa výroba vína v minulosti orientovala predovšetkým na kvantitu, dnes už môžeme byť svedkami prechodu z kvantitatívneho systému výroby na kvalitatívny systém. Tendenciou vinárov je dnes snaha kvalitu vína podložiť aj originalitou, osobitosťou a vyzdvihnúť vplyv prírodného prostredia, odkiaľ hrozno pochádza. Ide o ohraničené teritórium so špecifickými pôdno-klimatickými podmienkami pre pestovanie viniča na výrobu vín s presne charakterizovanou originalitou, ktorá je daná geografickou polohou vinohradníckej parcely v tejto ohraničenej oblasti, vlastnosťami geologického podložia, vody, vzduchu, klímy - teplota, úhrn zrážok, oslnenie reliéfu, ďalej orientáciou svahu, svahovitosťou terénu. Na označenie uvedeného súboru podmienok a predpokladov sa používa výraz **terroir.**
Termín terroir zahŕňa v sebe aj ľudskú prácu, ktorá sa vo vinohrade a neskôr v pivnici počas celého roka vykonáva. Posledným súčiniteľom je historický činiteľ pôsobiaci v tejto ohraničenej oblasti (skladba odrôd).

Definícia pojmu Terroir
Toto slovo je odvodené od latinského teritorium, neznamená však len označenie územia. Spája v sebe jednotu klímy, pôdy podložia, odrody, vinohradníckej a vinárskej technológie, tradície i histórie a používa sa ako prívlastok k produktu. (Vanek, 2012)

Certifikáciu na terroir – ako zemepisný celok (trať, súbor honov, možno kataster obce, či rajón alebo oblasť) sa bude môcť získať iba dôkazom osobitosti vo víne, špecifickým charakterom, ktorým sa produkt bude výrazne odlišovať od produktov, pochádzajúcich z iných terroir. (Vanek, 2012)



Zdroj: Pospíšilova (2005)

V roku 1995 rozdelil p. Vanek a kol. vinohradnícke oblasti na Slovensku podľa bonitných kategórii. Z tohto členenia vyplýva, že Malokarpatská vinohradnícka oblasť, kam spadá aj k.ú. Rača patrí do prvej kategórie, teda do rajónu s veľmi dobrou oblasťou pre veľmi kvalitné odrody.
Najvyššiu bonitu 1 tvoria vinohrady s južnou, juhovýchodnou a juhozápadnou a západnou

expozíciou na svahoch 5 – 25º stupňov, s najvyššou bilanciou tepelnej a svetelnej energie. Tiež vinohrady na náhorných rovinách bez rizika zimných mrazov. (Vanek, 1995)

Vplyv prírodného prostredia na kvalitu vína

Z geologického hľadiska
Geologický podklad a pôdny typ majú významný vplyv na individualitu, charakter a osobitosť vína. Pre každú odrodu viniča existuje ideálne geologické podložie, preto pred výsadbou nového vinohradu by sa mal brať veľký ohľad na geologický výskum. (Vanek, 2012)
Katastrálne územie Rača patrí podľa geologickej mapy SR M 1 : 50 000 k jadrovým (kryštalickým) pohoriam. Toto pohorie je tvorené z kryštalických bridlíc, dioritov a granitoidných hornín. Z kvartérnych sedimentov tvoria väčšinu podložia pod vinohradmi v k.ú. Rača plytké deluviálne sedimenty na granitoch a granodioritoch. Miestami tiež proluviálne sedimenty. Na južných svahoch je žula veľmi zvetraná, tvorí veľmi ľahkú ílovito-piesočnatú pôdu. V zrnách, ktoré sa uvoľnili zo žuly, sa obnažili minerály obsahujúce okrem iných draslík. Koreňová sústava viniča ho najviac potrebuje. Okrem draslíka je v materskej hornine podľa prof. Krausa (2012) aj fosfor a horčík. Tieto horniny nazval vinorodé.

Z hľadiska pôd
Pôda je produktom zložitých geologických, poveternostných a klimatických pochodov. Z geologického hľadiska je vznik pôdy podmienený magmatickou činnosťou. V dôsledku pochodov v hĺbke zemskej kôry prebiehajú horotvorné pochody, ktoré spôsobujú pohyb krýh zemskej kôry. Drvivá časť vyvretých (magmatických) hornín je tvorená 3-základnými minerálmi: kremeň, sľuda a živce. Sľudy a živce tvoria veľké skupiny hlinitosilikátov. Sľudy sú chemicky v bežných prírodných podmienkach veľmi stále, nerozkladajú sa podobne ako kremeň. Živce a ich vlastnosti sú podmienené zložením jedno - dvojmocných kovových prvkov zastúpených v kryštalických mriežkach živcov od draslíka cez sodík, vápnik, horčík, až k báriu. Typ živca, daný zastúpením alkalických kovov, je jedným zo základných klasifikačných kritérií pri určení druhu hornín. Sú schopné svojimi alkalickými kovmi zásadným spôsobom ovplyvňovať pH – faktor. Fyzikálno-chemické vlastnosti kryštálovej mriežky ílových minerálov umožňujú voľnú väzbu rôznych prvkov – živín pre rastliny, ktoré sú schopné viazať a následne výmennými reakciami i uvoľňovať. Je to základná vlastnosť pôdy z hľadiska výživy rastlín, ktorú hnojením a obrábaním pôdy môžeme ovplyvniť. (Vanek, 2012).

Malokarpatské pôdy ľahkého piesočnatého typu s vysokým obsahom živín v prírodnej forme sú ideálne na pestovanie Rizlingu rýnskeho a Rizlingu vlašského. Väčšina malokarpatskej oblasti si postačí so živinami, ktoré pochádzajú so samotnej horniny, čo leží pod samotnou pôdou. Vinohradníci teda nemusia používať umelé hnojivá na rozdiel od vinohradníkov napríklad v Nitrianskej a Južnoslovenskej vinohradníckej oblasti. Na malokarpatskej žule je však neutrálna až slabo kyslá pôdna reakcia.

Pôda dáva vínu akosť a rôzne chuťové a vôňové vlastnosti.

Z hľadiska podnebia
Pre pestovanie viniča sú dôležité nasledovné klimatické faktory:
teplota vzduchu, vlhkosť, slnečný svit a zrážky. Každý z týchto faktorov ovplyvňuje obsah cukru a kyselín v mušte.

6.4 Podmienky pre pestovanie jednotlivých odrôd viniča v MČ Rača

Podmienky pre pestovanie jednotlivých odrôd viniča vo viniciach MČ Rača sú špecifikované pre najrozšírenejšie odrody. Pôdno-klimatické vlastnosti sú charakterizované príslušným kódom BPEJ (bonitné pôdno-ekologické jednotky), Špecifikácia BPEJ je uvedená v časti 8.4.

Podmienky pre pestovanie odrody Frankovka modrá

Poloha a pôda
Vzhľadom na dlhé vegetačné obdobie treba Frankovku vysádzať v teplých regiónoch, najlepšie na **miernych svahoch** a do **ľahších piesočnato-hlinitých pôd**. V takýchto polohách je záruka vysokej kvality vín. Vyhovujú jej však aj rovinaté polohy v štrkovitých pôdach s potrebnou výživou.

Dobrá odolnosť proti zimným mrazom ju umožňuje pestovať aj na rovinách v štrkopieskoch. Príliš výživné (alkalické, vápenaté) a ťažké pôdy, ktoré bývajú zamokrené, jej nevyhovujú. Dochádza v nich aj k silnejšiemu rastu, čo vytvára mikroklímu na šírenie hubovitých chorôb. Frankovka skôr znáša dlhšie trvajúce suchá. (Pospíšilová a kol., 2005)

Pestovateľské vlastnosti:
Frankovka modrá je **vhodná do všetkých oblastí** aj chladnejších.
V porovnaní s ostatnými odrodami dozrieva neskoršie. Zberovú zrelosť dosahuje v druhej dekáde októbra. Je stredne odolná voči mrazom. Slabo odolná proti peronospóre a múčnatke. Stredne odolná proti botrytíde.
Vyznačuje sa vysokou rodivosťou.
Frankovka modrá patrí medzi vína veľmi bohaté na vôňu a arómu. Víno je tmavej farby a vynikajúcej kvality. (Vanek, 1995)

Pestovanie Frankovky modrej v podmienkach k.ú. Rače.
Odroda Frankovky modrej má v k.ú. Rača najväčšie zastúpenie z tmavých odrôd. Zaberá plochu 46,90 ha z celkovej plochy viníc.

Pestuje sa na honoch:
Krivé
Veľký Krivý Solcár
Šušnajdre
Fajdlberg
Fongy
Fixle
Vtáčky
Weispeter Urbánek
Žajdlík
Stredný Šinwegh

čiastočne na honoch:
Šimnár
Záhumenica
Červené
Táborky
Huštekle

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Weispeter - Urbánek, Záhumenice za skleníkom, Stredný Šinwegh, Krivé, kde sa pestuje Frankovka modrá, charakterizuje kód BPEJ: 0174231.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Vtáčky, Weispeter, Urbánek, Žajdík, Táborky, Huštekle, Šimnár, spodné Tále, čiastočne Záhumenice za skleníkom, čiastočne Červené, Fixle, Hortmon charakterizuje kód BPEJ: 0174441.

Podmienky pre pestovanie odrody Rizling vlašský

Poloha a pôda
Vzhľadom na dlhé vegetačné obdobie odroda vyžaduje dostatočne teplé lokality a i polohy, aby mohlo hrozno úplne dozrieť. Nepatrí do polôh, v ktorých každoročne nevyzrieva, lebo poskytuje neharmonické vína s príliš vysokým obsahom kyselín. Vyhýbať sa treba aj príliš veterným polohám, v ktorých sa strapce na dlhých stopkách vplyvom vetra často prekrúcajú, čím sa brzdí prúdenie štiav do plodov, cievne zväzky sa zaškrcujú a strapce sa môžu aj mechanicky poškodiť. Naopak, je veľmi vďačná tam, kde má k dispozícii dostatok tepla.
Darí sa jej v piesočnatých, hlinitých, kamenistých i vápenatých pôdach, pričom v chudobných, najmä piesočnatých pôdach treba zabezpečiť dobrú výživu. Pri vysokej rodivosti a nie príliš silnom raste by jej vitalita upadala a strácala by drevo. Výborne využíva imúnne piesky, v ktorých je nenahraditeľnou odrodou. Má širokú ekologickú plastickosť.
(Pospíšilová a kol., 2005)

Rizling vlašský je odolný voči zimným mrazom do -20 ºC až -24 ºC aj preto, že má dobre vyzreté drevo s pevne štruktúrovanými pletivami. Zvyčajne uniká aj jarným mrázikom, lebo pučí medzi jarnými odrodami. Dlhoročné dobré skúsenosti s jeho pestovaním v podunajských nížinných piesočnatých pôdach sú určite aj v dôsledku jeho mrazovej odolnosti. (Pospíšilová a kol., 2005)

Pestovateľské vlastnosti:
Rizling vlašský je vhodný na pestovanie do stredných oblastí, dozrieva veľmi neskoro. Vyznačuje sa vysokou odolnosťou voči mrazom. Táto odroda je odolná proti botrytíde aj proti peronospóre a múčnatke. Z hľadiska rodivosti sa zaraďuje do kategórií vysoká. Víno tejto odrody má ambíciu byť veľmi dobrej kvality. Čo sa týka vône a arómy sa zaraďuje do kategórie stredná.
(Vanek, 1995)

Pestovanie Rizlingu vlašského v podmienkach k.ú. Rače
Odroda Rizlingu vlašského v k.ú. Rača zaberá plochu 19,43 ha z celkovej plochy viníc.

Pestuje sa na honoch:
Zlatá noha
Rinzle
Pašinger

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Pašinger, Rinzle, kde sa pestuje Rizling Vlašský, charakterizuje kód BPEJ: 0174231.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko

biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honu Zlatá noha charakterizuje kód BPEJ: 0280781.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Podmienky pre pestovanie odrody Rizling rýnsky

Poloha a pôda
Rizling rýnsky je veľmi náročný na polohu aj napriek tomu, že je našou najodolnejšou odrodou voči zimným mrazom a neskorým pučaním uniká aj jarným mrázikom. Len v najlepších polohách južne exponovaných svahoch poskytuje takú kvalitu vín, ktorú od neho očakávame. Pritom je to odroda severného pásma vinohradov. Práve tu poskytuje Rizling rýnsky intenzívny buket a jemné kyseliny, ktoré sú vo vínach také žiadané. V južných európskych štátoch sa nepestuje alebo sa vysádza v nezvyčajne vysokých nadmorských výškach na severných svahoch, kde je menej tepla. Vínam z teplých oblastí chýba žiadaný buket. Rizling rýnsky nie je náročný na pôdy. Dobre využíva aj plytké pôdy na kamenistých svahoch, darí sa mu aj na skalnatých, suchých svahoch a mimoriadne mu vyhovujú pôdy bridličnaté. Môže sa však pestovať aj v hlbokých hlinitých pôdach. Neobľubuje ťažké, ílovité pôdy a vo vápenatých pôdach trpí chlorózou, rovnako ako v pôdach studených (chloróza z chladu). Vyhovujú mu aj ľahké piesočnaté a štrkovité pôdy. Charakter vín z rôznych druhov pôd sa mierne odlišuje.
Rizling rýnsky je našou najodolnejšou odrodou voči zimným mrazom a vydrží teplotu až -25ºC.
Neskorým pučaním zvyčajne uniká aj jarným mrazom. Dobre znáša aj vysušené terény.
(Pospíšilová a kol., 2005)

Pestovateľské vlastnosti:
Rizling rýnsky je vhodný do všetkých oblastí aj chladnejších.
V porovnaní s ostatnými odrodami dozrieva neskoršie a je stredne rodivý. Zberovú zrelosť dosahuje v druhej dekáde októbra. Je vysoko odolný voči mrazom. Slabo však odolný proti peronospóre a múčnatke. Stredne odolný proti botrytíde.
Rizling rýnsky patrí medzi vína veľmi bohaté na vôňu a arómu. Víno je vynikajúcej kvality.
(Vanek, 1995)

Pestovanie Rizlingu rýnskeho v podmienkach k.ú. Rače
Odroda Rizlingu rýnskeho v k.ú. Rača zaberá plochu 28,94 ha z celkovej plochy viníc.

Pestuje sa na honoch:
Malý Pušťák
Plachty
Horný Šinwegh
Cidle
Weispeter
Saurisle
Hortmon
Nová hora
Červené

Zlatá noha
Ligisland
Dolný Šinwegh
Lichtky

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Nová hora, Ligisland, Cidle sú charakterizované kódom BPEJ: 0280881.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Malý Pušťák (spodná časť) a Plachty, Dolný Šinwegh charakterizuje kód BPEJ: 0174441.

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Zlatá noha, Lichtky, Čevené, Saurile charakterizuje kód BPEJ: 0280781.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Podmienky pre pestovanie odrody Müller Thurgau

Poloha a pôda
Müller Thurgau je veľmi nenáročný na polohu, a preto ho možno pestovať aj v menej kvalitných lokalitách. Najvhodnejšie sú pôdy hlboké, dobre však znáša aj pôdy ťažšie, nie príliš suché. V plytkých, vysúšaných piesočnatých alebo kamenistých pôdach, ako aj v pôdach s vysokým obsahom vápnika, sa mu nedarí.
Je to prvotriedna odroda pre okrajové vinohradnícke oblasti. Treba sa vyhnúť oblastiam s výskytom jarných mrázikov. V severných okrajových vinohradníckych oblastiach poskytuje výrazné víno s osobitým buketom, harmonické, niekedy v dôsledku nižšieho obsahu kyselín až mäkké. (Pospíšilová a kol., 2005)

Pestovateľské vlastnosti:
Müller Thurgau je vhodný na pestovanie do všetkých oblastí aj chladnejších. Je stredne dozrievajúci, pomerne slabo odolný voči mrazom.
Slabo však odolný proti peronospóre a múčnatke. Stredne odolný proti botrytíde.
Vyznačuje sa vysokou rodivosťou. Víno tejto odrody je dobrej kvality, bohaté na vôňu a arómu.
(Vanek, 1995)

Pestovanie Müller Thurgau v podmienkach k.ú. Rače

Odroda Müller Thurgau v k.ú. Rača zaberá plochu 59,99 ha z celkovej plochy viníc.

Pestuje sa na honoch:
Kolébky
Longtál
Longtál vrch
Ligisland
Malý Komandl

Dolné Ohňavy
Slobodné
Mautnáre
Gleje
Antal
Záhumenice nad kostolom
Saurisle
Špígle
Cibule
Štafangl
Veľký Pušťák
Kinisberg

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Záhumenica - Za skleníkom, Gleje, Slobodne, Antal, Štafangl charakterizuje kód BPEJ: 0174231.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum-hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Mautnáre, Kolébky a Gleje (hlavne severná časť týchto honov) charakterizuje kód BPEJ: 0274781.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Mautnáre a Gleje (ich južná časť) charakterizuje kód 0174231.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Saurisle, Cibule, Kinisberg charakterizuje kód BPEJ: 0280781.
Pôdno-klimatické vlastnosti honu Špígle charakterizuje kód BPEJ: 0174441.

Podmienky pre pestovanie odrody Veltlínske zelené

Poloha a pôda
Najčastejšie sa vysádza do stredných polôh svahov. Vyhovujú mu slnečné, vzdušné a teplé polohy, neznáša vysušené polohy. Vzhľadom na vysokú rodivosť má zvýšené nároky na pôdu. Vyžaduje pôdy hlboké, teplé, skôr ľahšie, dobre zásobené živinami a primerane vlhké. Darí sa mu aj v pôdach sprašových. V plytkých, málo úrodných, suchých pôdach slabo rastie a vytvára tenké drevo. Trpí suchom najmä v období dozrievania, kedy dochádza k vädnutiu listov i strapcov. Neznáša ani trvalo zamokrené a silne vápenaté pôdy.
Je dôležité vysádzať túto odrodu do kvalitných polôh a výhrevných výživných pôd. Vína z dobrých ročníkov majú mimoriadne ovocný buket s jemnou vôňou čierneho korenia a „mandľoviny“, pôsobia sviežo, lebo majú príjemné kyseliny, ktoré umožňujú aj dlhoročné skladovanie a vývoj vín vo fľašiach. (Pospíšilová a kol., 2005)

Pestovateľské vlastnosti:
Je vhodný do všetkých oblastí aj chladnejších. Patrí medzi neskoré odrody. Je stredne odolný proti mrazom. Tiež je slabo odolný proti peronospóre a múčnatke a stredne odolný voči botrytíde. Vyznačuje sa vysokou rodivosťou. (Vanek, 1995)

Pestovanie odrody Veltlínske zelené v podmienkach k.ú. Rače

Odroda Veltlínske zelené v k.ú. Rača zaberá plochu 23,02 ha z celkovej plochy viníc.

Veltínske zelené sa pestuje na honoch:
Cidle
Velký Komandl
Červené
Zrkadliská

Pôdno-klimatické vlastnosti honu Zrkadliská charakterizuje kód BPEJ: 0174231.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honu Červené charakterizuje kód BPEJ: 0174441.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

Pôdno-klimatické vlastnosti honov Veľký Komandl a Cidle charakterizuje kód BPEJ: 0274781.
Geologické podložie tvoria magmatické horniny; hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotitické granity, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ); paleozoikum - hercýnske granitoidy (starší karbón).

6.5 Názory odborníkov

V priebehu spracovania UKŠ sme oslovili viacerých odborníkov s otázkami, ktoré sa týkali stavu a perspektív vinohradníctva a vinárstva v MČ Rača. Našu ponuku na rozhovor prijali Ing. D. Pospíšilová, PhD., E. Brychta a Ing. D. Somorovský. Z rozhovorov sme vybrali a sumarizovali pasáže odrážajúce ich dlhoročné skúsenosti, profesionálne poznatky a predstavy o budúcnosti račianskych viníc.

Ing. Dorota Pospíšilová, PhD. - významná predstaviteľka slovenskej ampelografie (záznam z rozhovoru):
Rozhovor bol zameraný na tri oblasti skúmanej problematiky račianskych viníc, záznam prezentuje sumarizáciu odpovedí:

1) Odrody viniča
   - treba rešpektovať tradíciu viniča v Rači
   - tradičné odrody pre danú lokalitu: Frankovka modrá, Rizling rýnsky, Rizling vlašský
   - doplnkové odrody by mohli byť Svätovavrinecké, niektoré druhy cabernetového typu z novovyšľachtených odrôd (Hron, Váh, Nitria, Rudava,

Rimava), ďalej by to mohli byť Devín, Veltlínske zelené a Hetera, rozsah Müllera sa odporúča zmenšiť
- v súčasnosti tvorí produkcia červených vín na Slovensku 17%, Ing. Pospíšilová vidí, vzhľadom na väčší zaujem o kvalitnejšie červené vína a aj na súčasné otepľovanie klímy, možnosť zvýšiť podiel červených vín až na 30%
- na najkvalitnejších plochách by mali byť Frankovka modrá, Rizling rýnsky
- Veltlínske zelené neznáša nedostatok vlahy, treba ho sústreďovať do nižších polôh
- odroda Devín dokáže nabrať za posledných priaznivých 10 dní aj desať stupňov cukornatosti, preto treba vydržať so zberom, cukornatosť 23°–24° je úplný priemer, môže dosahovať aj 30°, mala by byť situovaná do stredných polôh, určite nie do vyšších, potrebuje dostatok vlahy
- hĺbka koreňového systému 3 m, no hlavný koreňový systém sa nachádza v hĺbke 60–100 cm
- optimálna plodnosť viniča od 4 do 25 rokov

2) Prírodné podmienky
   - Prírodné podmienky v Rači označila Ing. Pospíšilová ako priaznivé
   - Juhovýchodné, južné a juhozápadné svahy sú najpriaznivejšie, čo vzhľadom na celkovú orientáciu súboru honov spĺňa väčšina územia
   - Ako ideálne postavenie riadkov voči slnku bolo konštatované orientovanie v smere sever - juh
   - V nižších polohách ohrozuje vinič prízemný mráz
   - Orientácia riadkov by mala byť do určitej miery v smere prevládajúcich vetrov
   - Ideálna svahovitosť 10–15° (možno 15–25°)
   - Riadky by mali byť po spádniciach
   - Pôda v celom regióne je vyhovujúca (dobrý obsah draslíka a fosforu; piesčito-hlinitá)
   - Pôdu treba v prípade obrábania technikou prevzdušňovať, ako alternatíva je možné využiť zatrávňovanie každého druhého riadku
3) Perspektíva viníc:
   - Vinice vidí Ing. Pospíšilová ako jednu z hlavných charakteristík pre Raču, ale aj pre celý región Bratislavy
   - Ideálne zachovávať čo najviac viníc s tým, že je možné uvažovať aj o menších lokalitách vo vzťahu na bývanie a pestovanie hrozna a spracovanie vín v malom, 1000–2000 m^2, až po vilovú zástavbu v niektorých polohách
   - Posilnenie cestovného ruchu smerom ku vinohradníctvu
   - Vytvorenie lepších podmienok pre malovýrobcov vína

Eduard Brychta - račiansky vinohradník a vinár, predseda Račianskeho vinohradníckeho spolku (záznam z rozhovoru, 12/2012):

Aké sú podľa vás faktory, ktoré ovplyvňujú kvalitu a chuť vína?
„Podľa môjho názoru, je to dané geologickým podložím, svahovitosťou, riadkovaním, to znamená, či sú riadky smerované sever - juh alebo východ – západ. Ďalej zdravotný stav hrozna, celková agrotechnika pestovania, teda rez viniča, zaťaženie rodivými očkami na peň – koreň. Dôraz na zelené práce, harmonizácia živín v listovej ploche počas celého roka.

Mám skúsenosti, že chuť a kvalita môže byť iná aj v rámci jedného honu, stačí zmena polohy a riadkovania. Iné vlastnosti má víno, ktoré je z hrozna dopestovaného na oslnenej strane

terasy a iné vlastnosti bude mať víno z hrozna dopestovaného pod brehom terasy, čiže z hrozna, ktoré počas dňa dostane menej slnečného svitu. Do hry vstupuje aj nadmorská výška.“

Ktoré odrody sú podľa vás najvhodnejšie na pestovanie hrozna v k.ú. Rača?
„Rizling rýnsky, Rizling vlašský, Veltlínske zelené, Müller Thurgau, Frankovka modrá, obmedzene Tramín červený, ten je ideálny v hone Táborky.
Toto sú odrody, ktoré sa v Rači dlho pestovali a pestujú a preukazujú sa ako najvhodnejšie. Samozrejme by bolo vhodné otestovať aj nové slovenské odrody ako sú: Hron, Dunaj, Váh, ktoré by iste mohli mať v Rači budúcnosť.“

Ktoré hony v k.ú. Rača sú podľa vás vhodné na pestovanie odrody Müller Thurgau a prečo?
„Podľa môjho názoru sú to hony: Schwarzman, Kinisberg, Dolné Saurisle. Tieto hony vyhovujú odrode Müller Thurgau aj z hľadiska terasovania, aj z hľadiska možného poškodenia jarnými mrazmi.“

Ktoré hony v k.ú. Rača sú podľa vás najmenej vhodné na pestovanie Müller Thurgau?
„Je škoda, že v k.ú. Rača je vysadený Müller na veľkých plochách a polohách, ktoré by určite viac vyhovovali chladnomilnejším odrodám ako je Rizling rýnsky, ktorému by určite neprekážali vyššie polohy a chladnejšia lokalita.
Konkrétne hony: Horný Komandl, Weispetre.
Ako veľkú škodu vnímam absenciu odrody Rizling vlašský, ktorá bola vysadená v hone Rínzle. Bohužiaľ urbanizácia ukončila pestovanie tejto odrody. Preto by som ocenil, keby sa táto odroda vysadila vo vyššie položených honoch. Historicky tieto odrody do Rače patria.“

Ktoré hony v k.ú. Rača sú podľa vás najvhodnejšie na pestovanie Frankovky modrej?
„Najvhodnejšie hony: Krivé, Šimnár, Vtáčky.
Všetky svahy s juhozápadnou orientáciou a veľmi dôležité je tam práve smerovanie riadkov v severo-južnom smere, čím je dosiahnuté rovnomerné osvetlenie a vzdušnosť.
Pre podporu a zachovania pestovania Frankovky modrej v k.ú. Rača, Račiansky vinohradnícky spolok v spolupráci vedením MČ Rača, vypracoval projekt, ktorý nazvali Genofond Frankovky modrej. Z tohto genofondu, by mal byť čerpaný množiteľský materiál na nové výsadby Frankovky modrej, ktorá by spĺňala všetky potrebné parametre pre oblastné víno Račianska frankovka, teda víno s jasne definovaným Terroir.“

Z uvedeného vyplýva, že budúcnosť výsadieb Frankovky modrej je v stredných polohách jednotlivých sektorov, kým Rizlingy a Müller Thurgau by mali obsadiť vyššie položené hony.

Ing. Dušan Somorovský – riaditeľ Odboru vinohradníctva a vinárstva, ÚKSÚP (záznam z rozhovoru, 29.10.2012):

Ing. Somorovský vidí budúcnosť vinohradov a vinárstva v Rači dosť negatívne. Možnosť zachovania vinohradov je iba mimo zástavby. Tento názor opiera o tvrdenie, že v Rači nie sú dosť veľké plochy vinohradov v zastavanom území na to, aby boli životaschopné, malé vinohrady pri RD (do 1000 m²) sú pre produkciu a ÚKSUP nezaujímavé, lebo podľa nariadenia EÚ nepodliehajú registrácii. Vytvorenie ucelených ostrovov vinohradov v pripravovanej zástavbe vidí Ing. Somorovský takisto veľmi skepticky, dá sa povedať, že nereálne, pretože žiadna poľnohospodárska výroba nemôže fungovať vo vnútri urbánnej štruktúry, ale len na jej okraji. Tento názor ďalej upevňuje skutočnosť nevytvorenia

adekvátnych podmienok na zachovanie vinohradníckeho fenoménu v Rači zo strany štátu. Ďalšie argumenty sú všeobecne známe. Ide hlavne o cenu týchto pozemkov na trhu s realitami, ako aj upadanie vinohradníckeho spôsobu života vlastníkov predmetných pozemkov, čo bolo zapríčinené odobratím vinohradov obyvateľom v rámci združstevňovania na konci 50-tych rokov minulého storočia.

Zhrnutie:
Uvedené autentické vyjadrenia odborníkov vinárov anticipujú zachovanie a ďalší rozvoj vinohradníctva a vinárstva v račianskom katastri a evokujú úvahy o dislokácii a redislokácii pestovaných odrôd. Podnety z uvedených záznamov spracovateľ UKŠ premietol do formulovania rozvojových stratégií.

7. Krajinná pokrývka

Krajinná pokrývka – slovné spojenie predstavuje odborný termín, používaný v ostatnom období v geografickej a krajinnoekologickej sfére.
Krajinná pokrývka je odrazom pôsobenia človeka, spoločnosti v prírodnom prostredí, pôsobenia socioekonomických aktivít na biotickú a abiotickú zložku krajiny a zároveň deklaruje stupeň, rozsah a kvalitu antropogénnych premien krajiny.
Zostavenie máp krajinnej pokrývky je založené na metódach diaľkového prieskumu Zeme. V európskom priestore bol už koncom osemdesiatych rokov naštartovaný systém CORINE land cover (CLC). Databáza údajov CLC je v odbornej sfére považovaná za dôležitý zdroj informácií o súčasnej krajine, ktoré sú využívané v procese jej hodnotenia, ale aj v procesoch plánovania a rozhodovania o prognózach využívania krajiny.
V systéme CLC bolo v Európe definovaných 44 tried krajinnej pokrývky, z toho je pre územie Slovenska aplikovaných 31 tried.
Komplexné údaje o krajinnej pokrývke Slovenska boli publikované v FERANEC, J. – OŤAHEL, J.: Krajinná pokrývka Slovenska. VEDA, 2001.
Uvedené údaje sú interpretované v územnom rozsahu BSK vo vyššie uvedenom KEP (2010) zobrazené v grafickej časti UKŠ na výkrese č. 8.
V procese spracovania UKŠ sme vyhotovili originálnu mapu krajinnej pokrývky pre riešené územie vo vymedzených sektoroch A, B, C, D, E v mierke 1:12 500. Vzhľadom na reálny stav zložiek krajiny v riešenom území sme tu na základe aplikácie GIS identifikovali triedy krajinnej pokrývky, ktoré sú kvantifikované v nasledujúcich tabuľkách:

Krajinná pokrývka – jednotlivé plochy v m²:

	Sektor A	Sektor B	Sektor C	Sektor D	Sektor E	Celkovo
prechodné lesokroviny	0	16 480	0	2 280	16 913	35 673
mestská zeleň	2 928	6 717	747	196	15 871	26 459
lúky a pasienky	9 880	189 851	31 609	27 837	131 350	390 527
vinohrady	158 562	701 509	83 750	82 413	609 078	1 635 312
listnatý les	2 458	136 054	25 853	18 220	138 105	320 690
vodné plochy	198	0	0	0	0	198
nesúvislá zástavba	5 842	3 838	624	1 570	4 911	16 785
cesty a železnice s priľahlými areálmi	11 596	41 078	4 149	3 503	31 629	91 956

Krajinná pokrývka – jednotlivé plochy v %

	Sektor A	Sektor B	Sektor C	Sektor D	Sektor E	Celkovo
prechodné lesokroviny	0,00	1,50	0,00	1,68	1,78	1,42
mestská zeleň	1,53	0,61	0,51	0,14	1,67	1,05
lúky a pasienky	5,16	17,33	21,54	20,47	13,89	15,51
vinohrady	82,82	64,03	57,08	60,59	64,26	64,96
listnatý les	1,28	12,42	17,62	13,40	14,57	12,74
vodné plochy	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
nesúvislá zástavba	3,05	0,35	0,43	1,15	0,52	0,67
cesty a železnice s priľahlými areálmi	6,06	3,75	2,83	2,58	3,34	3,65

Aktuálna krajinná pokrývka riešeného územia je zobrazená v grafickej časti UKŠ na výkrese č. 8. Grafické zobrazenie preukazuje absolútnu prevahu vinohradníckych plôch vo vymedzenom území, nie je tu však diferencovaná ich aktuálna kvalita (obhospodarované, opustené, resp. vyklčované). Z grafického znázornenia krajinnej pokrývky možno zreteľne identifikovať i diferencovanú skladbu a druh vinohradníckych plôch , najmä usporiadanie viníc na terasách a na rastlom teréne bez výrazných deliacich pásov v triedach: nelesná stromová vegetácia, trvalé trávne porasty. Zaznamenaná je i čiastková premena vinohradov na trvalé trávne porasty (TTP).

Záver: Vinohradnícke plochy vo vymedzenom území sektorov A, B, C, D, E tvoria kompaktné územné celky, ktoré charakterizuje prevládajúca funkcia vinohradníctva. Časť viníc je umiestnená na terénnych terasách, väčšiu rozlohu však zaberajú vinice na pôvodnom sklone terénu. Deliace pásy medzi vinohradmi tvoria väčšinou trvalé trávne porasty, v menšej miere nelesná stromová vegetácia a kry. Objekty a spevnené plochy ako aj cesty majú minimálny rozsah, čo má zrejme vplyv na optimálnu dopravnú obsluhu vinohradníckych plôch.

8. Stav prírodného prostredia

Stav prírodného prostredia vo vymedzenom území račianskych viníc i v širšom územnom zábere je skúmaný s využitím dostupných zdrojov z vedných odborov:

- geomorfológia
- geológia
- hydrogeológia
- pedológia
- klimatológia.

8.1 Geomorfológia

Podľa regionálneho geomorfologického členenia Slovenskej republiky (Mazúr, Lukniš, 1986) patrí záujmové územie do dvoch podsústav, a to Karpaty a Panónska panva.
V rámci podsústavy Karpaty patrí záujmové územie do provincie Západné Karpaty, do subprovincie Vnútorné Západné Karpaty, do oblasti Fatransko-tatranskej, do celku Malé Karpaty, do podcelku Pezinské Karpaty, časť Homoľské Karpaty.
V rámci podsústavy Panónska panva patrí záujmové územie do provincie Západopanónska panva, do subprovincie Malá Dunajská kotlina, do oblasti Podunajská nížina, do celku Podunajská rovina.

Riešené územie sa nachádza v nadmorskej výške od 140 m n. m. do 285 m n. m., čo je graficky znázornené v prílohe č. 9.1 Výškové stupne a v prílohe č. 10.1 Priečne profily v jednotlivých sektoroch riešeného územia.

8.2 Geológia

Katastrálne územie Rača patrí podľa geologickej mapy SR 1:50 000 k jadrovým (kryštalickým) pohoriam. Toto pohorie je tvorené z kryštalických bridlíc, dioritov a granitoidných hornín. Z kvartérnych sedimentov tvorí vačšinu podložia pod vinohradmi v k. ú. Rača plytké deluviálne sedimenty na granitoch a granodioritoch. Miestami tiež proluviálne sedimenty. Na južných svahoch je žula veľmi zvetraná, tvorí veľmi ľahkú íľovito-piesočnatú pôdu.

Geologickú stavbu riešeného územia v sektore „A“ tvoria metamorfity a magmatity kryštalinika, deluviálne a deluviálno-proluviálne sedimenty, čiže prevažne hlinito-kamenité (podradne piesčito-kamenité) svahoviny a sutiny, ako aj hlinité až hlinito-kamenité dejekčné kužele, lokálne s obsahom štrkov a pieskov. Hĺbka uložení kvartérneho pokryvu je v škále od 0 do 10 m.

Geologické podložie v sektore „B“ a „D“ tvoria metamorfity a magmatity kryštalinika, hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotické granity, granodiority, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ), ako aj deluviálne sedimenty, čiže prevažne hlinito-kamenité (podradne piesčito-kamenité) svahoviny a sutiny, proluviniálne sedimenty, čiže hlinité a piesčité štrky s úlomkami hornín v nízkych náplavových kužeľoch a fluviálne sedimenty – litofaciálne nečlenené nivné hliny alebo piesčité až štrkovité hliny dolinných nív a nív horských potokov. V sektore „B“ sú zastúpené aj antropogénne sedimenty – navážky, haldy a skládky. Hĺbka uložení kvartérneho pokryvu v sekitore „B“ je v škále od 0 do 10 m, v sektore „D“ od 0 do 5 m.

Geologické podložie v sektore „C“ tvoria najmä metamorfity a magmatity kryštalinika, hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotické granity, granodiority, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ), čiastočne doplnené o deluviálne sedimenty. Hĺbka uložení kvartérneho pokryvu je v škále od 0 do 5 m.

Geologickú stavbu územia v sektore „E“ tvoria metamorfity a magmatity kryštalinika, hrubozrnné muskovitické, muskoviticko biotické granity, granodiority, granodiority bohaté na pegmatity (bratislavský typ), ako aj deluviálne sedimenty, čiže prevažne hlinito-kamenité (podradne piesčito-kamenité) svahoviny a sutiny, proluviniálne sedimenty, čiže hlinité a piesčité štrky s úlomkami hornín v nízkych náplavových kužeľoch a biotické pararuly s vločkovým grafitom. Geologická stavba je doplnená navážkami, haldami a skládkami.

Geologická stavba riešeného územia je graficky znázornená v prílohe č. 9.2.

Spracovateľ odporúča spracovať v budúcnosti komplexný geologický prieskum pre riešené územie.

8.3 Hydrogeológia

Hydrogeologické pomery sú viazané na geologickú a geomorfologickú stavbu územia. Pre katastrálne územie Rače, v juhovýchodnej časti Malých Karpát vystupujú podzemné vody na

povrch prirodzene vo forme puklinových a puklinovo-suťových prameňov. Z hydrogeologického hľadiska sú to podzemné vody plytkých obehov, ktoré sú viazané na kryštalinikum Malých Karpát, na tektonickú jednotku bratislavského masívu. Z hydrogeochemického hľadiska sú to vody silikátogénne a silikáto-sulfidogénne. Podzemné vody kryštalinika veľmi citlivo reagujú na antropogénne vplyvy, keďže primárne sú to nízko mineralizované vody vadózneho pôvodu.

Spracovateľ odporúča spracovať v budúcnosti komplexný hydrogeologický prieskum pre riešené územie.

8.4 Pedológia

Pôdny typ

Pôdny typ je základná klasifikačná jednotka pôd podľa podobnosti pôdotvorných procesov – vznik a vývoj, prejavujúca sa v zhodnosti stavby profilu a následne približne rovnakého stupňa úrodnosti. Pôdny subtyp je skupina pôd určitého typu majúca podradenú časť znakov iného typu, spresňuje genetický pôdny typ.

V záujmovom území boli identifikované tieto typy pôd:
1. Kultizeme pretvorené rigoláciou a terasovaním
2. Kambizeme (typ) na horninách kryštalinika, na výrazných svahoch: 12 – 25°

Kultizeme sú pôdy výrazne pretvorené ľudskou činnosťou, v tomto prípade rigolovaním (hlboké kyprenie a premiešanie ich profilu) a miestami aj s výstavbou terás.

Kambizeme (v starších klasifikáciách: hnedé pôdy). Sú pôdy s rôzne hrubým svetlým humusovým horizontom, pod ktorým je B horizont zvetrávania skeletnatých substrátov s rôznym, väčšinou však vyšším obsahom skeletu. Subtypy: typické (vyskytujúce sa vo varietách: nasýtené a kyslé), dystrické silne kyslé s veľmi nízkym nasýtením bázickými katiónmi, luvizemné s B horizontom s akumuláciou ílu, pseudoglejové s výrazným oglejením v B horizonte.

Priestorové rozloženie uvedených pôdnych typov v záujmovom území je znázornené v grafickej časti, výkres č. 9.7.2 – Hlavné pôdne jednotky.

Pôdny druh

Pôdny druh je vymedzený na základe zrnitostného triedenia podľa Novákovej klasifikačnej stupnice, je založený na stanovení podielu frakcií rôznej veľkosti a posúdení množstva (%) jednej alebo viacerých kategórií elementárnych častíc. Zrnitosť pôdy vyjadruje zrnitosť ornice, resp. humusového horizontu.

V záujmovom území boli identifikované tieto druhy pôd:
1. ľahké pôdy (piesočnaté a hlinitopiesočnaté)
2. stredne ťažké pôdy (hlinité)

Priestorové rozloženie uvedených druhov pôd v záujmovom území je znázornené v grafickej časti, výkres č. 9.7.5 – Zrnitosť pôdy.

Bonitované pôdno-ekologické jednotky

Z pedologického hľadiska sa v riešenom území vyskytuje sústava bonitných pôdno-ekologických jednotiek - BPEJ

Charakteristika BPEJ:

Charakteristika pôdy BPEJ 0174231
klimatický región: teplý, veľmi suchý, nížinný
suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 3000 – 2800
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 237 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 200 – 150
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 17°C
hlavná pôdna jednotka: KT – kultizeme pretvorené rigoláciou a terasovaním, stredne ťažké, ťažké až ľahké
svahovitosť: mierny svah 3° – 7°
expozícia: južná, východná a západná
kamenitosť, štrkovitosť: slabo skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 5 – 25%, v podpovrchovom horizonte 10 – 25%)
hĺbka pôdy: stredne hlboké pôdy (30 – 60 cm)
zrnitosť pôdy: ľahké pôdy (piesočnaté a hlinitopiesočnaté)
kvalita pôdy: 6. skupina

Charakteristika pôdy BPEJ 0174441
klimatický región: teplý, veľmi suchý, nížinný
suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 3000 – 2800
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 237 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 200 – 150
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 17°C
hlavná pôdna jednotka: KT – kultizeme pretvorené rigoláciou a terasovaním, stredne ťažké, ťažké až ľahké
svahovitosť: stredný svah 7° – 12°
expozícia: južná, východná a západná
kamenitosť, štrkovitosť: stredne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte 25 – 50%)
hĺbka pôdy: stredne hlboké pôdy (30 – 60 cm)
zrnitosť pôdy: ľahké pôdy (piesočnaté a hlinitopiesočnaté)
kvalita pôdy: 7. skupina

Charakteristika pôdy BPEJ 0274432
klimatický región: dostatočne teplý, suchý, pahorkatinový
suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 2800 – 2500
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 231 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 150 – 100
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 16°C

hlavná pôdna jednotka: KT – kultizeme pretvorené rigoláciou a terasovaním, stredne ťažké, ťažké až ľahké
svahovitosť: stredný svah 7° – 12°
expozícia: južná, východná a západná
kamenitosť, štrkovitosť: slabo skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 5 – 25%, v podpovrchovom horizonte 10 – 25%)
hĺbka pôdy: stredne hlboké pôdy (30 – 60 cm)
zrnitosť pôdy: stredne ťažké pôdy (hlinité)
kvalita pôdy: 6. skupina

Charakteristika pôdy BPEJ 0274781
klimatický región: dostatočne teplý, suchý, pahorkatinový
suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 2800 – 2500
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 231 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 150 – 100
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 16°C
hlavná pôdna jednotka: KT – kultizeme pretvorené rigoláciou a terasovaním, stredne ťažké, ťažké až ľahké
svahovitosť: výrazný svah 12° – 17°
expozícia: severná
kamenitosť, štrkovitosť: stredne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte 25 – 50%) a silne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte nad 50%, v prípade so striedaním stredne až silne skeletnatých pôd aj 25 – 50%)
hĺbka pôdy: hlboké (60 cm a viac), stredne hlboké (30 – 60 cm) a plytké pôdy (do 30 cm)
zrnitosť pôdy: ľahké pôdy (piesočnaté a hlinitopiesočnaté)
kvalita pôdy: 8. skupina

Charakteristika pôdy BPEJ 0274882
klimatický región: dostatočne teplý, suchý, pahorkatinový
suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 2800 – 2500
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 231 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 150 – 100
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 16°C
hlavná pôdna jednotka: KT – kultizeme pretvorené rigoláciou a terasovaním, stredne ťažké, ťažké až ľahké
svahovitosť: príkry svah 17° – 25°
expozícia: južná, východná a západná
kamenitosť, štrkovitosť: stredne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte 25 – 50%) a silne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte nad 50%, v prípade so striedaním stredne až silne skeletnatých pôd aj 25 – 50%)
hĺbka pôdy: hlboké (60 cm a viac), stredne hlboké (30 – 60 cm) a plytké pôdy (do 30 cm)
zrnitosť pôdy: stredne ťažké pôdy (hlinité)
kvalita pôdy: 8. skupina

Charakteristika pôdy BPEJ 0280781
klimatický región: dostatočne teplý, suchý, pahorkatinový

suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 2800 – 2500
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 231 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 150 – 100
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 16°C
hlavná pôdna jednotka: KM – kambizeme (typ) na horninách kryštalinika, na výrazných svahoch: 12° – 25°, stredne ťažké až ľahké
svahovitosť: výrazný svah 12° – 17°
expozícia: severná
kamenitosť, štrkovitosť: stredne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte 25 – 50%) a silne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte nad 50%, v prípade so striedaním stredne až silne skeletnatých pôd aj 25 – 50%)
hĺbka pôdy: hlboké (60 cm a viac), stredne hlboké (30 – 60 cm) a plytké pôdy (do 30 cm)
zrnitosť pôdy: ľahké pôdy (piesočnaté a hlinitopiesočnaté)
kvalita pôdy: 9. skupina

Charakteristika pôdy BPEJ 0280881
klimatický región: dostatočne teplý, suchý, pahorkatinový
suma priemerných denných teplôt ≥ 10°C: 2800 – 2500
dĺžka obdobia s teplotou vzduchu nad 5°C: 231 dní
rozdiel potenciálneho výparu a zrážok v mm: 150 – 100
priemerná teplota vzduchu v januári: -1°C až -3°C
priemerná teplota vzduchu za veget. obdobie (IV–IX): 15°C až 16°C
hlavná pôdna jednotka: KM – kambizeme (typ) na horninách kryštalinika, na výrazných svahoch: 12° – 25°, stredne ťažké až ľahké
svahovitosť: príkry svah 17° – 25°
expozícia: južná, východná a západná
kamenitosť, štrkovitosť: stredne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte 25 – 50%) a silne skeletovité pôdy (obsah skeletu v povrchovom horizonte 25 – 50%, v podpovrchovom horizonte nad 50%, v prípade so striedaním stredne až silne skeletnatých pôd aj 25 – 50%)
hĺbka pôdy: hlboké (60 cm a viac), stredne hlboké (30 – 60 cm) a plytké pôdy (do 30 cm)
zrnitosť pôdy: ľahké pôdy (piesočnaté a hlinitopiesočnaté)
kvalita pôdy: 9. skupina

8.5 Klimatológia

Hlavný vplyv na klímu mestskej časti má jej poloha na rozhraní Malých Karpát a Podunajskej nížiny. Priemerná ročná teplota dosahuje 10°C s tým, že najteplejší mesiac je júl (20°C) a najchladnejší január (menej ako -2°C). Letá sú horúce a pomerne dlhé (cca 124 dní) a uvedená lokalita patrí medzi najteplejšie oblasti na Slovensku.
Prevládajúce vetry v ročnom priemere (aj v jednotlivých ročných obdobiach) sú od severozápadu, v niektorých častiach od západu, resp. severu. Ďalším smerom je potom vietor severovýchodný až východný, menej juhovýchodný a južný. Bezvetrie je asi 27% s maximom koncom leta a začiatkom jesene, minimom na jar.
Zrážky v priemernom ročnom súhrne sú od 650 mm, v intraviláne 700 mm až po 900 mm v svahoch Malých Karpát. Množstvo narastá podľa nadmorskej výšky a orientácie svahov

k dažďonosným prúdeniam (cyklóny od Atlantiku). Vlahová bilancia je priaznivá, oblasť Malých Karpát má všeobecne dostatok vlahy.
Slnečné žiarenie v území je taktiež priaznivé, slnko svieti nad 2200 hodín/rok, oblačnosť je minimálna v lete a na začiatku jesene, maximálna v zimných mesiacoch.
Celkovo možno klímu MČ Rača hodnotiť ako klímu nížin, suchú až mierne suchú, teplú, s miernou inverziou.

9. Analýza zložiek prírodného geosystému

Podrobnejšie analýzy prírodného geosystému vo vymedzenom území račianskych viníc boli vykonané s využitím aplikácie GIS. Spracovateľ UKŠ prezentuje pôvodný súbor poznatkov o jednotlivých subsystémoch prírodného prostredia v originálnom grafickom spracovaní.
Získané poznatky v rámci analýz sú interpretované v časti stanovenia rozvojových stratégií a prognóz priestorového usporiadania a funkčného využitia územia a môžu byť prínosom pre usmernenie dislokácie pestovaných odrôd vo vymedzenom území.
Obsahová štruktúra analýz:

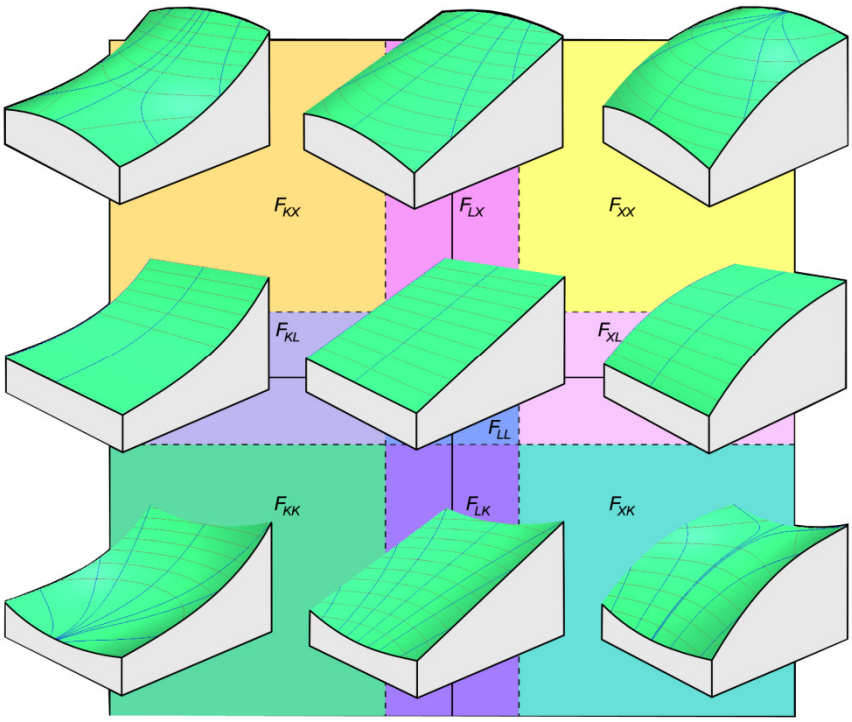
- členitoeť zemského povrchu
- formy georeliéfu
- sklonitosť reliéfu v smere spádovej krivky
- orientácia reliéfu voči svetovým stranám
- oslnenie georeliéfu
- zatienenie reliéfu

Členitosť zemského povrchu
Celkovo je predmetné územie značne členité, v dôsledku čoho tu nie sú zastúpené veľké plochy súvislých vinohradníckych honov. S pribúdajúcou nadmorskou výškou je členitosť zemského povrchu rozmanitejšia, čiže aj súvislé vinohradnícke plochy sú menšie.

Formy georeliéfu
Geometrické formy reliéfu majú významný vplyv na priebeh reliéfotvorných procesov (ako je napr. vodná, pôdna a veterná erózia). Samotná geometrická forma reliéfu takisto ovplyvňuje ideálny uhol dopadu slnečných lúčov na zemský povrch. Vertikálna krivosť reliéfu urýchľuje, vyrovnáva alebo spomaľuje tok látok a energie na georeliéfe, horizontálna krivosť reliéfu zasa tento tok sústreďuje, vyrovnáva alebo rozptyľuje.
Rozlišujeme nasledovné geometrické formy reliéfu (prvý dolný index znamená normálovú krivosť v smere spádnic, druhý normálovú krivosť v smere dotyčnice k vrstevnici):

F_{XX} (konvexno-konvexné) - formy urýchľujúce a rozptyľujúce tok látok a energie,
F_{KX} (konkávno-konvexné) - formy spomaľujúce a rozptyľujúce tok látok a energie,
F_{KK} (konkávno-konkávne) - formy spomaľujúce a sústreďujúce tok látok a energie,
F_{XK} (konvexno-konkávne) - formy urýchľujúce a sústreďujúce tok látok a energie,
F_{XL} (konvexno-lineárne) - formy vyrovnávajúce a rozptyľujúce tok látok a energie,
F_{LX} (lineárno-konvexné) - formy urýchľujúce a vyrovnávajúce tok látok a energie,
F_{KL} (konkávno-lineárne) - formy zoslabujúce a vyrovnávajúce tok látok a energie,
F_{LK} (lineárno-konkávne) - formy vyrovnávajúce a sústreďujúce tok látok a energie,
F_{LL} (lineárno-lineárne) - formy vyrovnávajúce tok látok a energie v oboch smeroch.

Celkové formy georeliéfu definované dvojicou normálových krivostí:



Zdroj: Feciskanin, 2009.

Ďalšie formy georeliéfu – lineárne, sú typické pre georeliéf antropogénneho pôvodu. Vznikajú pri priestorových aktivitách človeka (napr. terasy viníc), pre prírodné procesy sú zriedkavé.

Sklonitosť reliéfu v smere spádovej krivky

Sklonitosť reliéfu v smere spádovej krivky (vertikálna sklonitosť reliéfu, resp. svahovitosť) je jedným zo základných orografických faktorov určujúcich bonitačnú kvalitu vinohradníckych plôch. Samotná svahovitosť zemského povrchu určuje optimálnosť uhlu dopadu slnečných lúčov na zemský povrch.

Priemerná svahovitosť vinohradníckeho honu udáva priemerný sklon reliéfu daného honu v presne udanom rozmedzí. Z hľadiska bonitačnej kvality príslušnej vinohradníckej plochy je najideálnejšia svahovitosť vinohradníckej plochy v rozmedzí od 10° do 15°.

Orientácia reliéfu voči svetovým stranám

Je ďalším určujúcim orografickým faktorom bonitačnej kvality vinohradníckych plôch. Priamo súvisí s dĺžkou trvania slnečného svitu. Takisto ovplyvňuje rýchlosť procesov zvetrávania a pôsobenie prevládajúcich vetrov. Najideálnejšia expozícia vinohradníckych plôch je južná, juhovýchodná, juhozápadná a západná. V katastrálnom území Rače však západná expozícia vinohradníckych plôch nie je ideálna z hľadiska dĺžky trvania slnečného svitu, pretože masív Malých Karpát podvečer tieto plochy skôr zatieňuje. Význam orientácie zväčša stúpa so zväčšovaním sklonu georeliéfu.

Oslnenie georeliéfu
Slnečné žiarenie, ktoré dopadá na georeliéf, je výsledkom zložitej interakcie medzi atmosférou a povrchom Zeme. Jeho množstvo závisí od mnohých faktorov. Okrem geografickej šírky, deklinácie, oblačnosti a ďalších optických vlastností atmosféry je hlavným priestorovým distribučným faktorom georeliéf a to najmä prostredníctvom výšok, sklonu, orientácie voči svetovým stranám a jeho tvarov v okolí, ktoré môžu zatieniť, resp. zamedziť dopad priamej zložky žiarenia, ako aj ovplyvniť množstvo odrazeného žiarenia. Intenzita slnečného žiarenia je podmienená aj uhlom dopadu slnečných lúčov na zemský povrch. Čím je uhol dopadu väčší (približujúc sa k 90°), tým je aj intenzita slnečného žiarenia na danú plochu väčšia. V grafickej časti prílohy č. 10.6.1, 10.6.2 a 10.6.3 sú znázornené uhly dopadu slnečných lúčov počas jarnej a jesennej rovnodennosti 2 hodiny po východe slnka, napoludnie a 2 hodiny pred západom slnka. Vinohradnícke plochy, ktoré sa nachádzajú na svahoch, sú z hľadiska dopadu slnečných lúčov výhodnejšie, ako vinohradnícke plochy na rovinách, resp. na terasách, pričom najideálnejšie sú plochy, kde dopadajú slnečné lúče kolmo na zemský povrch. Príloha grafickej časti č. 10.7.1 zasa znázorňuje priemernú dennú dĺžku priameho slnečného žiarenia na dané územie vyjadrenú v hodinách počas vegetačného obdobia (priemer dní 20. marec, 5. máj, 21. jún, 7. august a 23. september). Na jednotlivé vinohrady je tento parameter zobrazený v prílohe č. 10.7.2. Priemerný denný úhrn priameho slnečného žiarenia vyjadrený v Wh/m²/deň pre predmetné územie vo vyššie uvedené dni je zasa znázornený v prílohe č. 10.8.1., pre jednotlivé vinohrady je tento ukazovateľ znázornený v prílohe č. 10.8.2. V pásme lesa (súvislého porastu) sa nepočíta s vlastným zatienením vegetáciou.

Zatienenie reliéfu
Zatienenie reliéfu je znázornené v grafickej časti v prílohách č. 10.6.1, 10.6.2 a 10.6.3 počas jarnej a jesennej rovnodennosti 2 hodiny po východe slnka, napoludnie a 2 hodiny pred západom slnka, pričom nie je vyjadrené zatienenie masívom Malých Karpát, pretože spracovateľ nedisponoval adekvátnym 3D modelom tohto masívu. Na daných výkresoch však môžeme vidieť zatienenie protiľahlými svahmi a nachádzajúcou sa vegetáciou. Je evidentné, že vysoká zeleň svojou prítomnosťou medzi vinohradmi negatívne pôsobí na oslnenie vinohradníckych plôch, pretože ich zatieňuje. Z environmentálneho hľadiska je však táto zeleň chránená, čím sa vinohradníci a ochranári dostávajú do konfliktu záujmov.

10. Analýza zložiek socioekonomického geosystému

Prieskum zložiek socioekonomického geosystému v riešenom území sa sústredil na registráciu subsystémov verejného dopravného a technického vybavenia. I keď priamo v riešenom území nie sú uvedené zložky temer vôbec rozvinuté, ich poznanie je dôležité pre úvahy o prognóze využitia územia viníc.

10.1 Verejné dopravné a technické vybavenie

Verejné dopravné a technické vybavenie nie je v riešenom území markantne zastúpené a v súčasnom stave nie je kvalitatívne významným ovplyvňujúcim činiteľom.

Verejné dopravné vybavenie:
Sieť cestných komunikácií kategórie C 1 do riešeného územia vôbec nezasahuje, vytvára však predpoklady pre optimalizáciu dopravnej obsluhy v polohe stanovenia pripájacích uzlov pre jednotlivé kategórie dopravnej obsluhy riešeného územia. Z hľadiska kompetencií správneho orgánu sú tieto komunikácie v správe orgánov:
- MČ Rača

- Magistrát HM SR Bratislava
- Obvodný úrad (údržbu vykonáva magistrát).

V tangenciálnych polohách jednotlivých sektorov sú trasované komunikácie:
Sektor A: Horská
Sektor B: Pekná cesta, Vtáčikova cesta, Alstrova
Sektor C: Stará Stupavská, Pri kolíske,
Sektor D: Knížkova dolina, Pri kolíske, Popolná,
Sektor E: Potočná, Podbrezovská, Kamilková.
Priamo vo vymedzenom území sektorov A, B, C, D, E sa nachádzajú len komunikácie nižších kategórií, skôr bez kategorizácie, čiastočne spevnené alebo nespevnené, väčšinou v dezolátnom stave.

Verejné technické vybavenie:
Zásobovanie vodou: Priamo v riešenom území sektorov A, B, C, D, E nie sú umiestnené žiadne prvky verejnej vodovodnej siete. V dotyku s územím sektoru B, resp. v jeho vnútri, je umiestnený objekt VDJ (vodojem) Krasňany, (I. tlakové pásmo), v dotyku s územím sektoru D objekt VDJ Kopanice (II. tlakové pásmo).
Vodné toky: Cez územie sektora B preteká Vajspeterský potok, ktorý je po opustení územia sektoru zaústený do koryta Račianskeho potoka. Medzi sektormi C a D preteká Banský potok (Zbojníčka) a medzi sektormi D a E preteká Pieskový potok (Šenkárka).
Všetky uvedené vodné toky sú v polohách prietoku cez husto zastavané územie MČ kanalizované.
Odkanalizovanie: V riešenom území sektorov A, B, C, D, E nie sú vybudované prvky kanalizačnej siete.
Zásobovanie plynom: Cez územie sektoru B je vedená tranzitná línia plynovodu VTK 4 MPa bez lokálnych regulačných staníc. V riešenom území sektorov A, B, C, D, nie sú vybudované prvky plynovodu.
Zásobovanie elektrickou energiou: V riešenom území sektorov A, B, C, D, E nie sú plošne vybudované prvky elektrovodu, výnimkou je prípojka vodojemu Krasňany v sektore B.

10.2 Potenciály dopravnej obsluhy

Riešené územie vymedzených sektorov A, B, C, D, E nie je vybavené sústavou účelových komunikácií v primeranej kvalite. V nasledujúcej vývojovej fáze bude potrebné tento problém riešiť a to jednak z hľadiska ich vnútornej štruktúry ako aj z hľadiska pripojenia na sieť verejného dopravného vybavenia MČ Rača.
Za nosnú líniu cestného dopravného systému bude aj perspektívne považovaná severovýchodná mestská radiála v trase ulíc: Račianska, Žitná, Púchovská, na ktorú sa kolmo pripájajú trasy Pekná cesta a Detvianska ulica. Z hľadiska možnej dopravnej obsluhy viníc sa javí ako vhodná možnosť dobudovania, resp. predĺženia Alstrovej ulice od Námestia A. Hlinku až po kríženie s Peknou cestou smerom na juhozápad a komunikácie v trase Pri vinohradoch, Podbrezovská, Kamilková v smere na severovýchod. V rovnakej kategórii budú zrejme využívané aj „slepé“ vetvy prípojných komunikácií medzi sektormi: Stupavská, Knížkova dolina, Potočná.
Akékoľvek zmeny funkčného využitia v riešenom území viníc bude potrebné premietnuť aj do dopravného riešenia siete verejného dopravného vybavenia MČ Rača tak, aby nedochádzalo k preťaženiu jestvujúcich úrovňových križovatiek.

11. Sociologický prieskum

11.1 Metodický postup

Autorský kolektív spracovateľa UKŠ zaradil do elaborátu sociologický prieskum s cieľom získať aktuálny stav názorov na súčasné a perspektívne vyžívanie územia viníc v k.ú MČ Rača. Uvedený zámer bol špecifikovaný na cieľovú skupinu vlastníkov pozemkov, ktorí majú z titulu majetkoprávnych vzťahov rozhodujúci vplyv na budúcnosť račianskych viníc.
Základným krokom pri príprave sociologického prieskumu bolo zostavenie dotazníka, teda formulácia otázok, ktoré majú zodpovedať cieľom prieskumu. Formulácia otázok dotazníka bola konzultovaná s predstaviteľmi MČ Rača.

Dotazník bol rozoslaný poštou dňa 19.10.2012, vlastníkom pozemkov, ktorí boli vybratí **náhodným kvótnym výberom** podľa sektorov, v celkovom počte 409. Skupina respondentov predstavuje reprezentatívnu vzorku, ktorá sa v sledovaných charakteristikách zhoduje so základným súborom vlastníkov pozemkov v jednotlivých sektoroch územia a je vhodná na sociologický prieskum. Respondenti mali možnosť zaslať dotazník e-mailom, poštou alebo vhodiť do určenej schránky na MÚ Rača.
Po zhromaždení vyplnených dotazníkov nasledovala fáza ich vyhodnotenia. Vyhodnotenie bolo spracované podľa jednotlivých sektorov A, B, C, D, E a to sumarizáciou odpovedí a ich grafickým znázornením.

11.2 Výber respondentov

Vzhľadom na značné množstvo vlastníkov predmetných pozemkov v riešenom území stanovil spracovateľ ako hlavné kritérium pre výber respondentov plochu pozemku 1000 m² a viac na 1 vlastníka pre sektory A, C a D. Pre sektor B stanovil spracovateľ kritérium 1600 m² a viac plochy pozemku na 1 vlastníka a pre sektor E plochu pozemku 1400 m² a viac na 1 vlastníka, pretože v týchto sektoroch bolo aj pri stanovení kritéria 1000 m² a viac plochy pozemku na 1 vlastníka stále veľa respondentov. Záverom spracovateľ doplnil do výberu respondentov vlastníkov, na ktorých pripadá menej ako 1000 m² pôdy v sektore C a D z dôvodu optimálneho rozmiestnenia parciel oslovených vlastníkov v týchto sektoroch (ucelené veľké plochy z týchto sektorov by neboli predtým vôbec riešené pre výber respondentov). V sektore D bol týmto doplnením zároveň splnený optimálny pomer medzi vybranými respondentmi a celkovým počtom parciel v tomto sektore.
Spracovateľ vylúčil pre výber respondentov parcely nezapísané na liste vlastníctva, pretože sa nedal zistiť vlastník. Zo sektoru A taktiež spracovateľ vylúčil parcely, ktorých reálne funkčné využitie nie je poľnohospodárska pôda (najmä areál PD Vinohrady a KR PZ v Bratislave). Vlastníci pozemkov, ktorí majú trvalý pobyt mimo územia SR neboli taktiež oslovení.
Pri zostavovaní výberu respondentov využíval GIS technológie, ktoré celý proces tohto výberu jednak urýchlili a zároveň umožnili spracovateľovi optimálne rozmiestnenie vybraných parciel v riešenom území.

11.3 Vyhodnotenie dotazníkov

Vyhodnotenie odpovedí vlastníkov pozemkov v lokalite Vinice – MČ Rača, ktorí boli respondentmi sociologického prieskumu názorov vlastníkov pozemkov ohľadom súčasného a budúceho využívania pozemkov v tejto lokalite, uskutočneného v októbri 2012. Celá lokalita Vinice – MČ Rača bola rozdelená na 5 sektorov (A, B, C, D, E – viď mapa) a kvótnym výberom boli vybratí vlastníci pozemkov v týchto sektoroch, ktorým boli následne

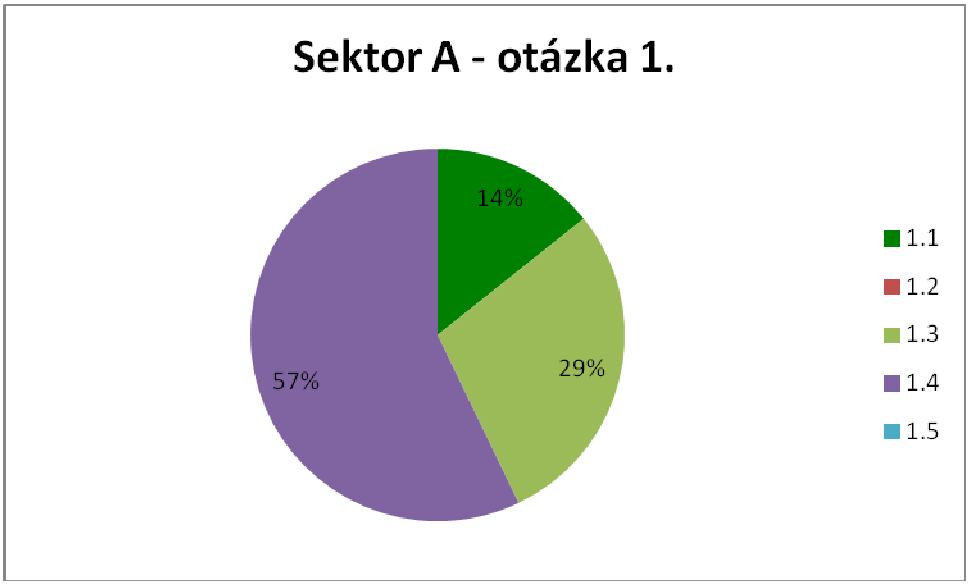
zaslané dotazníky s 5 otázkami. Vyhodnotenie odpovedí je spracované podľa sektorov a aj za celé územie lokality Vinice – MČ Rača formou sumarizácie odpovedí na jednotlivé alternatívy otázok percentuálnym vyjadrením a vyhodnotením odpovedí, ako aj vo forme grafického znázornenia získaných odpovedí. Záverečná otázka je spracovaná formou vyhodnotenia obsahovej analýzy odpovedí respondentov uskutočneného prieskumu.

Sektor A

V sektore A na 1. otázku „Ako sa v súčasnosti využíva váš pozemok?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

1.1 na pestovanie viniča
1.2 ako záhrada
1.3 pozemok prenajímam
1.4 nevyužívam tento pozemok
1.5 iné,

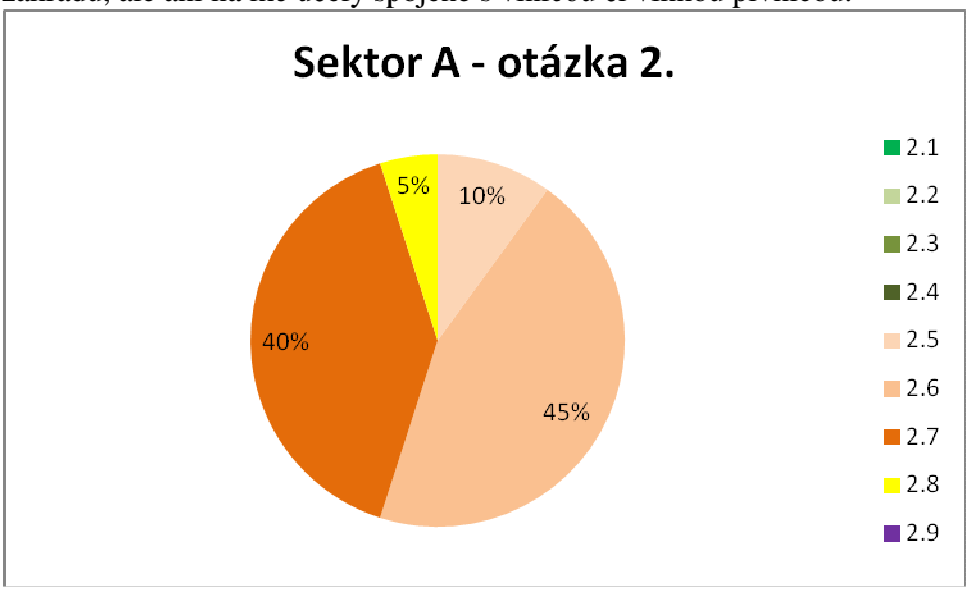
z grafického znázornenia zaznamenaných odpovedí je zrejmé, že prevažná väčšina respondentov (57%) uvádza, že pozemok nevyužíva, na pestovanie viniča ho využíva 14% respondentov a pozemok prenajíma 29% respondentov. Nikto ho nevyužíva ako záhradu a ani na nič iného.



V sektore A na 2. otázku „Aké budúce využitie vášho pozemku považujete za najvhodnejšie?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

2.1 využívať pozemok na pestovanie viniča
2.2 využívať pozemok ako záhradu
2.3 postaviť rodinný dom s vinicou
2.4 postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou
2.5 postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia
2.6 postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia
2.7 postaviť bytový dom
2.8 prenajímať pozemok
2.9 iný zámer, využitie,

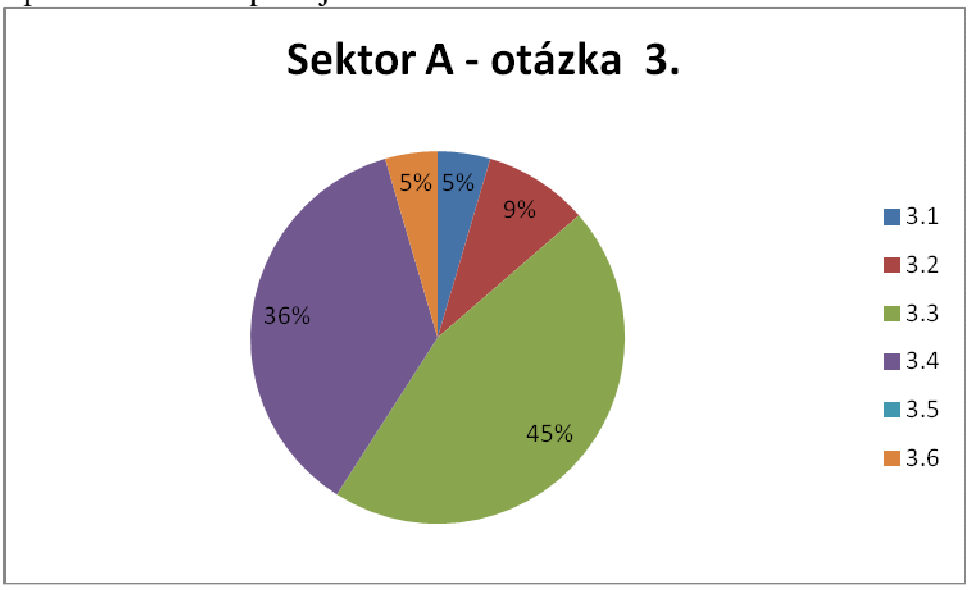
prevažná väčšina respondentov (45%) preferuje výstavbu rodinného domu v hustejšej zástavbe a 40% respondentov sa prikláňa k výstavbe bytového domu. 10% respondentov preferuje výstavbu rodinného domu v rozptýlenej zástavbe a 5% považuje za vhodnejšie pozemok prenajímať. Nikto neuvažuje s využívaním pozemku na pestovanie viniča alebo ako záhradu, ale ani na iné účely spojené s vinicou či vínnou pivnicou.



V sektore A na 3. otázku „V čom vidíte prekážku pre pokračovanie v súčasnom využívaní vášho pozemku?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

3.1 bez prekážky
3.2 prestarnutá vinica
3.3 nemá kto pozemok obrábať
3.4 neefektívnosť produkcie hrozna
3.5 náročnosť starostlivosti o pozemok
3.6 iné prekážky,

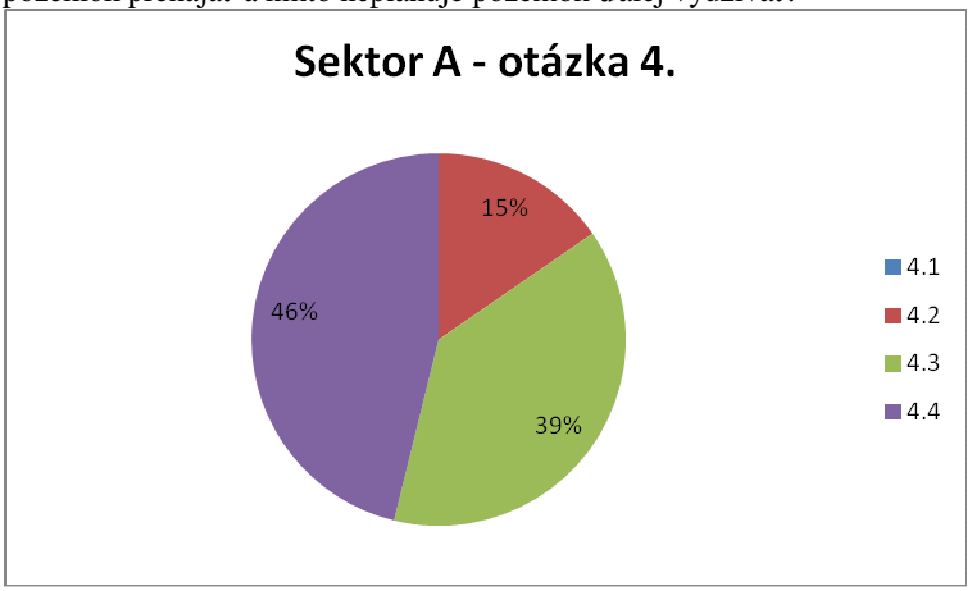
prevažná väčšina (45%) respondentov uvádza ako prekážku, že pozemok nemá kto obrábať, 36% vidí prekážku v neefektívnosti produkcie hrozna, 9% v tom, že vinica je prestarnutá, 5% nevidí žiadne prekážky a 5% vidí iné prekážky, ktoré sa týkajú možného prenájmu pozemku a podmienok tohto prenájmu.



V sektore A na 4. otázku „Čo plánujete s pozemkom?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

4.1 ďalej ho využívať
4.2 prenajať
4.3 predať
4.4 iné,

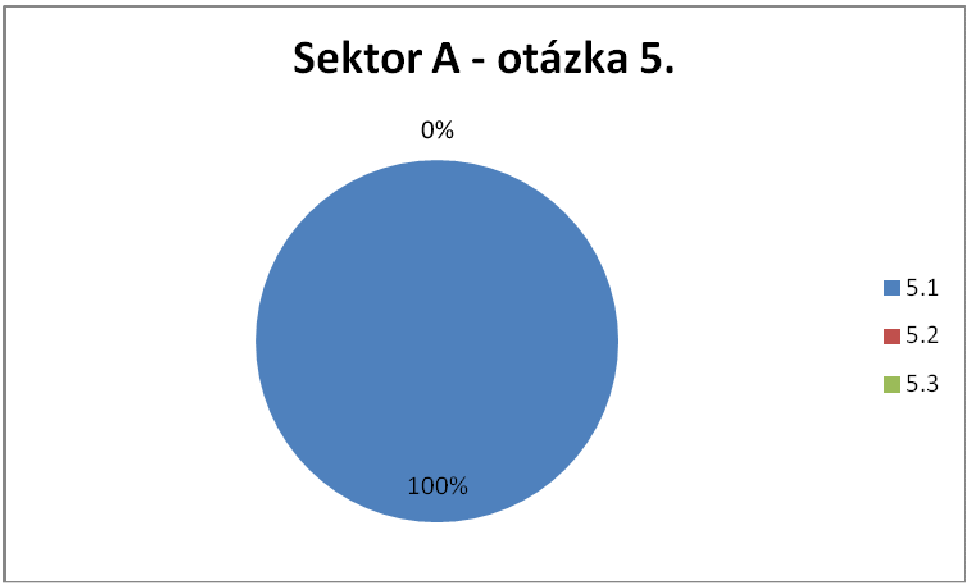
prevažná väčšina respondentov (46%) vyjadrila svoj názor ako iné, čo v rámci odpovedí znamená výstavbu rodinného domu na pozemku, 39% plánuje pozemok predať, 15% plánuje pozemok prenajať a nikto neplánuje pozemok ďalej využívať.



V sektore A na 5. otázku voľného vyjadrenia názoru na budúce využitie územia dnešných viníc, kde boli na základe obsahovej analýzy stanovené tri alternatívy odpovedí:

5.1 výstavba rodinných domov alebo nízkopodlažnej výstavby
5.2 pokračovať vo vinohradníctve
5.3 ostatné,

všetci respondenti jednoznačne uvádzajú ako hlavné budúce využitie výstavbu, a to najmä rodinných domov, ktorú však treba pripraviť a posúdiť z hľadiska rozvoja mesta. Vinice sú prestarnuté, obrábanie je problematické a nemožno trvať na využívaní viníc - to sú autentické názory vlastníkov v tomto sektore.

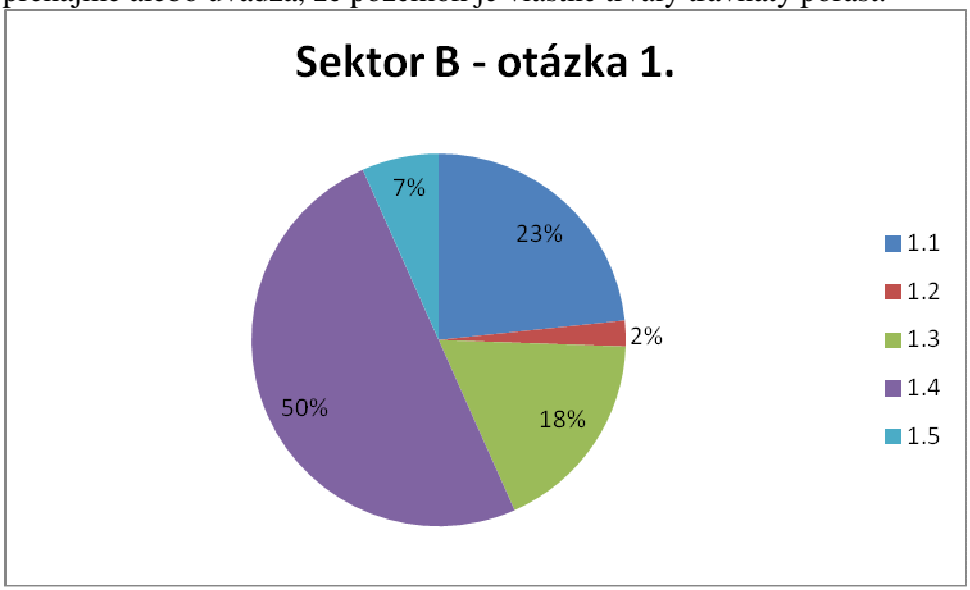


Sektor B

V sektore B na 1. otázku „Ako sa v súčasnosti využíva váš pozemok?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

1.1 na pestovanie viniča
1.2 ako záhrada
1.3 pozemok prenajímam
1.4 nevyužívam tento pozemok
1.5 iné

polovica respondentov (50%) odpovedala, že pozemok nevyužíva, na pestovanie viniča ho využíva 23% respondentov a pozemok prenajíma 18% respondentov. 2% respondentov pozemok využíva ako záhradu a 7% v odpovedi iné sa sťažuje na devastáciu pozemku po prenájme alebo uvádza, že pozemok je vlastne trvalý trávnatý porast.

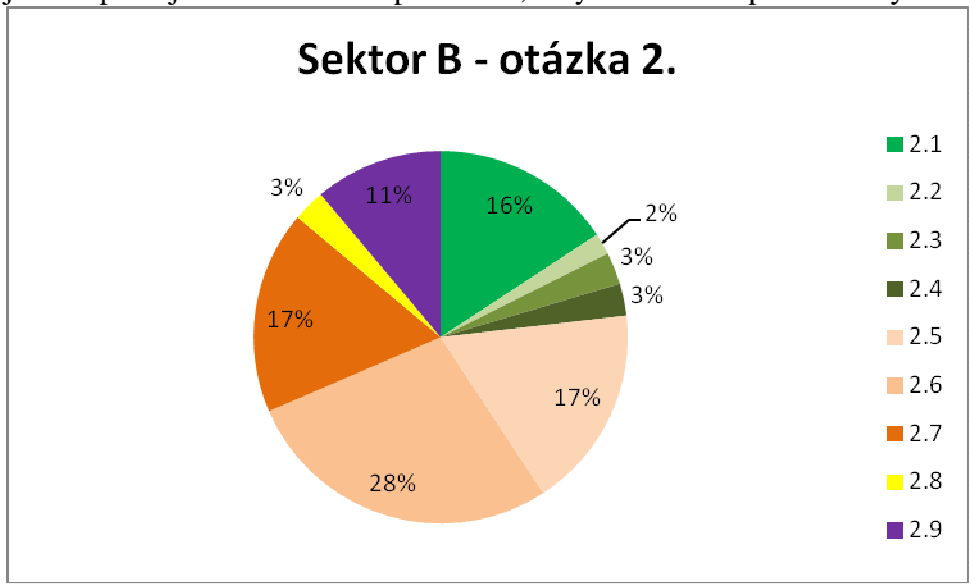


V sektore B na 2. otázku „Aké budúce využitie vášho pozemku považujete za najvhodnejšie?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

2.1 využívať pozemok na pestovanie viniča

2.2 využívať pozemok ako záhradu
2.3 postaviť rodinný dom s vinicou
2.4 postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou
2.5 postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia
2.6 postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia
2.7 postaviť bytový dom
2.8 prenajímať pozemok
2.9 iný zámer, využitie

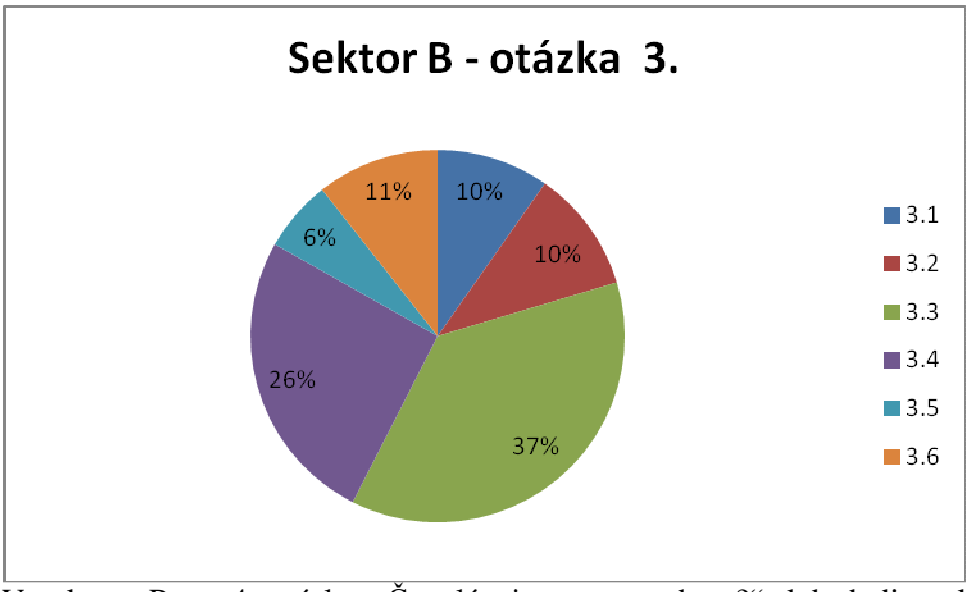
prevažná väčšina respondentov (28%) preferuje výstavbu rodinného domu v hustejšej zástavbe a 17% respondentov sa prikláňa k výstavbe bytového domu. 17% respondentov preferuje výstavbu rodinného domu v rozptýlenej zástavbe, 16% chce využívať pozemok na pestovanie viniča , 3% považujú za vhodné postaviť rodinný dom s vinicou, 3% postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou a 2% považuje za vhodnejšie pozemok využívať ako záhradu a 3% chce pozemok prenajímať, t.j. spolu viac ako štvrtina respondentov chce udržať v nejakej forme pestovanie viniča. Na iné účely, ako napr. na pestovanie iných plodín alebo jeho odpredaj ako stavebného pozemku ,či výstavbu chce pozemok využívať 11%.



V sektore B na 3.otázku „V čom vidíte prekážku pre pokračovanie v súčasnom využívaní vášho pozemku?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

3.1 bez prekážky
3.2 prestarnutá vinica
3.3 nemá kto pozemok obrábať
3.4 neefektívnosť produkcie hrozna
3.5 náročnosť starostlivosti o pozemok
3.6 iné prekážky,

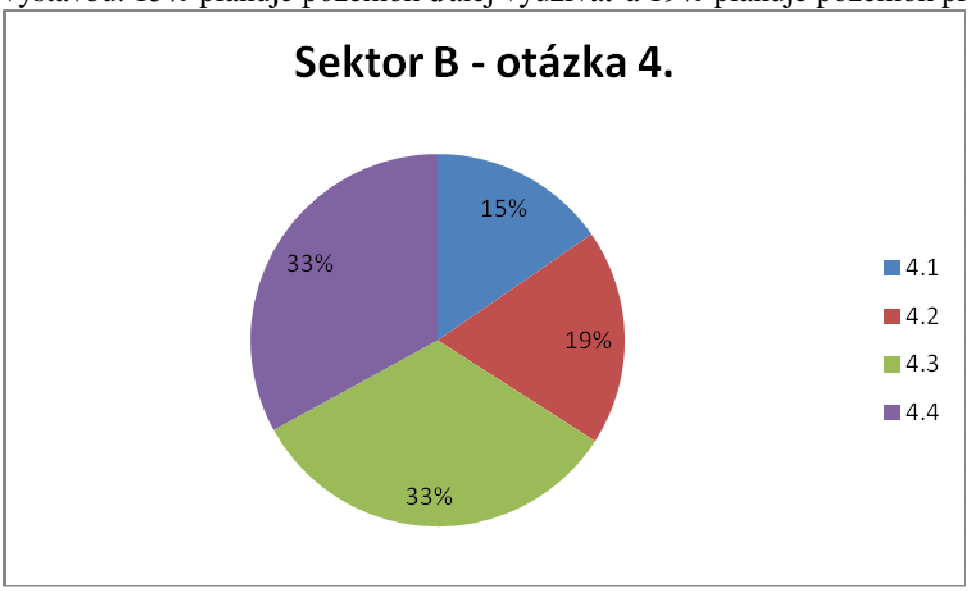
prevažná väčšina (37%) respondentov uvádza ako prekážku, že pozemok nemá kto obrábať, 26% vidí prekážku v neefektívnosti produkcie hrozna, 10% v tom, že vinica je prestarnutá, 6% vidí prekážky v náročnosti starostlivosti o pozemok, 10% nevidí žiadne prekážky a 11% vidí iné prekážky vo vysokom nájme, v zlodejoch a zveri, vo vybavovaní úveru, v neekonomickom využití pozemku.



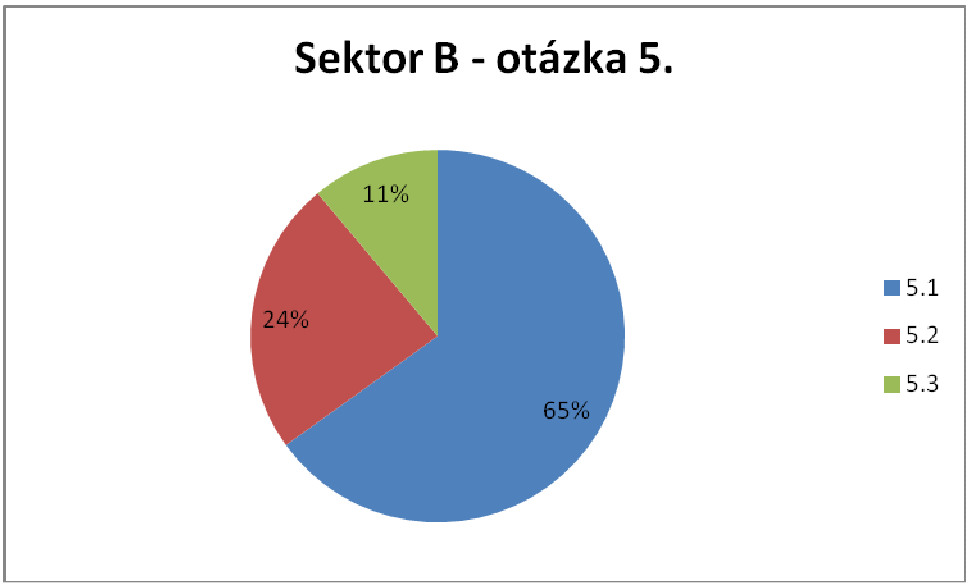
V sektore B na 4. otázku „Čo plánujete s pozemkom?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

4.1 ďalej ho využívať
4.2 prenajať
4.3 predať
4.4 iné,

rovnako početné skupiny respondentov (33%) sa vyjadrili, že plánujú svoj pozemok predať alebo majú iné záujmy, ako napr. prenechanie pozemku deťom na riešenie bytovej otázky v mnohopočetnej rodine alebo alternatívne časť predať a časť ponechať deťom na prípadnú výstavbu. 15% plánuje pozemok ďalej využívať a 19% plánuje pozemok prenajať.



V sektore B na 5. otázku voľného vyjadrenia názoru na budúce využitie územia dnešných viníc, kde boli na základe obsahovej analýzy stanovené tri alternatívy odpovedí:
5.1 výstavba rodinných domov alebo nízkopodlažnej výstavby
5.2 pokračovať vo vinohradníctve
5.3 ostatné,
prevažná väčšina respondentov (65%) odpovedala v zmysle umožnenia výstavby v tomto sektore, 24% preferuje pokračovanie vo vinohradníctve a 11% ostatné.

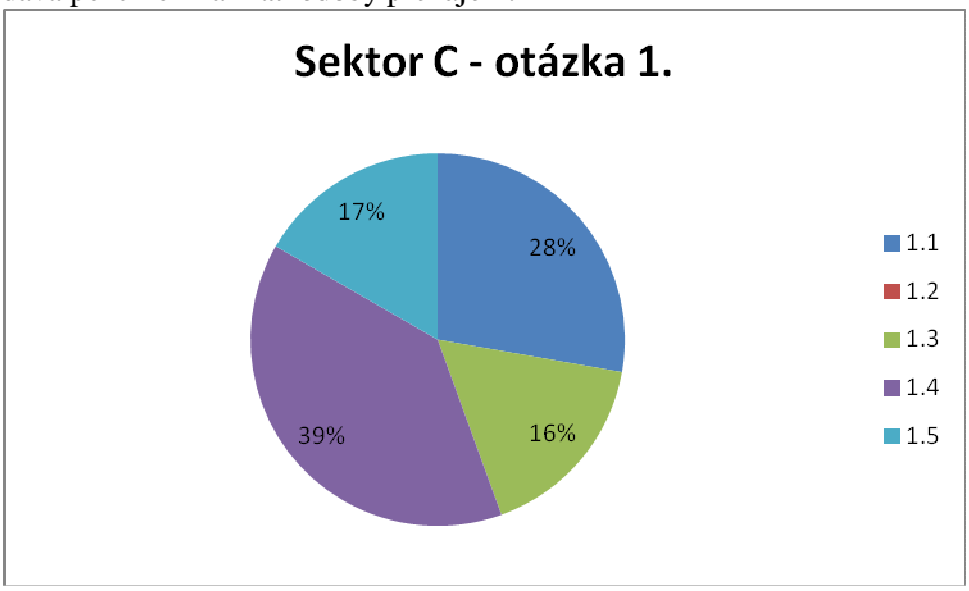


Sektor C

V sektore C na 1. otázku „Ako sa v súčasnosti využíva váš pozemok?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

1.1 na pestovanie viniča
1.2 ako záhrada
1.3 pozemok prenajímam
1.4 nevyužívam tento pozemok
1.5 iné,

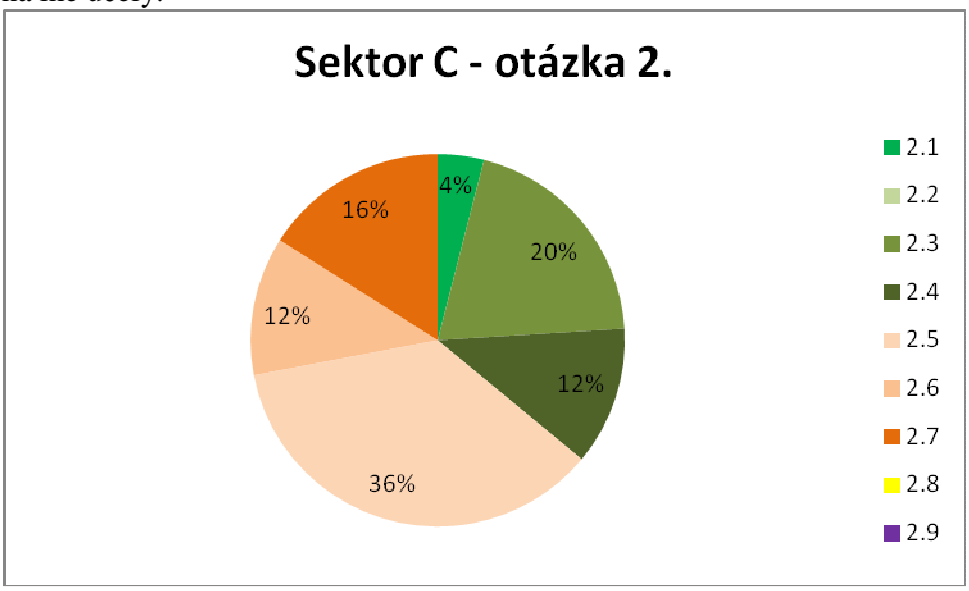
väčšina respondentov z tohto sektoru svoj pozemok nevyužíva (39%), na pestovanie viniča ho využíva 28% respondentov a pozemok prenajíma 16% respondentov. Nikto ho nevyužíva ako záhradu a 17% na iné účely ako napr. trvalý trávnatý porast a vysadené ovocné stromy alebo dáva pozemok na krátkodobý prenájom.



V sektore C na 2. otázku „Aké budúce využitie vášho pozemku považujete za najvhodnejšie?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

2.1 využívať pozemok na pestovanie viniča
2.2 využívať pozemok ako záhradu
2.3 postaviť rodinný dom s vinicou
2.4 postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou
2.5 postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia
2.6 postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia
2.7 postaviť bytový dom
2.8 prenajímať pozemok
2.9 iný zámer, využitie,

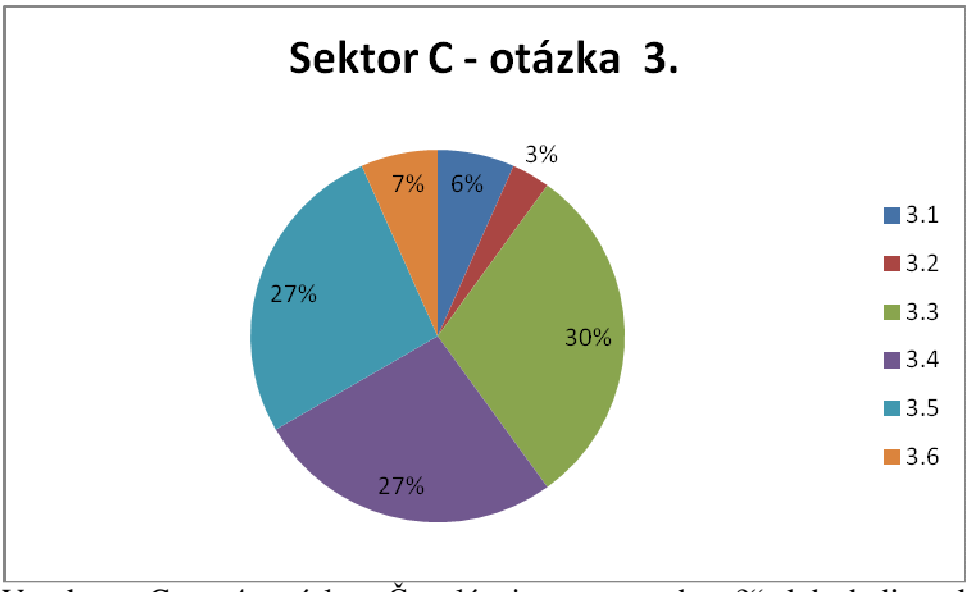
prevažná väčšina respondentov (36%) preferuje výstavbu rodinného domu v rozptýlenej zástavbe, 12% respondentov preferuje výstavbu rodinného domu v hustejšej zástavbe, 16% respondentov sa prikláňa k výstavbe bytového domu, 20% si chce postaviť rodinný dom s vinicou a 12% si chce postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou, 4% chcú využívať pozemok na pestovanie viniča, t.j. 36 % chce v nejakej forme udržať tradíciu pestovania viniča. Nikto nechce využívať pozemok ako záhradu, ani pozemok prenajímať, ale ani využívať pozemok na iné účely.



V sektore C na 3.otázku „V čom vidíte prekážku pre pokračovanie v súčasnom využívaní vášho pozemku?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

3.1 bez prekážky
3.2 prestarnutá vinica
3.3 nemá kto pozemok obrábať
3.4 neefektívnosť produkcie hrozna
3.5 náročnosť starostlivosti o pozemok
3.6 iné prekážky,

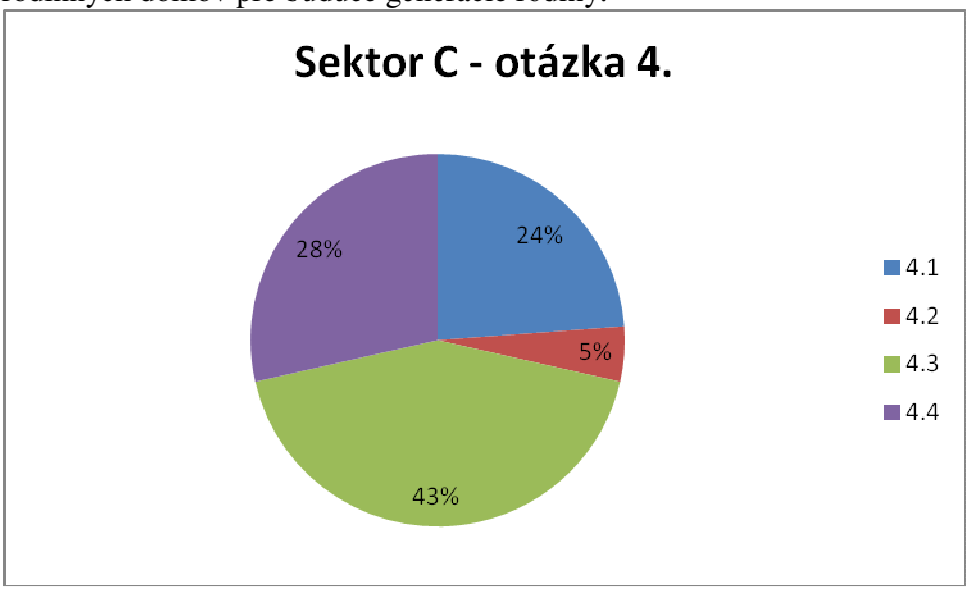
prevažná väčšina (30%) respondentov uvádza ako prekážku, že pozemok nemá kto obrábať, 27% vidí prekážku v neefektívnosti produkcie hrozna, 27% vidí prekážky v náročnosti starostlivosti o pozemok, 3% v tom, že vinica je prestarnutá, 6% nevidí žiadne prekážky a 7% vidí iné prekážky v strmosti svahu a v poškodzovaní úrody zverou alebo zlodejmi.



V sektore C na 4. otázku „Čo plánujete s pozemkom?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

4.1 ďalej ho využívať
4.2 prenajať
4.3 predať
4.4 iné,

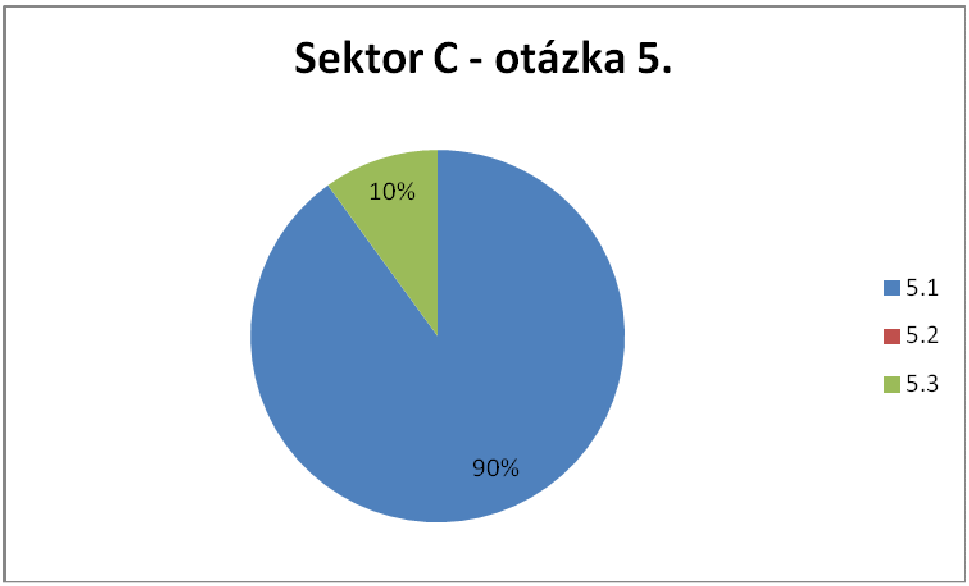
prevažná väčšina respondentov (43%) plánuje pozemok predať, 24% plánuje pozemok ďalej využívať, 5% plánuje pozemok prenajať a 28% plánuje iné, ale najviac uvádzajú výstavbu rodinných domov pre budúce generácie rodiny.



V sektore C na 5. otázku voľného vyjadrenia názoru na budúce využitie územia dnešných viníc, kde boli na základe obsahovej analýzy stanovené tri alternatívy odpovedí:

5.1 výstavba rodinných domov alebo nízkopodlažnej výstavby
5.2 pokračovať vo vinohradníctve
5.3 ostatné,

90% respondentov preferuje výstavbu za predpokladu územného plánu, ktorý vyrieši situáciu v danom sektore a 10% uvádza ostatné dôvody.

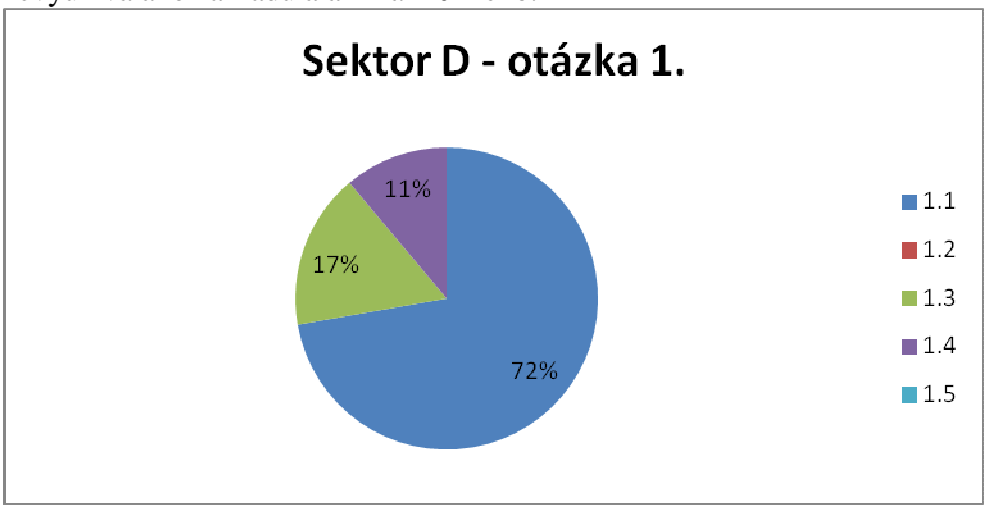


Sektor D

V sektore D na 1. otázku „Ako sa v súčasnosti využíva váš pozemok?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

1.1 na pestovanie viniča
1.2 ako záhrada
1.3 pozemok prenajímam
1.4 nevyužívam tento pozemok
1.5 iné,

Prevažná väčšina respondentov (72%) odpovedala, že pozemok využíva na pestovanie viniča, pozemok nevyužíva 11% respondentov a pozemok prenajíma 17% respondentov. Nikto ho nevyužíva ako záhradu a ani na nič iného.

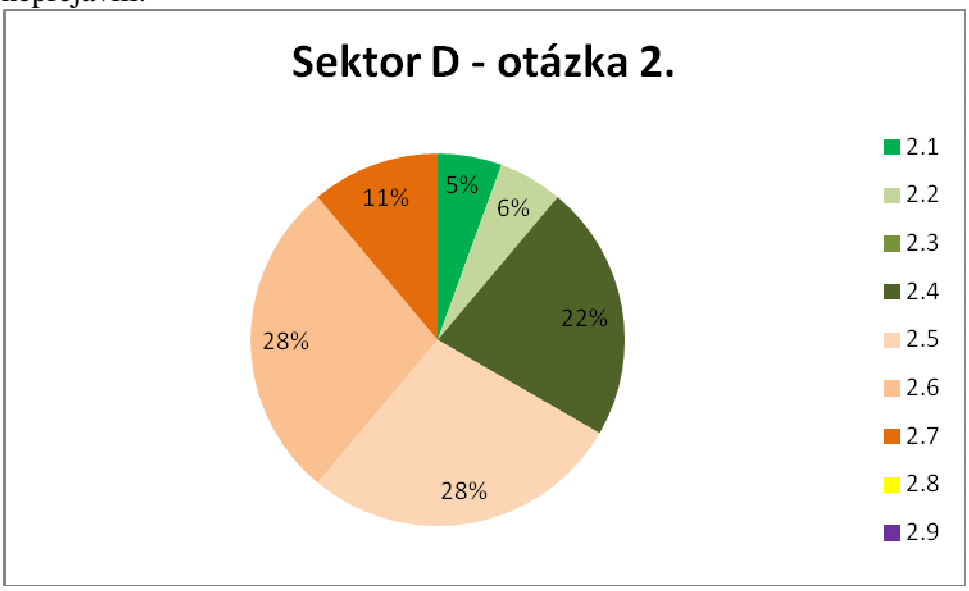


V sektore D na 2. otázku „Aké budúce využitie vášho pozemku považujete za najvhodnejšie?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

2.1 využívať pozemok na pestovanie viniča
2.2 využívať pozemok ako záhradu
2.3 postaviť rodinný dom s vinicou
2.4 postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou

2.5 postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia
2.6 postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia
2.7 postaviť bytový dom
2.8 prenajímať pozemok
2.9 iný zámer, využitie,

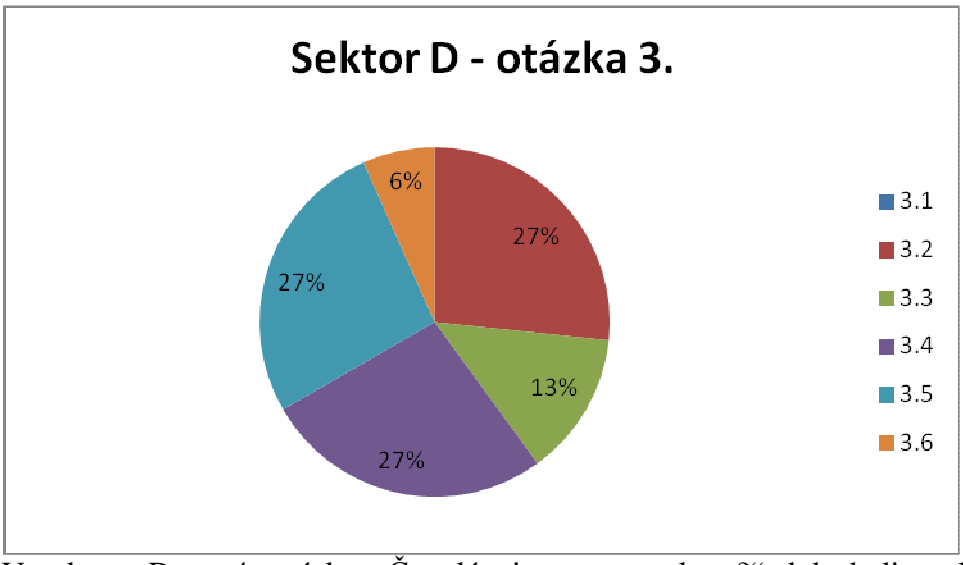
si 28% respondentov chce postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia a 28% si chce postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia, 11% je za bytový dom vo forme nízkopodlažnej bytovej výstavby. 22% preferuje výstavbu rodinného domu s vínnou pivnicou, 5% respondentov chce využívať svoj pozemok na pestovanie viniča a 6% ako záhradu, t.j. 33% chce v nejakej forme pokračovať v tradícii pestovania viniča. Iný zámer respondenti neprejavili.



V sektore D na 3. otázku „V čom vidíte prekážku pre pokračovanie v súčasnom využívaní vášho pozemku?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

3.1 bez prekážky
3.2 prestarnutá vinica
3.3 nemá kto pozemok obrábať
3.4 neefektívnosť produkcie hrozna
3.5 náročnosť starostlivosti o pozemok
3.6 iné prekážky,

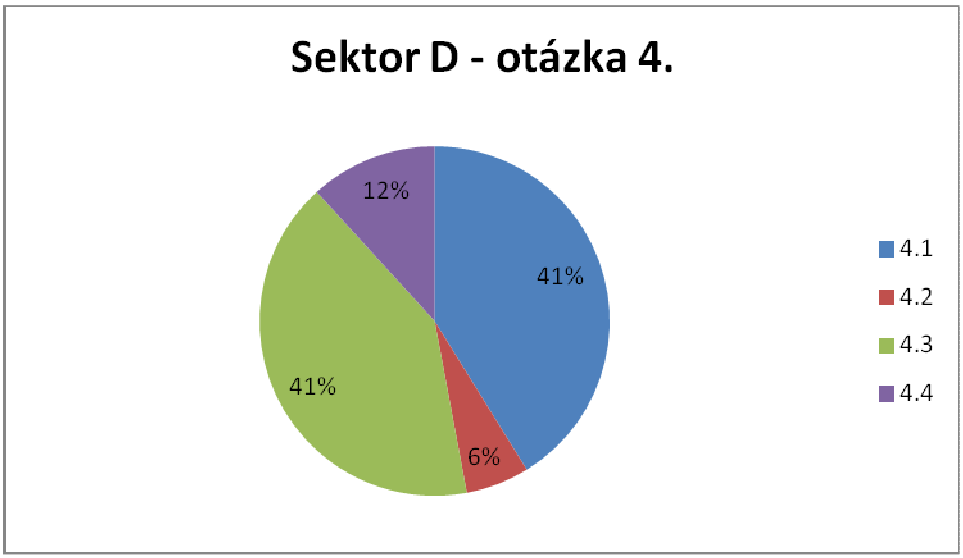
rovnako početné tri skupiny respondentov (27%) uvádzajú ako hlavné prekážky , že vinica je prestarnutá a že starostlivosť o pozemok je náročná a v súčasnosti je produkcia hrozna neefektívna. 13% respondentov uvádza ako prekážku, že pozemok nemá kto obrábať a 6 % vidí iné prekážky, ako napr. prístupové cesty k pozemkom v lokalite, či osobné finančné problémy.



V sektore D na 4. otázku „Čo plánujete s pozemkom?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

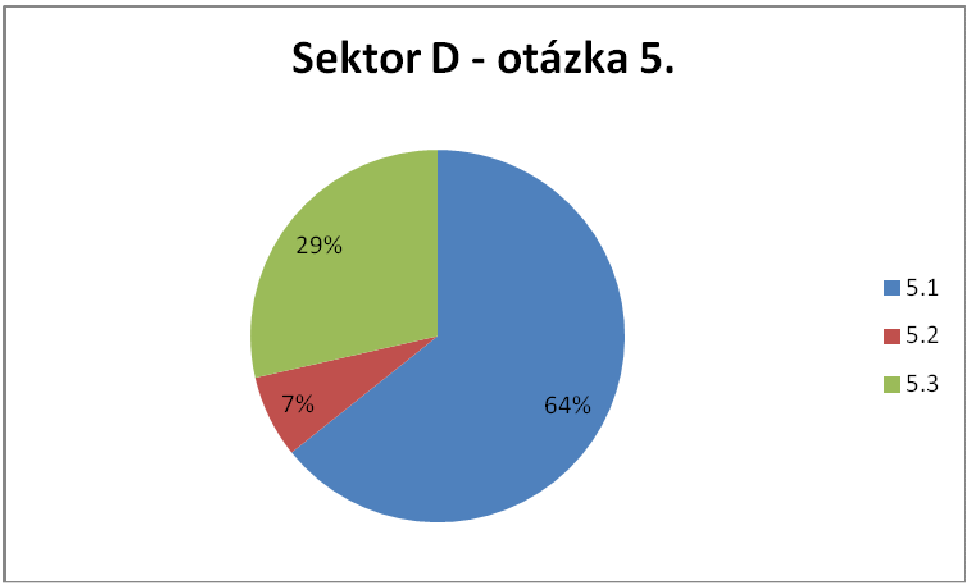
4.1 ďalej ho využívať
4.2 prenajať
4.3 predať
4.4 iné,

rovnako početné dve skupiny respondentov (41%) vyjadrili, že plánujú svoj pozemok predať ako aj to, že plánujú pozemok ďalej využívať, 6% plánuje pozemok prenajať a 12% plánuje iné, ale všetci pod tým uvádzajú výstavbu rodinných domov.



V sektore D na 5. otázku voľného vyjadrenia názoru na budúce využitie územia dnešných viníc, kde boli na základe obsahovej analýzy stanovené tri alternatívy odpovedí:
5.1 výstavba rodinných domov alebo nízkopodlažnej výstavby
5.2 pokračovať vo vinohradníctve
5.3 ostatné,

Prevažná väčšina respondentov (64%) preferuje výstavbu, 7% respondentov preferuje pokračovanie vo vinohradníctve a 29% uvádza ostatné názory.

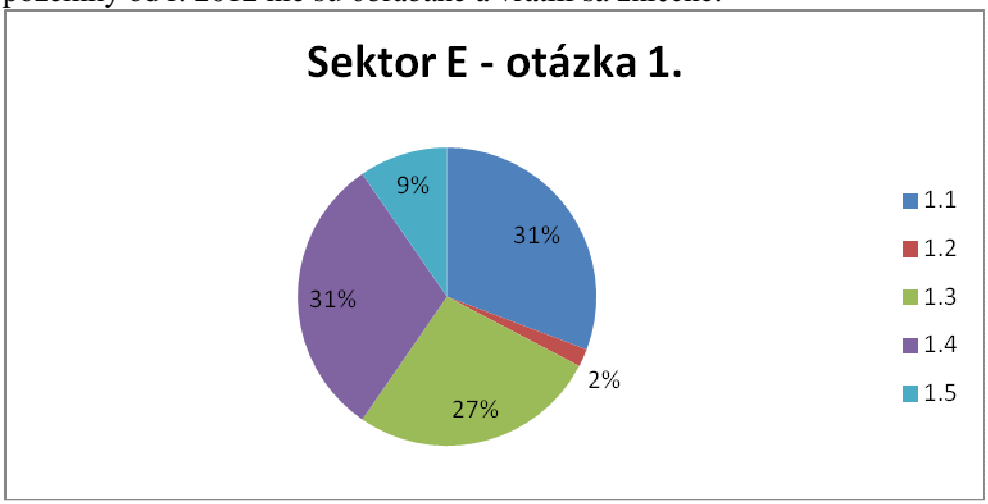


Sektor E

V sektore E na 1. otázku „Ako sa v súčasnosti využíva váš pozemok?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

1.1 na pestovanie viniča
1.2 ako záhrada
1.3 pozemok prenajímam
1.4 nevyužívam tento pozemok
1.5 iné,

približne tretina respondentov (31%) pozemok nevyužíva a rovnaký počet respondentov využíva svoj pozemok na pestovanie viniča (31%) a pozemok prenajíma 27% respondentov. 2% respondentov pozemok využíva ako záhradu a 9% na iné účely ako napr. trvalý trávnatý porast alebo dali svoj pozemok do užívania bývalého JRD Rača alebo Villa Vino Rača, kde pozemky od r. 2012 nie sú obrábané a vrátili sa zničené.

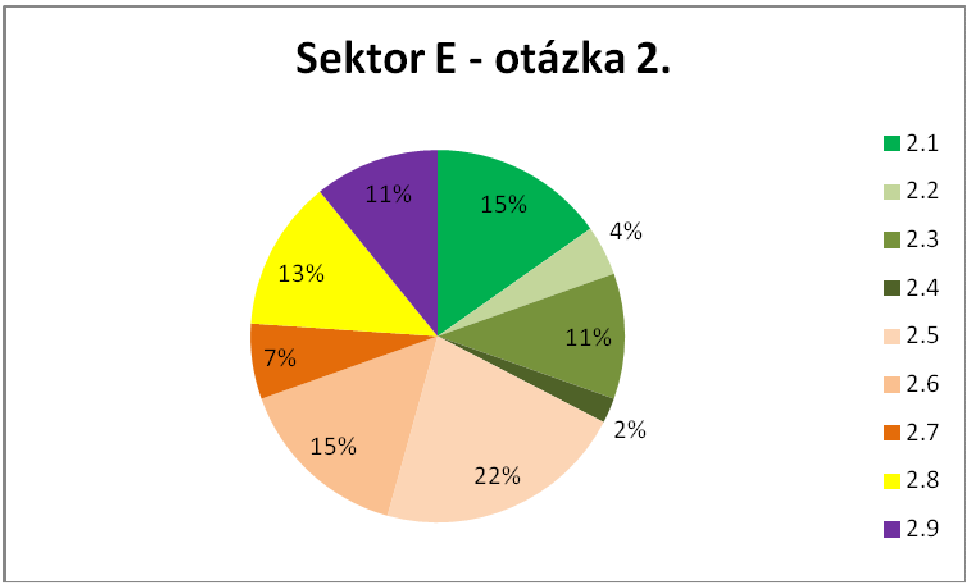


V sektore E na 2. otázku „Aké budúce využitie vášho pozemku považujete za najvhodnejšie?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

2.1 využívať pozemok na pestovanie viniča

2.2 využívať pozemok ako záhradu
2.3 postaviť rodinný dom s vinicou
2.4 postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou
2.5 postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia
2.6 postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia
2.7 postaviť bytový dom
2.8 prenajímať pozemok
2.9 iný zámer, využitie,

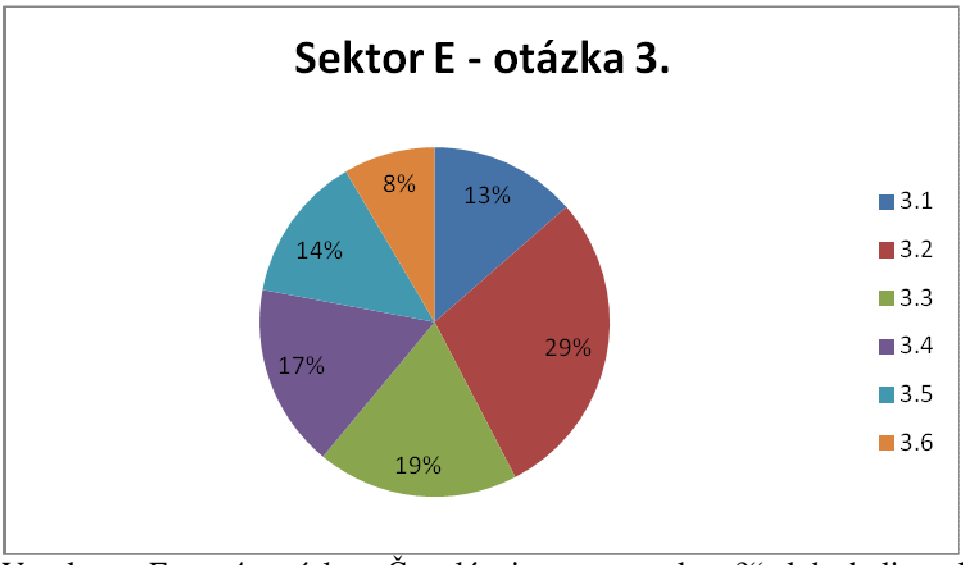
si približne 22% respondentov chce postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia a 15% si chce postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia, 15% respondentov chce využívať svoj pozemok na pestovanie viniča, 11% preferuje výstavbu rodinného domu s vinicou, 2% respondentov si chce postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou, 4% chce využívať svoj pozemok ako záhradu, t.j. asi tretina respondentov chce udržať tradíciu pestovania viniča a 13% chce pozemok prenajímať. 11% respondentov prejavilo iný zámer, ktorým ale je len odpredaj pozemku, 7% je za výstavbu nízkopodlažného bytového domu.



V sektore E na 3. otázku „V čom vidíte prekážku pre pokračovanie v súčasnom využívaní vášho pozemku?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

3.1 bez prekážky
3.2 prestarnutá vinica
3.3 nemá kto pozemok obrábať
3.4 neefektívnosť produkcie hrozna
3.5 náročnosť starostlivosti o pozemok
3.6 iné prekážky,

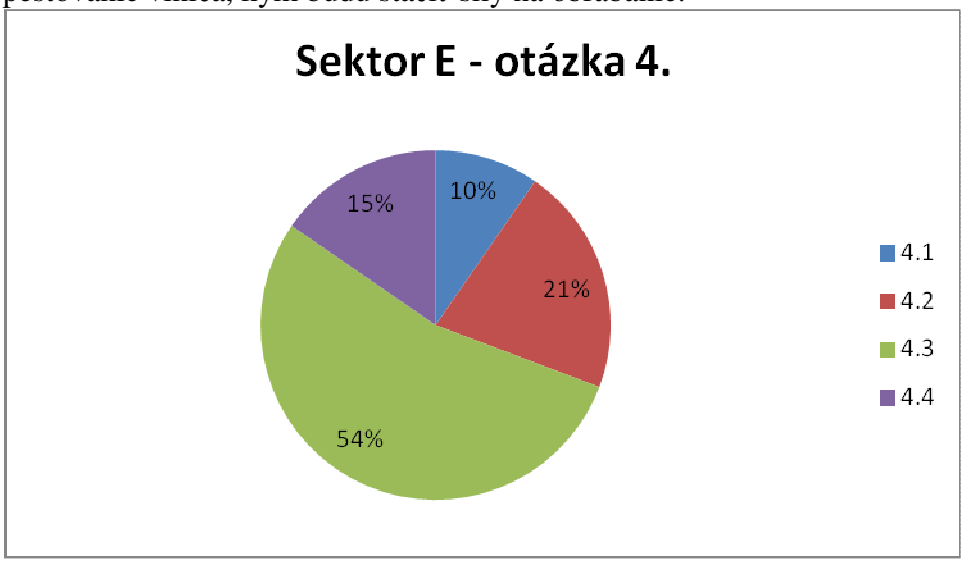
väčšina (29%) respondentov uvádza ako prekážku, že vinica je prestarnutá, 19% v tom, že pozemok nemá kto obrábať, 17% vidí prekážku v neefektívnosti produkcie hrozna, 14% vidí prekážky v náročnosti starostlivosti o pozemok, 13% nevidí žiadne prekážky a 8% vidí iné prekážky, napr., že JRD Rača nemá záujem obrábať vinice alebo cez pozemok vedú cesty.



V sektore E na 4. otázku „Čo plánujete s pozemkom?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

4.1 ďalej ho využívať
4.2 prenajať
4.3 predať
4.4 iné,

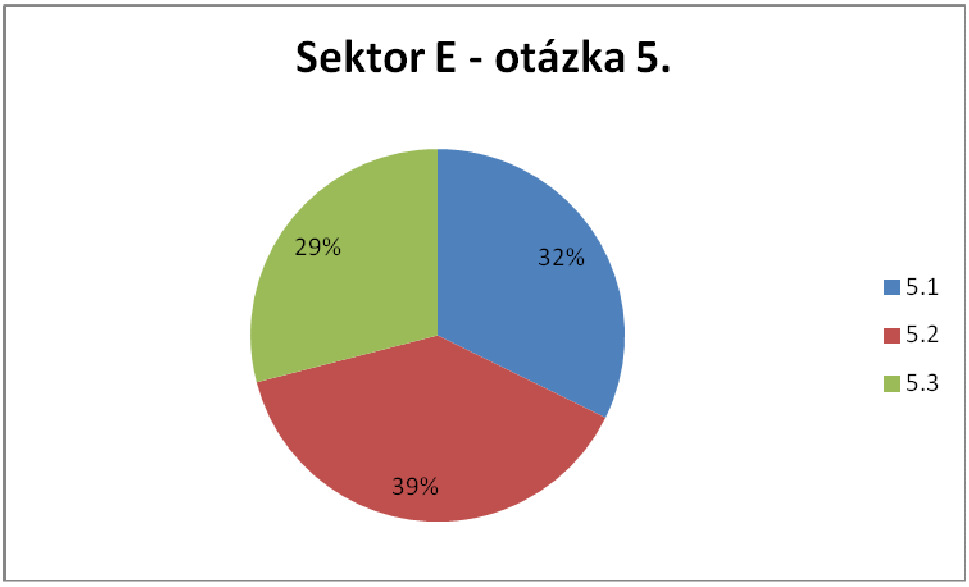
prevažná väčšina respondentov (54%) plánuje pozemok predať, 10% plánuje pozemok ďalej využívať, 21% plánuje pozemok prenajať a 15% plánuje iné, čo sa ale vo väčšine prípadov spája s výstavbou rodinného domu alebo odpredajom časti pozemku, čím dúfajú dosiahnuť aj pestovanie viniča, kým budú stačiť sily na obrábanie.



V sektore E na 5. otázku voľného vyjadrenia názoru na budúce využitie územia dnešných viníc, kde boli na základe obsahovej analýzy stanovené tri alternatívy odpovedí:

5.1 výstavba rodinných domov alebo nízkopodlažnej výstavby
5.2 pokračovať vo vinohradníctve
5.3 ostatné,

je preferencia iná ako v predchádzajúcich sektoroch, keďže prevažná väčšina respondentov (39%) je za pokračovanie vo vinohradníctve v tomto sektore, 32% je za výstavbu a 29% uvádza iné názory.

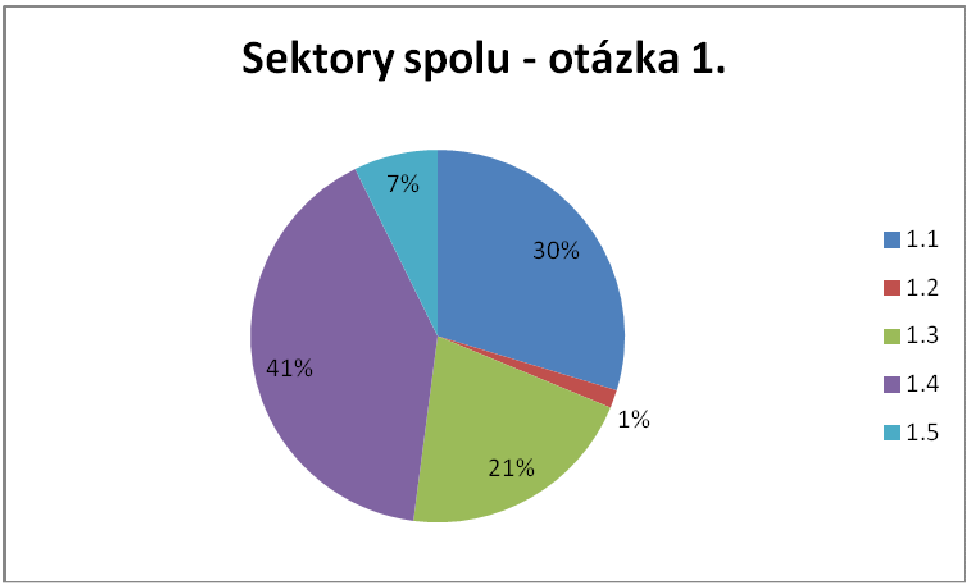


Sektory spolu

V celom území na 1. otázku „Ako sa v súčasnosti využíva váš pozemok?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

1.1 na pestovanie viniča
1.2 ako záhrada
1.3 pozemok prenajímam
1.4 nevyužívam tento pozemok
1.5 iné

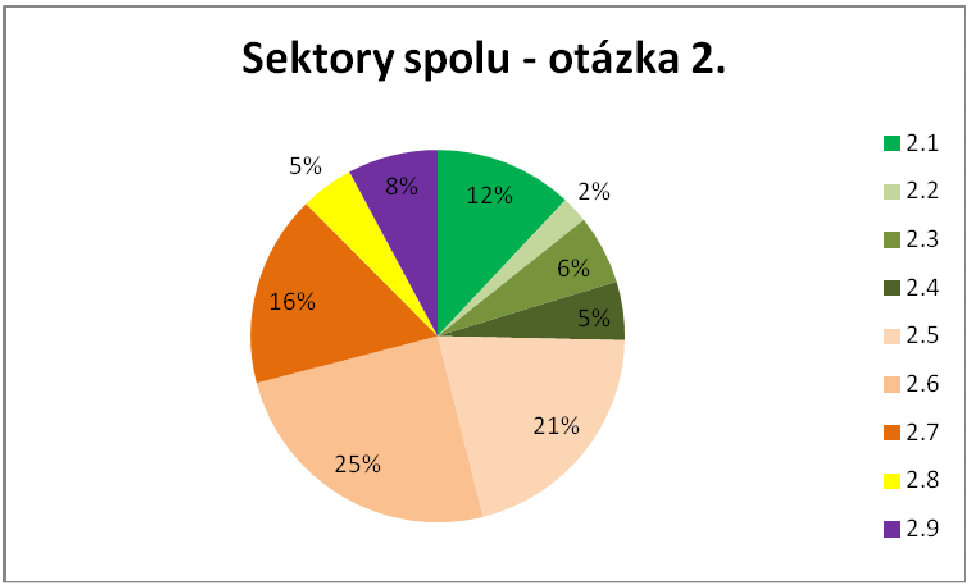
prevažná väčšina respondentov (41%) pozemok nevyužíva, asi tretina respondentov (30%) pozemok využíva na pestovanie viniča, pozemok prenajíma 21% respondentov, 1% respondentov pozemok využíva ako záhradu a 7% na iné účely, ktoré sú už opísané v jednotlivých sektoroch.



V celom území na 2. otázku „Aké budúce využitie vášho pozemku považujete za najvhodnejšie?“, kde boli nasledovné alternatívy výberu odpovedí:

2.1 využívať pozemok na pestovanie viniča
2.2 využívať pozemok ako záhradu
2.3 postaviť rodinný dom s vinicou
2.4 postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou
2.5 postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia
2.6 postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia
2.7 postaviť bytový dom
2.8 prenajímať pozemok
2.9 iný zámer, využitie,

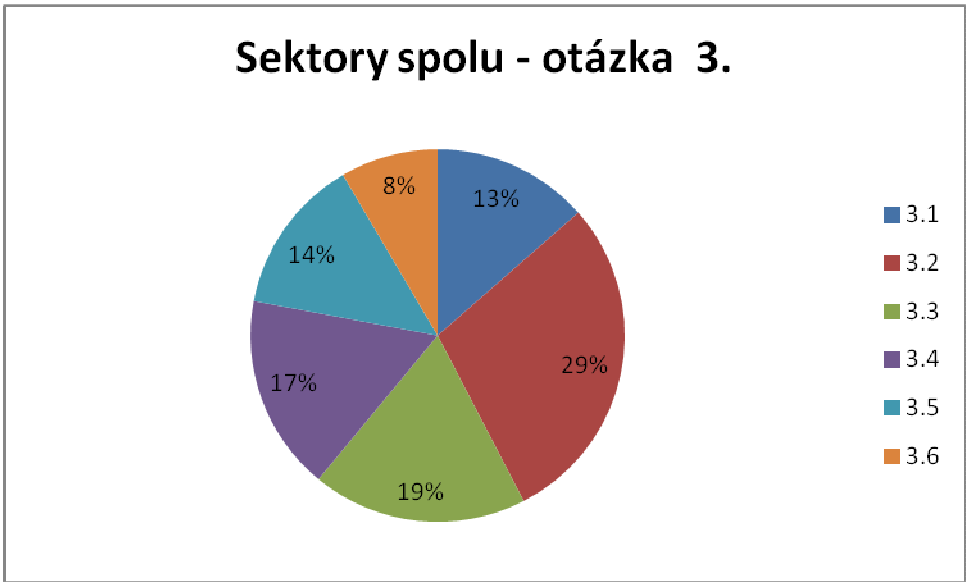
si 21% respondentov chce postaviť rodinný dom v rozptýlenej zástavbe územia a 25% si chce postaviť rodinný dom v hustejšej zástavbe územia, 16% respondentov preferuje nízkopodlažnú bytovú výstavbu. 12% respondentov chce využívať svoj pozemok na pestovanie viniča, 2% ako záhradu, 6% preferuje výstavbu rodinného domu s vinicou a 5% respondentov si chce postaviť rodinný dom s vínnou pivnicou, t.j. 25% respondentov chce zachovať tradíciu pestovania viniča. 5% chce pozemok prenajímať, 8% respondentov prejavilo iné zámery, ktoré sú už opísané v jednotlivých sektoroch.



V celom území na 3. otázku „V čom vidíte prekážku pre pokračovanie v súčasnom využívaní vášho pozemku?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

3.1 bez prekážky
3.2 prestarnutá vinica
3.3 nemá kto pozemok obrábať
3.4 neefektívnosť produkcie hrozna
3.5 náročnosť starostlivosti o pozemok
3.6 iné prekážky,

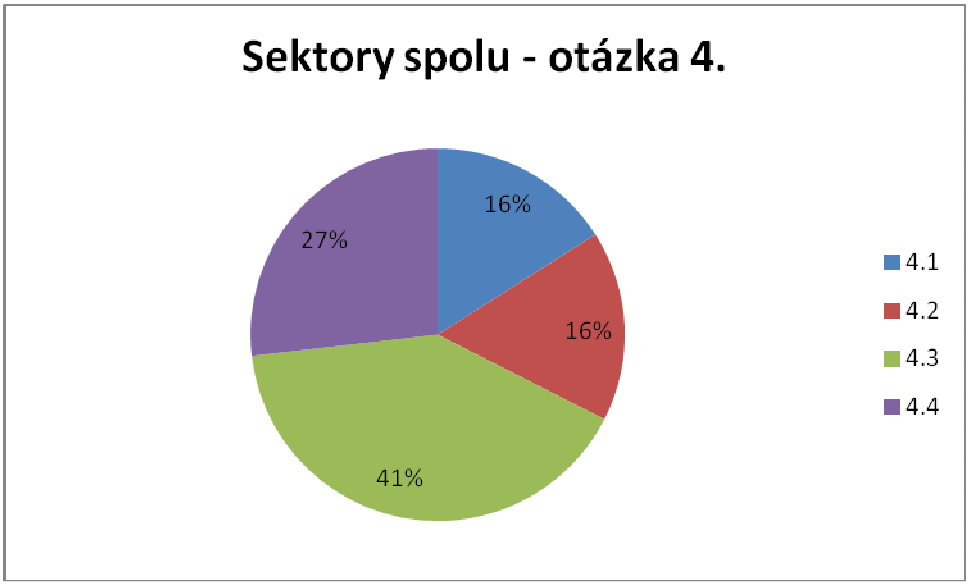
väčšina (29%) respondentov uvádza ako prekážku, že vinica je prestarnutá, 19% v tom, že pozemok nemá kto obrábať, 17% vidí prekážku v neefektívnosti produkcie hrozna, 14% vidí prekážky v náročnosti starostlivosti o pozemok, 13% nevidí žiadne prekážky a 8% vidí iné prekážky, ktoré sú už opísané v jednotlivých sektoroch.



V celom území na 4. otázku „Čo plánujete s pozemkom?“, kde boli nasledovné alternatívy odpovedí:

4.1 ďalej ho využívať
4.2 prenajať
4.3 predať
4.4 iné,

prevažná väčšina respondentov (41%) plánuje pozemok predať, 16% plánuje pozemok ďalej využívať, 16% plánuje pozemok prenajať a 27% má iné plány, ktoré sú už opísané v jednotlivých sektoroch.

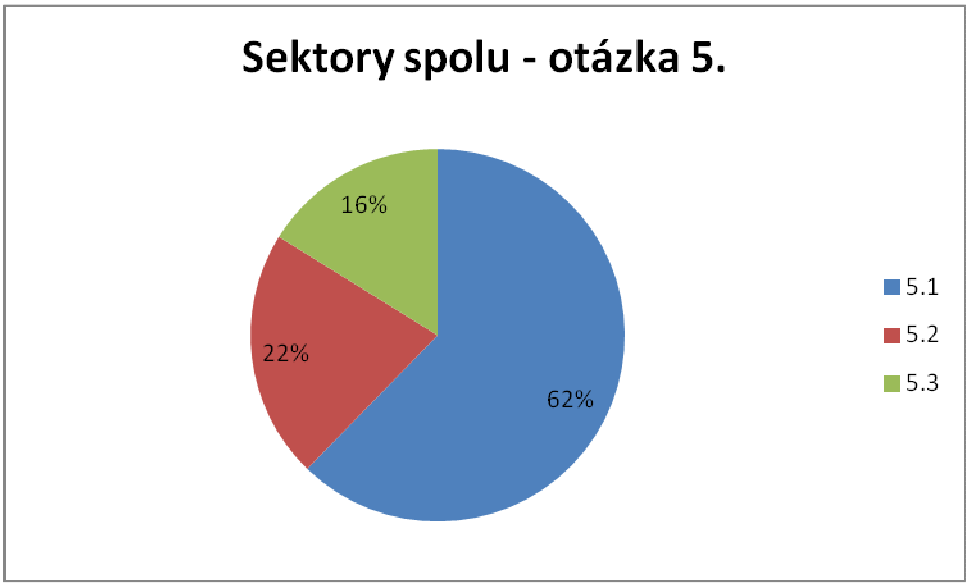


V celom území na 5. otázku voľného vyjadrenia názoru na budúce využitie územia dnešných viníc, kde boli na základe obsahovej analýzy stanovené tri alternatívy odpovedí:

5.1 výstavba rodinných domov alebo nízkopodlažnej výstavby
5.2 pokračovať vo vinohradníctve
5.3 ostatné,

nadpolovičná väčšina respondentov je za povolenie výstavby rodinných domov a nízkopodlažnej výstavby. Niektorí respondenti to uvádzajú za podmienky, že to bude ošetrené v územnom pláne, kde budú aj vyznačené územia viníc určených na zachovanie. Mnohí si tým chcú riešiť bytovú otázku v rodine alebo ponechanie pozemkov ako dedičstvo pre svojich vnukov a pravnukov. Niektorí si chcú pozemky ponechať ako trvalo trávnatý porast, ale za predpokladu, že budú k nim existovať prístupové cesty.
Menšiu polovicu respondentov tvoria tí, ktorí sú za zachovanie viníc a vychádzajú predovšetkým z úsilia zachovať túto tradíciu v Rači, vzhľadom na kvalitnú a vhodnú pôdu na pestovanie. Mnohí sa pritom sťažujú na devastované vinice, ktoré im zanechalo družstvo Villa Vino Rača po prenájme. Zrejme najväčší problém, ktorý sa objavuje aj v odpovediach „iné“ v ostatných otázkach je, že pestovanie hrozna je nerentabilné bez podpory štátu, mesta, je veľmi ťažké získať úver a mnohí majitelia pozemkov sú už v staršom veku, v zlom zdravotnom stave a otázka prenájmu, po zlých skúsenostiach s prenájmom pre JRD Rača a Villa Vino Rača, nie je riešením. Títo by radšej ponechali územie na rekreáciu a oddych.

Jeden respondent sa dožaduje verejnej diskusie k využívaniu územia viníc, ale po pilotnom prieskume k tejto téme je jasná protikladnosť najmä dvoch hlavných názorových skupín, ktoré sa určite nemôžu dohodnúť.



11.4 Komplexné zhodnotenie

Vykonaný sociologický prieskum predstavuje množinu relevantných názorov vlastníkov pozemkov v riešenom území. Prejavené názory reprezentujú reálny stav postoja vlastníkov pozemkov k možnostiam ďalšieho vyžívania ich pozemkov v sledovanom území viníc na konci r. 2012.
Vyhodnotenie názorov zreteľne preukazuje ich diferenciáciu s väčšinovým názorom na prehodnotenie ich funkčného využívania od vinohradníctva v prospech funkcie bývania v rodinných domov a málopodlažnej zástavby obytného územia. Značný rozmer má i množina vlastníkov, ktorý prejavujú rozhodnutie pokračovať vo vinohradníckych aktivitách, resp. chcú svoje pozemky zachovať bez obytnej zástavby.
Uvedená diferenciácia názorov je vyjadrená graficky v prílohe č. 11.4.
Grafické vyjadrenie názorovej nejednotnosti preukazuje, že rôznorodé záujmy ďalšieho využitia územia majú mozaikovito pôsobiaci územný priemet vo všetkých sektoroch riešeného územia. Uvedená mozaikovitosť je prekážkou pre formovanie kompaktných blokov vinohradníckej krajiny a doplňujúceho osídlenia.
Za východisko k prekonaniu uvedeného stavu možno považovať sofistikovanú zmenu vlastníckych vzťahov vo vymedzenom území račianskych viníc.

12. Prognóza

Rozsiahly elaborát prieskumov a rozborov vyúsťuje do finálnej časti UKŠ, ktorou je formulácia rozvojových stratégií a ich priemet do grafickej časti.

12.1 Rozvojové stratégie

Posúdenie aktuálneho stavu obhospodarovania račianskych viníc ako aj výsledky sociologického prieskumu preukazujú, že budúcnosť územia račianskych viníc ako

intaktného celku v súčasnom rozsahu vinohradníckych plôch je ohrozená a v podstate perspektívne nereálna a neudržateľná.
Príčiny uvedeného stavu vyplývajú jednoznačne z vykonaných prieskumov a rozborov v rámci UKŠ a môžeme ich sumarizovať nasledovne:

- Štátna regulácia vinohradníctva má len reštriktívno-regulačný charakter a rozvoj, resp. zachovanie rozsahu vinohradníctva štát, či obec nepodporuje účinnými nástrojmi ekonomického rozmeru.
- Vzhľadom na očakávanú generačnú výmenu v tradičných vinohradníckych rodinách sa oslabujú predpoklady pre dlhodobé obhospodarovanie viníc v pôvodných historických líniách rodinných firiem.
- V súvislosti s postupnou zmenou majetkovoprávnych vzťahov vo vymedzenom území je markantný prevládajúci nezáujem vlastníkov o obhospodarovanie, resp. prenájom viníc aktívnym vinohradníkom a narastajú zámery zhodnotenia pozemkov v území viníc pre výstavbu obytných objektov.

Uvedený stav generuje požiadavku na formuláciu rozvojových stratégií, ktoré by vyjadrili možné alternatívy perspektívneho využitia územia súčasných viníc tak, aby boli rešpektované **priority**, teda **zachovanie vinohradníckej tradície v MČ Rača.** Základným predpokladom pre trvalé udržanie uvedenej priority je explicitne **zachovanie primeraného územného rozsahu račianskych viníc s koncentráciou na vinohradnícke hony s najvhodnejšími podmienkami pre pestovanie vybraných druhov viniča.**
Za hlavné východiská uvedeného konštatovania považujeme:

- jestvujúci jedinečný súbor podmienok pre kvalitné vinohradníctvo v k.ú.Rača – terroir,
- priaznivý účinok vinohradníctva na ekologickú stabilitu a kultúrnu hodnotu krajiny,
- historický kultúrno-spoločenský význam vinohradníctva a vinárstva v Bratislave a v MČ Rača,
- potenciál viníc pre skvalitnenie a rozšírenie možností priamej konzumácie vinárskych produktov a iných gastronomických špecialít s podporným efektom pre rozvoj turizmu a cestovného ruchu.

Po dôkladnom zhodnotení vykonaných prieskumov a rozborov formulujeme rozvojové stratégie v troch alternatívach:

Stratégia 01:
Územný rozsah viníc: celoplošné zachovanie súčasného stavu viníc v rozsahu vymedzených sektorov v rozlohe, členení územia i rozmiestnení odrôd, potrebná obnova zanedbaných vinohradov, možná čiastková redukcia ich výmery v ťažko dostupných polohách, resp. v dotyku s rozvíjajúcimi sa urbanizovanými plochami. Zvýšená ochrana by mala byť orientovaná na pôvodnú krajinnú štruktúru vinohradov, ako bezprostredného nositeľa vinohradníckej tradície v Rači.
Návrh Račianskej vínnej cesty (RVC) na rozhraní jestvujúcej urbánnej štruktúry a vinohradov v línii Horská – Alstrova s priečnym napojením do vyhliadok vo vinohradoch.
Rozmiestnenie odrôd viniča: bez podstatných zmien v zachovaných vinohradoch; na opustených a vyklčovaných vinohradníckych plochách výsadba kvalitných tradičných a nových odrôd.
Infraštruktúra: vybudovanie siete obslužných komunikácií a technologických plôch
Politika a legislatíva: zmena vinohradníckej legislatívy, dotovaná ochrana rozsahu obrábaných vinohradníckych plôch, masívna dotačná politika vinohradníckych aktivít, vrátane odkúpenia ľadom ležiacich viníc a ich pridelenia aktívnym vinohradníkom, bez podstatných zmien ÚPD – navrhovaný stav je v súlade s funkčnou reguláciou a rozsahom prípustných funkcií.

Stratégia 02:
Územný rozsah viníc: plošné zachovanie súčasného stavu viníc v rozsahu vymedzených sektorov v rozlohe, členení územia, zriadenie Obecného vinohradu na pozemkoch nad mestským domom. Zvýšená ochrana by mala byť orientovaná na pôvodnú krajinnú štruktúru vinohradov, ako bezprostredného nositeľa vinohradníckej tradície v Rači.
Rozmiestnenie odrôd viniča: orientácia na tradičné miestne odrody, postupná obnova pôvodných výsadieb v overených vinohradníckych honoch, v opustených a vyklčovaných vinohradníckych plochách výsadba kvalitných tradičných a nových odrôd.
Infraštruktúra: vybudovanie siete obslužných komunikácií a technologických plôch, vybudovanie trasy RVC vo vinohradoch od Peknej cesty až po hranicu k.ú. Vajnory.
Politika a legislatíva: dotovaná ochrana zachovaných vinohradníckych plôch, masívna dotačná podpora vinohradníckych a vinárskych aktivít s cieľom dosiahnutia chráneného označenia pôvodu, vrátane budovania infraštruktúry, široká podpora organizáciám výrobcov a malovýrobcov vína, bez podstatných zmien ÚPD – navrhovaný stav je v súlade s funkčnou reguláciou a rozsahom prípustných funkcií.
.
Stratégia 03:
Územný rozsah viníc: zachovanie súčasného stavu račianskych viníc v rozlohe a členení územia, v prípade postupnej a ekonomicky a právne odôvodnenej redukcii vinohradníckych plôch v k.ú. Rača, zhodnotenie potenciálu územia jednotlivých sektorov a určenie potenciálnych rozvojových území pre:
- obytnú funkciu vo väzbe na jestvujúcu urbánnu štruktúru,
- obslužnú funkciu vinohradníckych plôch vo forme vinohradníckych usadlostí,
- obslužnú funkciu RVC.

Zvýšená ochrana by mala byť orientovaná na pôvodnú krajinnú štruktúru vinohradov, ako bezprostredného nositeľa vinohradníckej tradície v Rači.
Rozmiestnenie odrôd viniča: komplexná optimalizácia rozmiestnenia odrôd vo vinohradníckych honov z dôvodu preferencie vhodného terroir pre užší sortiment tradične pestovaných odrôd.
Infraštruktúra: vybudovanie siete obslužných komunikácií a technologických plôch, vybudovanie sústavy vinárskych objektov a objektov služieb pre cestovný ruch, vybudovanie trasy RVC vo vinohradoch od Peknej cesty po hranicu k.ú. Vajnory s prepojením na urbanizovanú časť Rače.
Politika a legislatíva: garancia územného rozsahu a celistvosti zachovaných viníc, dotačná podpora vinohradníctva a vinárstva, legislatívna podpora vzniku špecializovaných vinohradnícko-vinárskych firiem, nutné účelové zmeny a doplnky ÚPD.

12.2 Návrh funkčného využitia a priestorového usporiadania

Sformulované rozvojové stratégie 01, 02, 03 predstavujú súbor východísk pre spracovanie alternatívnych štúdií funkčného využitia a priestorového usporiadania vo vymedzenom území sektorov A, B, C, D, E.

Stručný popis alternatívnych štúdií:

UKŠ 01 (Jednotka)

Stručná charakteristika:
Uvedená alternatíva je z hľadiska priestorového usporiadania a funkčného využívania blízka súčasnému stavu račianskych viníc s doplnením vinohradníckych plôch o kvalitné tradičné

a nové odrody, vysádzané na neobhospodarovaných a vyklčovaných viniciach, reštrukturalizácia a rekonštrukcia vybraných miestnych komunikácii pre účely vinohradníctva, návrh trasy RVC na rozhraní urbánnej štruktúry (intravilán) a vinohradov v línii Alstrova – Horská s využitím tradičných objektov (kúria, mestský dom, Villa Vino Rača) s priečnym napojením do vyhliadok vo vinohradoch.

Filozofia návrhu:
Vzhľadom na výsledky aktuálneho sociologického prieskumu je táto alternatíva problematická, nakoľko ekonomické zámery väčšej časti vlastníkov pozemkov sú v rozpore s názorom, vyjadreným v ÚPN HM SR Bratislava, ktorý predpokladá zachovanie územia viníc v súčasnom rozsahu. Uvedený rozpor sa dá riešiť iba cestou zásadnej zmeny majetkovoprávnych pomerov v sledovanom území, teda základným predpokladom uskutočnenia alternatívy 01 je odkúpenie neobhospodarovaných vinohradníckych plôch (možný kupec: štát, obec, vinohradnícke firmy, organizácie výrobcov?) a ich následná revitalizácia novými subjektmi v podmienkach masívnej dotačnej podpory vinohradníckych aktivít.

Závery:
Alternatívu 01 považujeme bez zásadných zmien vlastníckych a prístupu vlastníkov za problematickú, pretože prekážkou zachovania súčasného stavu a obnovy zanedbaných vinohradov je rozdrobené vlastníctvo vinohradníckych plôch, široká odrodová skladba a zámery väčšiny majiteľov bez orientácie na vinohradníctvo, ako aj socioekonomické a legislatívne podmienky v sektore vinohradníctva. Problémom zostáva aj priestorové odtrhnutie vinohradníckych plôch od miest spracovania hrozna a výroby vína.

Grafické zobrazenie UKŠ 01 je obsahom výkresu č. 5.1 pre mierku M 1 : 5 000 a výkresu č. 13.1 pre mierku M 1 : 12 500.

UKŠ 02 (Dvojka)

Stručná charakteristika:
Návrh na garantované zachovanie podstatnej časti račianskych viníc s čiastočnou redislokáciou pestovaných odrôd a doplnením o kvalitné tradičné a nové odrody, rešpektovanie historickej krajinnej štruktúry vinohradov, doplnenie územia viníc o trasu RVC prechádzajúcu cez vinohrady od Peknej cesty až ku hranici k.ú. Vajnory.

Filozofia návrhu:
Zachovanie tradície vinohradníctva a vinárstva vo všetkých sektoroch A, B, C, D, E v diferencovanom rozsahu na základe komplexného posúdenia vhodnosti podmienok v jednotlivých vinohradníckych honoch (terroir), vytvorenie podmienok pre uplatnenie myšlienky: „čo Račan, to vinohradník“ zmenou vlastníckych vzťahov a prístupu vlastníkov prípadne nájomcov k vinohradom a prostredníctvom vybudovania Račianskej vínnej cesty.
Pozdĺžnu os Račianskej vínnej cesty (RVC) tvorí línia od Peknej cesty ponad vodojem na Vtáčikovej cez Stupavskú, popri amfiteátri, cez Potočnú popod Tále popri hone Krivé až po hranicu k.ú. Vajnory. Návrh zriadenia Obecného vinohradu medzi mestským domom a trasou RVC.
Návrh predpokladá novú organizáciu vinohradníctva a vinárstva, založenú na rozvoji tradičných rodinných firiem a profesionálnych združení (organizácie výrobcov), pričom sa uvažuje s cieľavedomou zmenou majetkovoprávnych pomerov v rámci procesu dotovaného

(EÚ, štát, obec) odkúpenia tých pozemkov, ktorých vlastníci nemienia pokračovať vo vinohradníckych aktivitách.

Popis návrhu:
Sektor A: Zachovanie a doplnenie súčasnej štruktúry vinohradníckych plôch, spojené s čiastočnou optimalizáciou odrodovej skladby. Vo východnej časti zasahuje do územia sektoru ochranné pásmo plánovaného cestného dopravného koridoru.
Sektor B: Obdobná koncepcia ako v sektore A je uplatnená aj v sektore B.
Návrh funkčného využitia a priestorového usporiadania v severozápadnej časti sektoru rešpektuje územný rozsah ochranného pásma plynovodu, kde sú ponechané vinohradnícke plochy, s predpokladom posilnenia významu biokoridoru Vajspeterského potoka.
V ostatnej časti územia sektoru sa predpokladá garantované zachovanie rozlohy súčasných vinohradníckych plôch s dôrazom na vinohradnícke plochy zachovanej krajinnej štruktúry honov Vajspeter, Vajspeter Semilan, Plachty, Pašinger, Žajdlík, Vtáčky, Pušťák a Malý Pušťák.
Dislokácia pestovaných odrôd vychádza z historickej skúsenosti, návrh uvažuje s odrodami: Frankovka modrá, Müller Thurgau, Rizling rýnsky, Veltlín zelený, Tramín červený a Rizling vlašský, ktorý je zastúpený vo viacodrodových honoch. V opustených a vyklčovaných vinohradoch navrhujeme doplniť sortiment o kvalitné tradičné a nové odrody (viď rozhovor s Ing. D. Pospíšilovou).
Sektor C: Zachovanie súčasnej sústavy vinohradníckych honov. Dislokácia odrôd rešpektuje tradíciu, odrody Müller Thurgau a Veltlín zelený sú doplnené o Frankovku modrú v dolnej časti honu Kolébky. V sektore C je žiaduce zachovanie pôvodnej historickej štruktúry vinohradníckych plôch v hone Saurisle.
Sektor D: Zachovanie súčasnej sústavy vinohradníckych honov. Návrh v tejto lokalite prezentuje myšlienku prepojenia objektu Miestneho úradu so sektorom D cez novozriadený tzv. Obecný vinohrad (vo vinohradníckom hone Horná Záhumenica), ktorý by sa mohol stať stálou expozíciou račianskej vinohradníckej tradície.
Sektor E: Návrh predpokladá zachovanie historickej i súčasnej štruktúry vinohradníckych honov v plnom rozsahu s čiastočnou redislokáciou pestovaných odrôd (najmä Frankovka modrá, Rizling rýnsky, Müller Thurgau a Rizling vlašský, ktorý je zastúpený vo viacodrodových honoch) vo vzťahu k posúdeniu miestnych podmienok (terroir). Pôvodnú krajinnú štruktúru by bolo žiaduce zachovať najmä v honoch Záhumenica, Záhumenica – Za Skleníkom, Šimnár, Tále, Štafangel, Antal, Veľký Krivý Solcár, Krivé, Cidle III., Veľký a Malý Komandl.

Závery:
Návrh alternatívneho usporiadania územia račianskych viníc UKŠ 02 je predstavou o výhľadovom priestorovom usporiadaní a funkčnom využívaní územia. Charakteristické znaky uvedenej vízie sú:
- zachovanie podstatnej časti výmery račianskych viníc v garantovanom rozsahu (ÚPD),
- zachovanie vinohradníckeho charakteru a štruktúry vinohradníckych honov,
- vybudovanie línie so zariadeniami stálej Račianskej vínnej cesty v trase od Peknej cesty po hranicu k.ú. Vajnory,
- redislokácia odrodovej skladby v prospech menšieho počtu kvalitných tradičných a nových odrôd.

Predpokladom pre uskutočnenie uvedenej predstavy (vízie) je dotovaná zmena majetkoprávnych pomerov v území v prospech aktívnych vinohradníkov a vinárov a ich zoskupení (organizácie výrobcov, § 24 Zákona č.313/2009 o vinohradníctve a vinárstve), ale aj vytvorenie nových vinohradníckych regulatívov v ÚPN HM SR Bratislava.

Výsledkom realizácie uvedenej vízie by mala byť prosperujúca sústava račianskych viníc ako stabilného socioekonomického geosystému s nesporným prínosom pre stabilitu krajinnej štruktúry a rešpektovanie jej historických hodnôt. Kultúrnospoločenský rozmer vízie znamená obnovenie historických tradícií račianskeho vinohradníctva a vinárstva v novom priestorovom usporiadaní s celoročnou ponukou kvalitných služieb pre domácich i zahraničných návštevníkov.

Grafické zobrazenie UKŠ 02 je obsahom výkresu č. 5.2 pre mierku M 1 : 5 000, a výkresu č. 13.2 pre mierku M 1 : 12 500.

UKŠ 03 (Trojka)

Stručná charakteristika:
Návrh na garantované zachovanie podstatnej časti račianskych viníc po rozsiahlej redislokácii pestovaných odrôd, stanovenie potenciálnych rozvojových území pri výhľadovej redukcii rozsahu vinohradníckych plôch s orientáciou na obytnú funkciu vo väzbe na súčasnú urbánnu štruktúru a na doplnenie územia viníc o sústavu objektov služieb, orientovaných na konzumáciu miestnych vinárskych produktov a ďalších gastronomických špecialít, ako aj ostatných objektov v rámci vybavenosti Račianskej vínnej cesty.

Filozofia návrhu:
Vzhľadom na prebiehajúce zmeny v miestnom socioekonomickom systéme ako aj v súvislosti s postupným starnutím vinohradov je potrebné výhľadovo uvažovať so zásadnou transformáciou územia viníc. Návrh predpokladá zachovanie podstatnej časti súčasných vinohradníckych honov spolu s koncentráciou na pestovanie tradičných račianskych odrôd vo vytypovaných polohách s vhodným „terroir“. Ide tu teda o návrh na postupnú novú celoplošnú výsadbu kvalitných klonov v osvedčených polohách, pričom pestovateľské plochy tradičných odrôd: Frankovka modrá, Rizling vlašský, Rizling rýnsky, Müller Thurgau, Veltlín zelený budú rozšírené a doplnené výsadbou nových odrôd vo vybraných honoch..
V návrhu sú vyjadrené a lokalizované potenciálne rozvojové územia obytnej funkcie vo vzťahu k jestvujúcej urbánnej štruktúre ako aj potenciálne rozvojové územia pre obslužné funkcie vinohradov a vybavenosť Račianskej vínnej cesty.
Štruktúra viníc je v návrhu doplnená o sústavu objektov, priestorov a trás Račianskej vínnej cesty (RVC) s celoročnou prevádzkou. V trase RVC sa preferuje špecifická doprava na spevnených komunikáciách pre návštevníkov, v časovej segregácii medzi návštevníkmi a vinohradníckou obslužnou dopravou.
Návrh predpokladá novú organizáciu vinohradníctva a vinárstva, založenú na rozvoji tradičných rodinných firiem a profesionálnych združení (organizácie výrobcov), pričom sa uvažuje s cieľavedomou zmenou majetkoprávnych pomerov v rámci procesu dotovaného (EÚ, štát, obec) odkúpenia tých pozemkov, ktorých vlastníci nemienia pokračovať vo vinohradníckych aktivitách.
Návrh tiež predpokladá postupný transfer väčšej časti technologických procesov spracovania hrozna a vinárstva do nových priestorov a objektov v rámci Račianskej vínnej cesty.

Popis návrhu:
Sektor A: Vzhľadom na zhodnotenie rozvojového potenciálu územia sektoru návrh predpokladá v tomto sektore postupné ukončenie vinohradníckych aktivít a zmenu funkčného využívania územia sektoru v prospech obytnej funkcie. Vo východnej časti zasahuje do územia sektoru ochranné pásmo uvažovaného dopravného koridoru

Sektor B: Jeden z dvoch ťažiskových sektorov račianskych viníc je zachovaný v podstatnej časti svojho súčasného rozsahu, pričom sa vzhľadom na pokračujúcu urbanizáciu koridoru Peknej cesty ako aj v súvislosti s posúdením prírodných podmienok lokality predpokladá možné výhľadové ukončenie vinohradníckych aktivít na honoch: Horné, Stredné, Dolné Šinvégy, Čačkov, Krátke, Zrkadliská, Vajspeter Urbánek v prospech obytnej funkcie vo vzťahu k jestvujúcej urbánnej štruktúre.
Pozdĺž predĺženej trasy Alstrovej ulice sa predpokladá potenciálne rozvojové územie obslužnej funkcie vinohradov s funkciou „bývanie vo vinohradoch“, ktorá by slúžila prednostne majiteľom dotknutých pozemkov a aktívnym vinohradníkom a vinárom.
Územie sektoru je doplnené sústavou trás, priestorov a objektov Račianskej vínnej cesty (RVC). Nástup na RVC je uvažovaný vo dvoch uzloch koridoru Peknej cesty, dolný nástup pri starom objekte pri Vajspeterskom potoku, horný nástup pri zástavke MHD v trase komunikácie medzi honmi Stredné a Dolné Šinvégy s pokračovaním k jestvujúcej vodnej nádrži. Obidve nástupné trasy sa stretávajú v cípe medzi honmi Špígle, Plachty, Longtál a pokračujú v jednej trase smerom k areálu vodojemu a ďalej medzi honmi Vtáčky a Veľký a Malý Pušťák až k sektoru C. Na trase je vyznačených niekoľko potenciálnych priestorov vinársko-gastronomickej vybavenosti, ktoré by ako stále areály RVC zabezpečovali návštevníkom kvalitné pohostinské služby.
V sektore sa uplatňuje optimalizovaná sústava odrodových viníc, v nižších polohách výsadby Frankovky modrej, vo vyšších polohách Rizlingy a Müller Thurgau. Časť honu Zrkadliská je určená pre Veltlín zelený a časť viníc nad predĺžením Alstrovej cesty a pásom potenciálnych rozvojových území obslužnej funkcie vinohradov pre zmes odrôd so zameraním na novovyšľachtené sorty.
V sektore je rešpektovaný a posilnený biokoridor Vajspeterského potoka.
Sektor C: Sektor zostáva zachovaný v plnom rozsahu súčasných viníc, ťažiskovou odrodou je Müller Thurgau doplnený odrodami Rizlingov a Veltlín zelený. RVC prechádza pozdĺž dolného okraja sektoru a honu Kolébky smerom k Amfiteátru v Knižkovej doline.
Sektor D: Sektor zostáva zachovaný v podstatnom rozsahu súčasných viníc, ťažiskovými odrodami sú Frankovka modrá a Rizlingy. Trasa RVC prechádza pozdĺž dolného okraja sektoru a honov Hortmon a Fixle smerom ku koridoru Potočnej ulice. V kontakte s trasou RVC sa predpokladá lokalizácia vinárskych a gastronomických zariadení s ťažiskom pri areáli amfiteátra.
Návrh v tejto lokalite prezentuje myšlienku prepojenia objektu Miestneho úradu s trasou RVC cez novozriadený tzv. Obecný vinohrad (vo vinohradníckom hone Horná Záhumenica), ktorý by sa mohol stať stálou expozíciou račianskej vinohradníckej tradície.
Sektor E: Druhý z ťažiskových sektorov račianskych viníc primárne preferuje zachovanie územného rozsahu súčasných viníc. Zmena funkčného využitia je navrhnutá pozdĺž predĺženia Kamilkovej cesty, kde sa uvažuje s potenciálnym rozvojovým územím obytnej funkcie vo vzťahu k jestvujúcej urbánnej štruktúre ako aj s potenciálnym rozvojovým územím obslužnej funkcie vinohradov. Územie sektoru je doplnené sústavou trás RVC s koncovými uzlami pri hone Šimnár a pri hone Antal na vyústení ku k.ú. MČ Vajnory, pozdĺž trasy sú vyznačené potenciálne rozvojové územia vybavenosti vínnej cesty.
V sektore sa uplatňuje optimalizovaná sústava odrodových viníc, v nižších polohách s preferenciou výsadby odrody Frankovka modrá, vo vyšších polohách Rizlingy a Müller Thurgau.

Závery:
Návrh alternatívneho usporiadania územia račianskych viníc UKŠ 03 je predstavou o priestorovom usporiadaní a funkčnom využívaní územia s dlhodobou časovou perspektívou. Charakteristické znaky uvedenej vízie sú:

- zachovanie podstatnej časti výmery račianskych viníc v garantovanom rozsahu (ÚPD),
- stanovenie a územná lokalizácia potenciálneho rozvojového územia obytnej funkcie vo vzťahu k jestvujúcej urbánnej štruktúre,
- stanovenie a územná lokalizácia obslužnej funkcie vinohradov vo forme čiastkového zhodnotenia okrajových polôh vybraných vinohradníckych honov pre funkciu „bývanie vo vinohradoch“ (vinohradnícke domy typu „chateau“),
- redislokácia odrodovej skladby v prospech menšieho počtu kvalitných tradičných a nových odrôd,
- vybudovanie trás, priestorov a objektov Račianskej vínnej cesty priamo v prostredí viníc v línii nad súčasným osídlením s celoročnou prevádzkou, orientovanou na konzumáciu račianskych vín priamo v miestach ich zrodu a výroby.

Predpokladom pre uskutočnenie uvedenej vízie je dotovaná zmena majetkovoprávnych pomerov v území v prospech aktívnych vinohradníkov a vinárov a ich zoskupení (organizácie výrobcov).
Výsledkom realizácie uvedenej vízie by mala byť prosperujúca sústava račianskych viníc ako stabilného socioekonomického geosystému s nesporným prínosom pre stabilitu krajinnej štruktúry. Kultúrnospoločenský rozmer vízie znamená obnovenie historických tradícií račianskeho vinohradníctva a vinárstva v novom priestorovom usporiadaní s celoročnou ponukou kvalitných služieb pre domácich i zahraničných návštevníkov.

Grafické zobrazenie UKŠ 03 je obsahom výkresu č. 5.3 pre mierku M 1 : 5 000, a výkresu č. 13.3 pre mierku M 1 : 12 500.

13. Súhrn

Spracovateľ zhromaždil súbor relevantných prevzatých poznatkov a s využitím technológie GIS pripravil ďalší súbor pôvodných analytických poznatkov o riešenom území. Uvedená poznatková základňa ako aj výsledky sociologického prieskumu sa stali východiskom pre formuláciu rozvojových stratégií a ich následnú interpretáciu v alternatívnych rozvojových štúdiách. Rozvojová štúdia 01 predstavuje v podstate riadenú konzerváciu súčasného stavu, štúdia 02 reprezentuje zachovanie súčasného stavu s optimalizáciou pestovania viniča na tradičné odrody a štúdia 03 prezentuje možnosti zásadného kvalitatívneho posunu v budúcom priestorovom usporiadaní a funkčnom využití sektorov račianskych viníc s dlhodobým výhľadom.

Spracovanie UKŠ preukázalo opodstatnenosť prístupu mestskej časti k cieľavedomej a premyslenej príprave rozhodnutí o ďalšom postupe pri riešení problematiky viníc. Doterajšie idealistické veľkoplošné prístupy spracovateľov jednotlivých stupňov ÚPD v oblasti zachovania viníc je potrebné revidovať a pri spracovaní ďalších dokumentov oprieť o hlbšie poznanie problematiky vinohradníctva a vinárstva. Predložená UKŠ k tomu poskytuje dostatok podnetov, využiteľných v procesoch územného a krajinného plánovania, pričom niektoré možnosti hodnotenia územia prostredníctvom aplikácií GIS sú zatiaľ v UKŠ iba naznačené a je ich možné v ďalších etapách rozvíjať.

Budúcnosť prosperujúcich račianskych viníc však nie je len otázkou územného plánovania, ktorého úlohou síce je vytváranie priaznivých podmienok pre socioekonomický rozvoj, ale bez účinnej podpory v polohe zmysluplných legislatívnych opatrení a podpory aktívnej správy územia je očakávaný a spoločensky žiadaný priaznivý vývoj v území račianskych viníc

nedosiahnuteľný. Ponechať ďalší osud račianskych viníc iba na neveľkú skupinu aktívnych vinohradníckych nadšencov a bez podpory práv vlastníkov by bolo zo strany štátu a obce nezodpovedné.

Predložená urbanisticko-krajinárska štúdia predstavuje významný prínos pre hlbšie poznanie súčasného stavu, ako aj pre hľadanie a formuláciu koncepcie budúceho priestorového usporiadania a funkčného využitia územia račianskych viníc.

Zoznam východiskových podkladov a literatúry

Územnoplánovacie podklady a dokumentácie:
1. Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy (2007) v znení zmien a doplnkov.
2. Územný plán hlavného mesta SR Bratislavy. Prípravné práce. Analýza evidovaných podnetov pre prípravu nového ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy a pre prípravu zmien a doplnkov ÚPN hlavného mesta SR Bratislavy, (2012).
3. Územný plán mesta Svätý Jur, (2004).
4. Územný plán regiónu Bratislavský samosprávny kraj. Krajinnoekologický plán, AUREX, spol. s r.o., 2010.

Mapy:
1. Katastrálna mapa MČ Rača (2012).
2. Katastrálna mapa Rače, (1896).
3. Katastrálna mapa Rače, (1932).
4. Prvé vojenské mapovanie Uhorska, (1769–1785).
5. Mapa vinohradníckych honov v Rači, ÚKSÚP, (2002, 2010).
6. Ortofotomapa riešeného územia, EUROSENSE S.R.O., (2011).
7. Infraortofotomapa riešeného územia, EUROSENSE S.R.O., (2011).
8. 3D model riešeného územia, EUROSENSE S.R.O., (2012).
9. Príloha Zmluvy o dielo – grafická schéma – vymedzenie hraníc riešeného územia.

Literatúra:
1. BAĎURÍK, J.: Malokarpatské vinohradníctvo v 16. storočí. Bratislava, (1988).
2. FECISKANIN, R.: Optimalizácia nepravidelných trojuholníkových sietí pre modelovanie georeliéfu. (2009).
3. FĽAKOVÁ, R. – ŽENIŠOVÁ, Z.: Hydrogeochemická charakteristika vybraných prameňov južnej časti Pezinských Karpát. In: Podzemná voda, VII./2001, č.1. ISSN: 1335-1052.
4. HRNČIAROVÁ, T. a kol.: Krajinnoekologické podmienky rozvoja Bratislavy. Bratislava, (2006).
5. KRCHO, J.: Modelovanie georeliéfu a jeho geometrickej štruktúry pomocou DTM. Polohová a numerická presnosť. Bratislava, (2001).
6. PODOLÁK a kol.: Rača. Vlastivedná monografia. Bratislava, (1989).
7. POSPÍŠILOVÁ, D. – SEKERA, D. – RUMAN, T.: Ampelografia Slovenska. Bratislava, (2005).
8. VANEK, G. a kol.: Vinič: Integrovaná produkcia hrozna: Ekologické a ekonomické pestovanie, výživa a ochrana (1. časť, odrody viniča). Bratislava, (1995).

Zákony:
1. Zákon č. 313/2009 Z.z. o vinohradníctve a vinárstve.
2. Zákon č. 220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších zmien a doplnkov.

Iné:
1. Zoznam viníc evidovaných ÚKSÚPom, (2002, 2010).
2. Názvy viničných honov v Rači z roku 1768 (urbárske písomnosti, PhDr. J. Turcsány).

Web:
1. www.geology.sk, (15.10.2012).
2. www.podnemapy.sk, (15.10.2012).
3. http://www.sadyavinice.sk/data/02/cele/cela04.php, 25.11.2012.
4. http://www.fns.uniba.sk/index.php?id=3639, 10.12.2012.